

ΙΣΤ1.2 Η Επανάσταση του 1821.

Ένα δύσκολο εγχείρημα μιας περίπλοκης κοινωνίας

4^η

Εβδομάδα

**Τα δύσκολα βήματα ενός πεισματικού
αγώνα-Α': 1821-1822**

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΚΡΗΤΗΣ
Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας

Mathesis

<http://mathesis.cup.gr/>

Διδάσκουσα: Μαρία Ευθυμίου

Περιεχόμενα

4. Τα δύσκολα βήματα ενός πεισματικού αγώνα-Α΄: 1821-1822	6
4.1: Ο πρώτος καιρός και οι δυσκολίες του	6
4.1.1: Η πελοποννησιακή κοινωνία -απόλεμη- υποδέχεται την Επανάσταση	6
4.1.2: Αναγκαστική είσοδος αποστασιοποιημένων περιοχών στον Αγώνα	9
4.2: Τα άτακτα ελληνικά στρατεύματα και τα «αθεμιτουργήματα»	11
4.2.1: Το μετέωρο βήμα της προσπάθειας για τακτικό στρατό. Το άτακτο του στρατεύματος αιτία παραβίασης συμφωνιών παράδοσης	11
4.2.2: Ο οπλαρχηγός: συγγενικοί δεσμοί και τρόπος δράσης	13
4.2.3: Δυσκολίες διοίκησης ενός ένοπλου σώματος Ελλήνων	15
4.2.4: "Τα αθεμιτουργήματα των Ελλήνων". Ωμότητες, καταστροφές, αρπακτικότητα	18
4.2.5: Η λαφυραγωγία ως δικαίωμα: Μανιάτες, Σουλιώτες	21
4.3: Τοπικά πολιτικά όργανα	23
4.3.1: Τοπικά πολιτικά όργανα με την έκρηξη της Επανάστασης	23
4.3.2: Η Πελοποννησιακή Γερουσία	24
4.3.3: Τοπικά πολιτικά όργανα στην Δυτική και στην Αν. Στερεά	27
4.4: 1821: Τρίπολη και Πάτρα	31
4.4.1: Η πολιορκία των Πατρών	31
4.4.2: Η πολιορκία της Τρίπολης	33
4.4.3: Οι βαριές πλευρές της κατάληψης της Τρίπολης	35
4.4.4: Ο Δ. Υψηλάντης και η άλωση της Τρίπολης	37
4.5: Η Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου	41
4.5.1: Η Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου: Οι αποφάσεις της	41
4.5.2: Η Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου: Το κυβερνητικό σχήμα	43
4.6: 1822: Η μάχη του Πέτα και η Α΄ πολιορκία του Μεσολογγίου	46
4.6.1: Σημασία της μάχης των Δερβενακίων. Η μάχη του Πέτα	46
4.6.2: Ήττα στο Πέτα και «καπάκια» καπεταναίων της Ρούμελης	49
4.6.3: Η Α΄ πολιορκία του Μεσολογγίου	51
4.6.4: Οι πολιτικές επιπτώσεις της ήττας στο Πέτα και της νίκης στο Μεσολόγγι	54

Περιεχόμενα βίντεο

(Κάνοντας κλικ σε κάθε σύνδεσμο παρακάτω, παρακολουθείτε το αντίστοιχο βίντεο)

4. Τα δύσκολα βήματα ενός πεισματικού αγώνα-Α': 1821-1822

4.1: Ο πρώτος καιρός και οι δυσκολίες του

[4.1.1: Η πελοποννησιακή κοινωνία -απόλεμη- υποδέχεται την Επανάσταση](#)

[4.1.2: Αναγκαστική είσοδος αποστασιοποιημένων περιοχών στον Αγώνα](#)

4.2: Τα άτακτα ελληνικά στρατεύματα και τα «αθεμιτουργήματα»

[4.2.1: Το μετέωρο βήμα της προσπάθειας για τακτικό στρατό. Το άτακτο του στρατεύματος αιτία παραβίασης συμφωνιών παράδοσης](#)

[4.2.2: Ο οπλαρχηγός: συγγενικοί δεσμοί και τρόπος δράσης](#)

[4.2.3: Δυσκολίες διοίκησης ενός ένοπλου σώματος Ελλήνων](#)

[4.2.4: "Τα αθεμιτουργήματα των Ελλήνων". Ωμότητες, καταστροφές, αρπακτικότητα](#)

[4.2.5: Η λαφυραγωγία ως δικαίωμα: Μανιάτες, Σουλιώτες](#)

4.3: Τοπικά πολιτικά όργανα

[4.3.1: Τοπικά πολιτικά όργανα με την έκρηξη της Επανάστασης](#)

[4.3.2: Η Πελοποννησιακή Γερουσία](#)

[4.3.3: Τοπικά πολιτικά όργανα στην Δυτική και στην Αν. Στερεά](#)

4.4: 1821: Τρίπολη και Πάτρα

[4.4.1: Η πολιορκία των Πατρών](#)

[4.4.2: Η πολιορκία της Τρίπολης](#)

[4.4.3: Οι βαριές πλευρές της κατάληψης της Τρίπολης](#)

[4.4.4: Ο Δ. Υψηλάντης και η άλωση της Τρίπολης](#)

4.5: Η Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου

[4.5.1: Η Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου: Οι αποφάσεις της](#)

[4.5.2: Η Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου: Το κυβερνητικό σχήμα](#)

4.6: 1822: Η μάχη του Πέτα και η Α' πολιορκία του Μεσολογγίου

[4.6.1: Σημασία της μάχης των Δερβενακίων. Η μάχη του Πέτα](#)

[4.6.2: Ήττα στο Πέτα και «καπάκια» καπεταναίων της Ρούμελης](#)

[4.6.3: Η Α' πολιορκία του Μεσολογγίου](#)

[4.6.4: Οι πολιτικές επιπτώσεις της ήττας στο Πέτα και της νίκης στο Μεσολόγγι](#)

Η Επανάσταση του 1821.

Ένα δύσκολο εγχείρημα μιας περίπλοκης κοινωνίας Πόλεμος της Ανεξαρτησίας- Επανάσταση: Προσεγγίσεις και ερμηνείες

4. Τα δύσκολα βήματα ενός πεισματικού αγώνα-Α': 1821-1822

4.1: Ο πρώτος καιρός και οι δυσκολίες του

4.1.1: Η πελοποννησιακή κοινωνία -απόλεμη- υποδέχεται την Επανάσταση

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): **Stalker 70**

Η Ελληνική Επανάσταση λοιπόν, ξεκίνησε μέσα σε αυτό το περίπλοκο προεπαναστατικό σκηνικό που περιγράψαμε, κοινωνικά περίπλοκο, πολιτισμικά περίπλοκο, ιδεολογικά περίπλοκο και φυσικά, το είπαμε και πριν σε προηγούμενες νύξεις μας, ότι άλλες περιοχές παρουσιάζονταν πιο έτοιμες για πόλεμο, δεν είναι απλό πράγμα ο πόλεμος, είναι βαρύτατο, μπαίνεις σε μια διαδικασία που δεν ξέρεις αν θα ζεις εσύ, αν θα ζουν τα παιδιά σου, αν θα τρως αύριο ή δεν θα τρως, αν θα έχεις σπίτι αύριο ή δεν θα έχεις, είναι μια μεγάλη απόφαση το να μπεις σε ένοπλη σύγκρουση με μια τόσο μεγάλη αυτοκρατορία. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία παρέμενε μεγάλη και σημαντική, ας ήταν και στην παρακμή της, κι εσύ ο οποίος επαναστατούσες εναντίον της ήσουν ένα μικρό κομμάτι αυτής. Άρα ήθελε διπλό θάρρος αυτή η δράση.

Η έναρξη της Επανάστασης είχε διάφορες πλευρές που αξίζει να τις προσεγγίσουμε. Είχε πλευρές, θα έλεγε κανείς, συμβολικές. Ο Κανέλλος Δεληγιάννης στα απομνημονεύματά του, κοτζάμπασης της Πελοποννήσου, γόνος του Δεληγιαννέικου, όπως είπαμε, της Αρκαδίας, γράφει στα απομνημονεύματά του για την έκρηξη της Επανάστασης: «Εβγάλαμεν αμέσως τα ασιατικά εκείνα ενδύματα της πολυτελείας, αντεριά γούνας και καλπάκια, τα οποία φορούσαν ως προύχοντες της Πελοποννήσου, και εβάλαμεν τα τζαρούχια και την τραγόκαπαν». Εδώ αυτό έχει μια σημασία για τα πράγματα, διότι οι προύχοντες ήθελαν να δείξουν την αντίθεσή τους στην οθωμανική πλευρά και την προσέγγισή τους προς το λαϊκό στοιχείο, το οποίο εξάλλου αποτελούσαν και οι άντρες των σωμάτων τους. Βέβαια εδώ συναφές είναι (αυτό), είναι αργότερα, πολύ αργότερα και είναι σαν συνομιλία με αυτό. Όταν επρόκειτο να έλθουν οι Αιγύπτιοι και να χτυπήσει ο Ιμπραήμ την Πελοπόννησο, στην Πελοπόννησο υπήρχε μια αισιοδοξία ότι θα συντριβεί ο Ιμπραήμ και οι απλοί άνθρωποι τώρα, λέει ο Κασομούλης, «όλοι οι πολίται παράγγελλαν τους φίλους τους στρατιώτας να τους φέρουν από έναν αιχμάλωτο αράπην να τους υπηρετεί», δηλαδή (αυτό είναι) το όνειρο πολλών απλών ανθρώπων. Οι μεν προύχοντες δείχνουν ότι

θέλησαν να κατεβούν σε κατώτερη κοινωνική κλίμακα, για να μειώσουν τις διαφορές, οι δε απλοί πολίτες, κάποιοι τουλάχιστον και όχι λίγοι ως φαίνεται, γιατί αναφέρεται και από άλλους απομνημονευματογράφους, όταν νόμιζαν ότι θα μπορούν να έχουν δούλους, με χαρά σκέφτονταν ότι θα τους έχουν μιμούμενοι τους Οθωμανούς, οι οποίοι είχαν δούλους στα σπίτια τους· αυτούς τους Οθωμανούς, εναντίον των οποίων πολεμούσαν. Οι κοινωνίες είναι πραγματικές. Οι άνθρωποι πάλευαν κάθε στιγμή με τις τοποθετήσεις τους, τις αξίες τους, όπως και συμβαίνει και στη ζωή μας, έτσι κι αυτοί άνθρωποι πραγματικοί, καθημερινοί ήταν και επομένως...

Τώρα οι Έλληνες και όπως είπαμε ιδιαίτερα στην Πελοπόννησο, στην αρχή της Επανάστασης ήταν τελείως απροετοίμαστοι στρατιωτικά, πλην της Μάνης. Ο Φωτάκης Χρυσανθόπουλος ή Φωτάκος, ο Φωτάκος, πάλι, στα απομνημονεύματά του, αυτός ήταν Πελοποννήσιος και πολέμησε δίπλα στον Κολοκοτρώνη επί χρόνια, στα απομνημονεύματά του αναφέρει: *«Οι Έλληνες εις την αρχήν της Επαναστάσεως αυτομάτως εσυναθροίζοντο εις στα στρατόπεδα καθ' ομάδας, οικογενείας, χωρία και επαρχίας»*. Χωριά δηλαδή και επαρχίας. Αυτό είναι μια σημαντική φράση, διότι, όπως είπαμε, ενώ γίνεται μια επανάσταση η οποία είναι συνολική, οι άνθρωποι δρουν στον τόπο τους με τον οποίον και είναι ιδιαίτερα δεμένοι. Η Ελληνική Επανάσταση χρειάστηκε να σπάσει αυτόν τον αυτοχθονισμό. Ο «επικατάρατος αυτοχθονισμός», όπως ελέγονταν εκείνη την εποχή από όσους αγανακτούσαν όταν έβλεπαν ότι υπήρχαν Έλληνες, οι οποίοι δεν θεωρούσαν την υπόθεση κοινή, αλλά μια υπόθεση ελευθερίας της περιοχής τους. Η ίδια η Ελληνική Επανάσταση, έκανε -το είπαμε και στα αρχικά μας σημεία- έκανε τους Έλληνες να αισθανθούν ότι ανήκουν σε όλον τον επαναστατημένο χώρο και ότι τους αφορά.

Ο Φωτάκος, πάλι, μας περιγράφει το ξεκίνημα της Επανάστασης στη Πελοπόννησο και γράφει τα εξής: *«Αυτός ήτο ο πρώτος πόλεμος όπου εσυνάχθησαν τόσοι πολλοί Έλληνες στρατιώται. Οι περισσότεροι από αυτούς ήσαν χωρίς άρματα και άλλοι είχαν μαχαίρας, άλλοι σουβλιά και αι σημαίαι των περισσοτέρων ήσαν οι τσεμπέρες των γυναικών των. Ερωτούσαν οι απλοί Έλληνες τότε ο ένας τον άλλον, διατί εμαζώχθημεν εδώ και τι θα κάμνωμεν;»* Μιλάει για την Πελοπόννησο, αυτήν την εικόνα έχει. *«Οι δε καπεταναίοι τους έλεγαν ότι εμαζώχθημεν να σκοτώσουμε τους Τούρκους δια να ελευθερωθώμεν. Έλειπεν από το στρατόπεδον η πειθαρχία, διότι όλοι οι χωρικοί όσοι εσυνάχθησαν, δεν είχαν πλέον τον Τούρκον τον αφέντη των εις στο κεφάλι των. Κάθε χωρίον είχε δικόν του καπετάνιο και δεν παρεχόρει εις κανέναν άλλον την αρχηγία. Ούτε οι γείτονές των ακολουθούθον άλλον τινά. Τότε ως επί το πλείστον ήσαν ομάδες συγγενικάί»*.

Αυτό το χωρίο του Φωτάκου είναι πολύ διαφωτιστικό από το πνεύμα το οποίο υπήρχε στην έναρξη της Επανάστασης. Οι άνθρωποι πολεμούσαν ανά τόπο, η οικογένειά τους και κάτω από τις διαταγές εκείνων που γνώριζαν και στους οποίους στην πραγματικότητα ανήκαν και πριν, στις πολιτικές ισορροπίες πριν από την Επανάσταση. Και γράφει αλλού ο

Φωτάκος: «Αν οι Τούρκοι ήσαν έξυπνοι και ήσαν άνθρωποι της πείρας, και είχαν εμπειρία δηλαδή, δεν ήθελαν έβγει ποτέ εις πόλεμον κατά των Ελλήνων επαναστατών, διότι ούτοι οι Έλληνες ήσαν καταρχάς άτολμοι, απόλεμοι και ασυνήθιστοι καθ' όλα εις τας επιθέσεις και τας εφόδους και αν τους άφηναν και δεν τους εκαταδίωκαν, βεβαίως ήθελεν ολίγον κατ' ολίγον διαλυθεί. Αυτή είναι η σκέψη του Φωτάκου. Αν οι Τούρκοι δεν είχαν αντιδράσει στις κινήσεις των Ελλήνων με στρατιωτική αντεπίθεση, τότε θα διαλύονταν οι Έλληνες, αλλά οι Τούρκοι τους πήραν το κατόπι με σκοπό να τους καταστρέψουν εξ ολοκλήρου και ένεκα τούτου, ερχόμενοι εις συμπλοκάς προς αυτούς, εκείνοι, οι Έλληνες, απέβαλαν τον φόβον και έμαθαν να συγκεντρώνονται και να πολεμούν». Όπως είπα αυτό ισχύει για την Πελοπόννησο όμως, η οποία τα κατάφερε τελικά να μπορεί να πολεμά.

Ο Νικόλαος Σπηλιάδης πάλι στα απομνημονεύματά του εξηγεί πόσο ήταν απροετοίμαστα τα πράγματα της Επανάστασης και πως, ούτε οι άνθρωποι, ούτε είχαν κινητοποιηθεί οι δυνάμεις που θα μπορούσαν να ανταποκριθούν σε αυτό και μας γράφει το εξής: «Οι διευθύνοντες τα της Αργολίδος, άπειροι των πραγμάτων, χωρίς εμπειρία δηλαδή στα πράγματα, έγγραφαν προς τον Αρχιμανδρίτην Δικαίον εις Κόρινθον δια να μάθωσιν τα περί αυτών. Και έστειλαν το γράμμα εις τον Αρχιμανδρίτην μέτινα, με κάποιον δηλαδή, άθλιον Αργεΐον, «άθλιον» με την έννοια τον πολύ αμόρφωτο, ακατέργαστο, επί τοσοούτον αγροΐκον, ο Αργεΐος, ο οποίος ήταν τοσοούτον αγροΐκος, ώστε δεν ηδύνατο να διακρίνει τους Χριστιανούς από τους Τουρκαλβανούς και συλληφθείς υπό των Τουρκαλβανών ενόμιζον ότι απήγετο προς τον Αρχιμανδρίτη, διότι ειδών τον Κεχαγιάν τον εξέλαβεν ως γενειώντα, ως Αρχιμανδρίτη και του έδωσεν το γράμμα». Μιλάμε για καταστάσεις όπου ο ένας δεν ήξερε τον άλλον και μπλεκόταν με τέτοιο τρόπο που γεννά τον γέλωτα.

Ο Παλαιών Πατρών Γερμανός επίσης συνέγραψε απομνημονεύματα. Ο Παλαιών Πατρών Γερμανός πέθανε στην διάρκεια της Επανάστασης από φυσικά αίτια, αλλά ευτυχώς μας άφησε τα απομνημονεύματά του. Γράφει λοιπόν στα απομνημονεύματά του ο Γερμανός για το ξεκίνημα της Επανάστασης στην Πελοπόννησο: «Όθεν ο συνηθροισμένος όχλος, ακριβώς ό,τι λέει δηλαδή και ο Φωτάκος, όχλος δεν ήταν κάτι συγκροτημένο, όστις συνεκρότει το στράτευμα, άνθρωποι πτωχοί και ποταποί, δεν είναι περιφρονητικός, εννοεί άνθρωποι που ήταν απλοί, χαμηλών ας πούμε κοινωνικών στρωμάτων, εδόθησαν εις την αρπαγήν χωρίς να φροντίζουν δι άλλο τι». Άρα μας δίνει την εικόνα ενός όχλου που δεν έχει ακόμη καταλάβει ότι ο Αγώνας είναι για την ελευθερία, είναι για την δημιουργία ενός ελεύθερου, ανεξάρτητου σύγχρονου κράτους, απλώς «εδόθησαν εις την αρπαγήν». «Οι δε αρχηγοί δεν εισηκούοντο, επειδή μηδέ τάξεις ήτο ακόμην καμία εις στα πράγματα, μηδέ ενθουσιασμός εθνικός, πλην ματαίως οι αρχηγοί ηγωνίζοντο, επειδή οι εκ των χωρίων συνηθροισμένοι στρατιώται, οι περισσότεροι σχεδόν άοπλοι και ασυνήθιστοι διόλου να αντιπαραταχθώσιν εις πόλεμον και γεννημένοι και ανατεθραμμένοι εις τον ζυγόν της δουλείας και της τυραννίας των Τούρκων, όχι μόνο το όνομα Τούρκος ακούοντας έφριττον,

αλλά ουδέ αίσθημα είχαν ελευθερίας και δια τούτο έφευγον αγεληδόν». Μόλις δηλαδή, μόνο το όνομα Τούρκος να άκουγαν, έφευγαν αγεληδόν. Και το άλλο που έκαναν ήταν να λεηλατούν.

4.1.2: Αναγκαστική είσοδος αποστασιοποιημένων περιοχών στον Αγώνα

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): **Stalker70**

Αυτή η εικόνα συνδυάζεται με μian άλλη πλευρά της έναρξης της Επανάστασης, που σχετίζεται, διότι είδαμε ότι και ο Παλαιών Πατρών Γερμανός και ο Φωτάκος μιλούν για έναν όχλο που δεν είχε ακόμη καταλάβει καλά τι πρόκειται να γίνει, ούτε είχε εμπεδωθεί σε αυτόν ένα αίσθημα ελευθερίας και αναζήτησής της, όπως θα περίμενε κανείς και εξ αυτού αρκετές περιοχές στην Πελοπόννησο, στην Στερεά Ελλάδα, στα νησιά, σε μικρό, σε τοπικά επίπεδα, όχι συνολικά, εδώ, εκεί, δεν μετέσχαν της Επανάστασης.

Η Επανάσταση ξεκίνησε, υπήρχαν περιοχές που πολεμούσαν και άλλες οι οποίες έλεγαν, εμείς δεν ξέρουμε αυτό το πράγμα. Οι αρχηγοί των πραγμάτων ανησυχούσαν πολύ από αυτό το γεγονός. Και προσπαθούσαν να αναγκάσουν πληθυσμούς που δεν έμπαιναν στην Επανάσταση, να μπουν στην Επανάσταση εκβιαστικά και υπήρχαν τρόποι να τους αναγκάσουν να μπουν. Σας διαβάζω τι έκανε ο Κανέλλος Δεληγιάννης για τα Λαγκάδια. Ο Κανέλλος Δεληγιάννης στα απομνημονεύματά του μας εξηγεί ότι δεν βρίσκονταν όταν ξεκίνησε η Επανάσταση στην περιοχή του και έμαθε ότι τα Λαγκάδια, που ήταν ο χώρος του, δεν επαναστατούν. Και έδωσε το εξής μήνυμα σε ανθρώπους του: «*Να στείλωμεν να φονεύσωμεν όλους τους Τούρκους, όσοι εβρίσκονται εις τα Λαγκάδια. Άντρες, γυναίκες και παιδιά, συμποσούμενοι τριακόσιοι ως έγγιστα. Να καύσωμεν και το τζαμί των*». [Ένθετη σημείωση, 01:51: Το να εκθέτεις κάποιον στην μήνιν των Τούρκων εκβιάζοντάς τον έτσι ώστε να φαίνεται ότι έχει προβεί σε δολοφονία Τούρκων ονομαζόταν «τον βάζω σε αίμα».] Δηλαδή να υπάρξει μια σφαγή Τούρκων, ούτως ώστε τα οθωμανικά στρατεύματα να 'ρθούν προς τα Λαγκάδια και να αναγκαστούν οι χωρικοί να πάρουν τα όπλα. Ήταν μια ιδέα που λειτούργησε. «*Τούτο, το να καύσεις δηλαδή το τζαμί, κατά τον νόμο τον Τουρκικόν είναι το τρομερότερον έγκλημα και ανοσιούργημα, ώστε κατά τον ορισμόν του Κορανίου όπερ διατάττει ότι, όπου φονευθεί είς Μουσουλμάνος να φονεύονται 99 γκιαούρηδες αδιακρίτως και όταν κατακαύσουν γκιαούρηδες τζαμίον να φονεύονται 999*». Έτσι έκαψε το τζαμί με στόχο, διότι οι ίδιοι οι κάτοικοι των Λαγκαδιών όταν ξέραν ότι κάηκε το τζαμί, ξέραν τι τους περιμένει και εξ αυτού πήραν τα όπλα.

Ο Παπατσώνης πάλι, του οποίου αποσπάσματα, απομνημονεύματα έχουμε διαβάσει, κοτζάμπασης επίσης περιοχών της Αρκαδίας, γράφει στα απομνημονεύματά του ότι η Πελοποννησιακή Γερουσία, δηλαδή το σώμα διοίκησης της Πελοποννήσου, που συγκροτήθηκε από τους επαναστατημένους προύχοντες μόλις ξεκίνησε η Επανάσταση του '21 στην Πελοπόννησο, του είπε η Πελοποννησιακή Γερουσία: «*Έχεις παρά της κεντρικής*

διοικήσεως το πληρεξούσιον να περιέλθεις όλα τα μέρη της επαρχίας σου και να εκκινήσεις όλους τους κατοίκους, όσους αξίους πολέμου από 18 άχρις 60 χρονών ηλικίας. Μεταχειρίσου δια τούτο όλην τη δραστηριότητα, της ψυχής σου την ενέργεια και αν απαντήσεις απείθειαν έχεις την άδειαν να καύσεις οσπίτια, να δημεύσεις υπάρχοντα, να δείρεις, να τυραννήσεις και να τιμωρήσεις με κάθε αυστηρότητα τους αναισθήτους Έλληνες και μέχρις αυτής της ζωής των αν τύχει ανάγκη». Αυτό ήταν η οδηγία προς τον Παπατσώνη για να εξαναγκάσει τους χωρικούς σε εξέγερση. Ο δε Κολοκοτρώνης στα απομνημονεύματά του μας λέει ότι στην αρχή της Επανάστασης φώναζε και το έκανε λέγοντας: «Όποιο χωριό δεν ακολουθεί τη φωνή της πατρίδας, τσεκούρι και φωτιά». Θα 'ρθω να σας κάψω. Έτσι το κλίμα αυτό βοήθησε στην γενίκευση της Επανάστασης, όχι ότι δεν είχαν μετάσχει πολλοί αυτονοήτως, αλλά όσοι δίσταζαν να πολεμήσουν, να συμμετάσχουν, βρίσκονταν μπροστά σε αυτό το κλίμα και τον εκβιασμό.

Ο Κωνσταντίνος Μεταξάς ανήκε στην σημαντική οικογένεια των Μεταξά των Επτανήσων και ανήκε σε αυτούς τους Επτανησίους, ετερόχθονες και αυτοί, οι οποίοι ήρθαν και πολέμησαν με τους Έλληνες και μάλιστα δεν ήταν καθόλου λίγοι Επτανήσιοι οι οποίοι ήλθαν να πολεμήσουν στην ελληνική πλευρά. Ο Κωνσταντίνος Μεταξάς ανήκε στην αριστοκρατία της Επτανήσου, είχε υψηλή μόρφωση και επαφή με την Δύση και σπουδάσει στο εξωτερικό κ.λπ., έτσι η Επανάσταση τον αξιοποίησε σε περιοχές και ως διοικητικό της στέλεχος και τον τοποθέτησε στα νησιά των Κυκλάδων ως διοικητή στο ξεκίνημα της Επανάστασης. Ο Κωνσταντίνος Μεταξάς μας λέει: πρώτον, πόσο οι καθολικοί των νησιών δεν είχαν καμιά διάθεση να μετάσχουν στην Επανάσταση και πως εκείνος ανησυχούσε γι' αυτό και τι έκανε και δεύτερον μας εξηγεί με απλό τρόπο ότι νησιά τα οποία δίσταζαν να μετάσχουν στην Επανάσταση εκείνος βρήκε έναν τρόπο να τα αναγκάσει να μπουν, ζήτησε να σταλούν αιχμάλωτοι Τούρκοι σε εκείνον, διέταξε να σφαγιαστούν και να πεταχτούν τα πτώματά τους στα νησιά και τούτο διότι οι Οθωμανοί εάν μάθαιναν ότι υπάρχουν νεκροί, σκοτωμένοι Τούρκοι, εδώ, εδώ, εκεί, εκεί, τότε θα κινητοποιούσαν τα στρατεύματά τους, τον στόλο τους στην συγκεκριμένη περίπτωση και οι νησιώτες των νησιών αυτών αισθάνονταν την καυτή πνοή των Οθωμανών και έτσι μπήκαν στον πόλεμο.

Το ίδιο έκαναν και στην Στερεά, αρματολοί που είχαν μπει στην Επανάσταση για να αναγκάσουν, όπως μας λένε, χωριά της περιοχής τους που δεν έδειχναν ενδιαφέρον συμμετοχής ή ζέση συμμετοχής, συνελάμβαναν Τούρκους, τους σκότωναν και τους πετούσαν στα χωριά αυτά, εκβιαστικά στην πραγματικότητα, για να κινητοποιήσουν την οθωμανική διοικητική μηχανή, να τρομάξουν οι χωρικοί και να μπουν στον πόλεμο.

4.2: Τα άτακτα ελληνικά στρατεύματα και τα «αθεμιτουργήματα»

4.2.1: Το μετέωρο βήμα της προσπάθειας για τακτικό στρατό. Το άτακτο του στρατεύματος αιτία παραβίασης συμφωνιών παράδοσης

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο: Irik](#)

Ο πόλεμος στο ξεκίνημά του είχε ένα χαρακτηριστικό. Στην Πελοπόννησο ιδιαίτερα, στην οποία έλειπαν μεγάλες ομάδες του οθωμανικού στρατού. Ένας από τους λόγους που η Φιλική Εταιρεία αποφάσισε να μεταφερθεί ο Αγώνας στον Νότο και ειδικά στην Πελοπόννησο, ήταν διότι στρατεύματα οθωμανικά της Πελοποννήσου είχαν φύγει για να πολεμούν στα Ιωάννινα ενάντια στον Αλή πασά και έτσι την ώρα της Επανάστασης στην Πελοπόννησο, δηλαδή θυμόμαστε ότι ξεκίνησε στα Καλάβρυτα και μετά στην Καλαμάτα κ.λπ., την ώρα της Επανάστασης στην Πελοπόννησο υπήρχε λίγος, μικρός οθωμανικός στρατός. Εξ αυτού οι μουσουλμάνοι κάτοικοι της Πελοποννήσου αμέσως κλείστηκαν στα κάστρα της Πελοποννήσου και γι αυτό η συνέχεια των πραγμάτων στην Πελοπόννησο ήταν η πολιορκία των κλεισμένων, μέσα στα κάστρα, Τούρκων. Οι Έλληνες δεν είχαν εμπειρία, και ειδικά στην Πελοπόννησο, από εκπόρθηση κάστρων, που είναι σοβαρό θέμα στρατιωτικά, αλλά όπως έλεγαν «ας ειν' καλά ο καπετάν-Ψωμάς», δηλαδή περιέκλειαν τα κάστρα και ανάγκαζαν τους εγκλείστους να παραδοθούν από την πείνα και ταυτοχρόνως ο στόλος κρατούσε ελεύθερα τα παράλια από τυχόν παρουσία και επέμβαση του οθωμανικού στόλου με στρατό προς την Πελοπόννησο.

Η όλη δράση πολλές φορές είχε και πλευρές εντυπωσιακές για τις σημερινές προσεγγίσεις μας, διότι, όταν ξεκίνησαν ιδιαίτερα οι συγκρούσεις το 1821, όπου κι αν ξεκίνησαν, έχουμε και απομνημονεύματα του Κασομούλη, ο οποίος προερχόταν από την περιοχή της Νάουσας και περιγράφει το ξεκίνημα της Επανάστασης στη Νάουσα, αλλά και από τα απομνημονεύματα των αγωνιστών του '21 φαίνεται ότι στο ξεκίνημα οι άνθρωποι δεν είχαν ακόμη αισθανθεί εχθροί μεταξύ τους αναγκαστικά, διότι είχανε ζήσει κοντά ο ένας με τον άλλον. Το οθωμανικό σύστημα διοίκησης μπορεί να επέτρεπε τη συνύπαρξη αλλά δεν έφερνε τον σύνδεσμο των ανθρώπων, οι άνθρωποι λειτουργούσαν παράλληλα, αλλά κοντά ο ένας στον άλλο. Οι μουσουλμάνοι στη συνοικία τους, οι χριστιανοί στη συνοικία τους, είχαν κάποιες επαφές, όχι πολλές, δεν συνδέονταν μεταξύ τους συγγενικά γιατί δεν μπορούσε να γίνει, αλλά εν πάση περιπτώσει είχαν *(κάποιες επαφές)*. Κι έτσι, στο ξεκίνημα και στα επόμενα χρόνια έχουμε την ένδειξη ότι, την ώρα που ο ένας πολιορκούσε τον άλλο υπήρχαν συζητήσεις μεταξύ τους. Και οι συζητήσεις αυτές μπορούσαν να ήτανε θυμωμένες «ε, ρε συ, γιατί το κάνεις αυτό, έλα μαζί μας...» ή μπορούσε να ήταν και αγαπησιάρικες σε μια στιγμή, δηλαδή σε αρκετά απομνημονεύματα μερικές στιγμές έτσι διαβάζεις και λες: κοίταξε να δεις άνθρωποι ήτανε ένθεν και ένθεν, όπου ο ένας έλεγε τον άλλον «ε, ωρέ, τί κάνει η μάνα σου, τί γίνεται το παιδί σου, είναι άρρωστος ακόμη ο τάδε;»,

γιατί είχε ο ένας από τον άλλο κάποιες γνώσεις, ας πούμε, της προσωπικής του ζωής. Και ένα από τα προβλήματα, φυσικά, του Αγώνα ήταν ότι καμιά φορά, σε ώρες πολιορκίας, γινότανε όχι μόνο συζητήσεις, αλλά και ανταλλαγές προϊόντων, δηλαδή πουλούσαν οι Έλληνες οι οποίοι πολιορκούσαν τα κάστρα στο εσωτερικό πράγματα που είχαν ανάγκη οι πολιορκούμενοι. Αυτό δεν μπορεί να γίνει, υποτίθεται ότι επιθυμείς να καταρρεύσουν οι αντιστάσεις τους και να παραδοθούν.

Η παράδοση, όταν έφταναν στο σημείο παράδοσης οι έγκλειστοι, οι πολιορκούμενοι - συχνά ήτανε η οθωμανική πλευρά που ήταν πολιορκούμενη, αλλά συνέβαινε να βρεθεί και η ελληνική πλευρά πολιορκούμενη σ' αυτά τα χρόνια-, όταν έφτανε η ώρα της κατάρρευσης του πολιορκουμένου, οι πολιορκούμενοι δήλωναν ότι επιθυμούν να παραδοθούν και ακολουθούσαν τα λεγόμενα «ρεχέμια». Δηλαδή συμφωνία μεταξύ των πολιορκούμενων και των πολιορκούντων, σε επίπεδο αρχηγών, σύμφωνα με το οποίο συμφωνούσαν οι πολιορκητές ότι θα βγείτε με αυτούς κι αυτούς τους όρους. Πάντα υπήρχε η συμφωνία ότι θα υπάρξει σεβασμός της ζωής και της τιμής των εξερχομένων. Άλλοτε οι πολιορκούντες απαιτούσαν τα όπλα των πολιορκούμενων, άλλοτε γινότανε συμφωνία να βγούνε με τα όπλα τους αλλά να κατευθυνθούν στο τάδε σημείο, όπου θα τους περίμενε, από το οποίο θα μπορούσαν να κατευθυνθούν προς τη Μικρά Ασία και να φύγουν. Ήταν τέτοιες οι συμφωνίες που γίνονταν, ας πούμε για την οθωμανική πλευρά, να πάνε σε σημείο που ελέγχεται από τους Οθωμανούς. Η οθωμανική πλευρά κατά κανόνα τηρούσε τα ρεχέμια που έκανε όταν εκείνοι ήταν πολιορκητές. Αυτό γιατί η οθωμανική πλευρά είχε στρατό, με ηγεσία, με ιεραρχία, με κανόνες. Μπορεί μέσα στον οθωμανικό στρατό να υπήρχαν ομάδες, όπως οι Τουρκαλβανοί, που ήταν απείθαρχοι, αλλά ήταν ένας στρατός.

Η ελληνική πλευρά δεν απέκτησε ποτέ στρατό. Γι αυτό και θα έχουμε ίσως παρατηρήσει ότι μελετητές της Ελληνικής Επανάστασης δε χρησιμοποιούν ποτέ τον όρο «ελληνικός στρατός». Χρησιμοποιείται ο όρος «τα ελληνικά στρατεύματα», «οι δυνάμεις των Ελλήνων» και τούτο διότι κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821, σε όλη τη διάρκεια, έγιναν επανειλημμένες προσπάθειες για τη δημιουργία εθνικού στρατού, με κεντρική διοίκηση, με ότι σημαίνει στρατός, πειθαρχίες κ.λπ., κ.λπ., αλλά όλες οι προσπάθειες απέτυχαν, τακτικός στρατός ελάχιστα έδρασε στην Επανάσταση του 1821, η συντριπτική πλειοψηφία των μαχών δόθηκε από άτακτες επιμέρους ομάδες, με δικούς τους αρχηγούς και αυτό έκανε την πλευρά των Ελλήνων σε πολλές περιπτώσεις να μην τηρεί τελικά τα ρεχέμια που είχε κάνει με τους πολιορκούμενους Τούρκους και παρότι είχε υποσχεθεί στους πολιορκούμενους Τούρκους ότι όταν βγουν απ' το κάστρο θα τηρηθεί η τάδε σειρά, θα υπάρξει η τάδε αντιμετώπιση και φυσικά πάντα υπήρχε η υπόσχεση της τιμής και της ζωής των εξερχομένων, πολλές φορές αυτό δεν τηρούνταν απ' την ελληνική πλευρά. Κάποιος την ώρα που περνούσαν οι Τούρκοι και έβγαιναν ανάμεσα στους νικητές πλέον

πολιορκούντες, κάποιος έβγαζε το γιαταγάνι, επιτίθετο σε κάποιον που περνούσε, είτε για να του πάρει ένα κόσμημα που είδε πάνω του, είτε για να του τραβήξει το σπαθί και το όπλο, που αυτά ήταν περιζήτητα, οπότε και άλλοι το 'καναν, γινότανε μία αναστάτωση και τελικά γίνονταν σφαγές και καταπάτηση των συμφωνιών. Αυτό οι Οθωμανοί το έφεραν βαρέως και μέχρι σήμερα στην τουρκική πλευρά της ιστοριογραφίας των πραγμάτων για τα γεγονότα του '21 υπογραμμίζεται με πάρα πολύ βαριά χρώματα.

4.2.2: Ο οπλαρχηγός: συγγενικοί δεσμοί και τρόπος δράσης

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): ARTEMIS68

Οι περιοχές εδώ της Στερεάς και της Πελοποννήσου διέθεταν μια σειρά κάστρων, η Πάτρα, η Πύλος, η Μεθώνη, η Κορώνη, η Καλαμάτα, η Μονεμβασιά, το Ναύπλιο, η Ακροκόρινθος, η Τριπολιτσά. Στην Στερεά, τείχη είχαν η Αθήνα, η Λιβαδειά, η Άμφισσα (δηλαδή τα Σάλωνα), η Ναύπακτος, το Αντίρριο, και εξ αυτού γύρω από αυτές τις περιοχές επικεντρώνονταν η αγωνία και των δύο πλευρών για το ποιος θα κρατήσει τα κάστρα, γιατί ένα κάστρο σήμαινε έλεγχο ευρύτερης περιοχής. Οι Έλληνες, όπως είπαμε, πολεμούσαν σε ομάδες. Επικεφαλής της ομάδας ήταν οι καπεταναίοι. Ο καπετάνιος μιας ένοπλης ομάδας μπορούσε να είναι στη Στερεά Ελλάδα ένας αρματολός, με έναν αριθμό ενόπλων ολόγυρά του, ένας κλέφτης, με έναν αριθμό ενόπλων ολόγυρά του, ένας προύχοντας, με έναν αριθμό ενόπλων ολόγυρά του. Στην Πελοπόννησο κατά κανόνα οι ομάδες οι ένοπλες ήταν υπό την αρχηγία του κοτζάμπασή τους, του προύχοντά τους, στους οποίους αναφερθήκαμε, ένοπλοι χωρικοί τους δηλαδή ήταν οι ομάδες. Ομάδες ένοπλες στην Πελοπόννησο και μάλιστα μάχιμες, πιο μάχιμες από τις άλλες, πιο έτοιμες ήτανε οι ένοπλες ομάδες που σχημάτισαν κάποι, πρώην κάποι, όπως ο Πλαπούτας, ή ο Κολοκοτρώνης, που υπήρξε και πρώην κάπος και κλέφτης. Αυτοί, επειδή οι αρχηγοί ήξεραν από όπλα, ήταν πιο μάχιμες ομάδες και βέβαια στη Μάνη ήταν οι Μανιάτες, που ολόκληροι είναι μάχιμοι και ας είναι διηρημένοι μεταξύ τους. Οι Μανιάτες, όπως και οι Σουλιώτες, ενώ είναι βαθιά διηρημένοι μεταξύ τους και πολεμούν φάρα με φάρα και σκοτώνει ο ένας τον άλλον, την ώρα της μάχης όταν πολεμούν εκτός του τόπου τους, εκτός της Μάνης οι Μανιάτες, πολεμούν ενωμένοι υπό την αρχηγία ενός Μανιάτη. Ήτανε μία σωστή πρακτική επιβίωσης.

Υπάρχουν λοιπόν ομάδες οι οποίες αποτελούνται από έναν αριθμό μερικών εκατοντάδων, μερικών δεκάδων, ανάλογα. Αυτές οι ομάδες πολύ συχνά συνδέονται με κάποιο τρόπο με τον επικεφαλής με έναν τρόπο που τους παρέχει προστασία. Αυτή η έννοια της προστασίας ήταν πολύ μεγάλη στην περίοδο της επανάστασης και συνδέεται με πραγματικότητες της προεπαναστατικής περιόδου. Οι άνθρωποι αισθάνονταν προστασία από την εκκλησία. Προστασία από τον κοτζάμπασή τους. Προστασία, εφόσον ήταν στην συντεχνία, από την συντεχνία τους. Η μάγγα, έτσι λεγόταν τα μπουλούκια των αρματολών. Τα άτομα που απάρτιζαν το σώμα των αρματολών, εξαρτιόνταν από τον αρματολό με συγγενικούς δεσμούς. Αυτή η πλευρά των συγγενικών δεσμών ήταν πάρα πολύ σημαντική

στην περίοδο της τουρκοκρατίας και μάλιστα καπεταναίοι τέτοιων ομάδων φρόντιζαν πρώτα-πρώτα η ομάδα τους η ένοπλη να περιλαμβάνει συγγενείς πρώτου, δεύτερου, τρίτου βαθμού και εξ αγχιστείας και εξ αίματος, δεύτερον να είναι άτομα της περιοχής τους και τρίτον, εάν ήθελαν να εξασφαλίσουν το δέσιμό τους με τους ενόπλους τους οποίους καθοδηγούσαν, μπορούσαν να γίνονται με αυτούς μπράτιμοι, δηλαδή να γίνονται πλαστοί αδελφοί. Αυτό ήτανε διαδεδομένη συνήθεια. Δύο άνδρες οι οποίοι επρόκειτο να γίνουν αδελφοποιτοί, μπράτιμοι, στέκονταν ο ένας απέναντι στον άλλον, έκοβαν με το μαχαίρι λίγο τις φλέβες τους, στο σημείο εδώ των καρπών και ένωναν τα δύο χέρια, τα άφηναν να ενωθούν, ούτως ώστε το αίμα του ενός να μπει στο αίμα του άλλου και από εκείνη τη στιγμή ήταν αδελφοποιτοί, μπράτιμοι. Και με την έννοια αυτή εννοούνταν ότι είναι κανονικά αδέρφια, τόσο κανονικά ώστε η αδελφή του ενός δεν μπορούσε να παντρευτεί τον μπράτιμο, διότι ήταν πλέον αδελφή του.

Επίσης, για να ενισχύσουν επομένως το ηγετικό τους κύρος, οι επικεφαλής των διαφόρων ομάδων επίσης γίνονταν εμμέσως συγγενείς με κουμπαριές, με βαφτίσια, διότι έτσι αύξαναν τη δύναμη και τη διεισδυτικότητα, το κύρος ανάμεσα στους -και τους παρείχαν το αίσθημα της συγγένειας. Υπήρχε μάλιστα και διαδεδομένο η πρακτική της υιοθεσίας, δηλαδή καπεταναίοι υιοθετούσαν ένοπλα παλληκάρια, τα υιοθετούσαν, για να δεθεί η ομάδα και να αισθανθούν ότι είναι κοντά και μην φύγουν από κοντά του, γιατί οι καπεταναίοι ανησυχούσαν μήπως ένοπλοι φύγουν από την δικιά τους ομάδα και πάνε στην ομάδα άλλου καπετάνιου. Αυτό ήταν μεγάλη τους ανησυχία. Και βέβαια οι ένοπλοι θα έφευγαν από τη μια ομάδα σε μια άλλη, εάν είχαν την αίσθηση ότι ο άλλος είναι πιο επιτυχημένος στις δράσεις του, κερδίζει περισσότερα λάφυρα και έτσι οι ένοπλοι θα είχαν και περισσότερες απολαβές.

Η έννοια των λαφύρων είναι πάρα πολύ σημαντική. Για να λειτουργήσουν οι ένοπλοι στοχεύουν στα λάφυρα και θα δούμε σε επόμενη ενότητα, αν τα λάφυρα δεν ήταν επαρκής αμοιβή για τα όσα θεωρούσαν ότι έπραξαν, ορμούσαν πολλές φορές σε χωριά και λεηλατούσαν. Ο δε καπετάνιος απαιτούσε το ήμισυ των λαφύρων. Στην Οθωμανική Αυτοκρατορία ο σουλτάνος έπαιρνε το 1/5 των λαφύρων, θεωρούνταν αυτονόητο ότι του δίδεται το 1/5 των λαφύρων από τους στρατιώτες του, στην περίπτωση του Αγώνα ο αρχηγός έπαιρνε τα μισά λάφυρα. Εκείνος ο οποίος ήθελε να γίνει αρχηγός, καπετάνιος, εάν δεν είχε ήδη από πριν κάποια δράση κ.λπ., φιλόδοξοι άνθρωποι που στην Επανάσταση ήθελαν να γίνουν καπεταναίοι, μπορούσαν να στήσουν μπροστά στη σκηνή τους ένα λάβαρο που έδειχνε ότι ζητώ παλληκάρια για να στήσουμε ομάδα δράσης.

Η δράση των Ελλήνων, *(για τους οποίους μίλησαν)* ... οι ξένοι που πολέμησαν μαζί με τους Έλληνες, ιδιαίτερα τα δύο πρώτα χρόνια ήρθαν πολλοί φιλέλληνες και πολέμησαν με τους Έλληνες, μετά πολλοί έφυγαν γιατί δεν μπόρεσαν να αντέξουν αυτά που ζούσαν και που έβλεπαν. Πάντως μας έχουν αφήσει εντυπώσεις από τους Έλληνες και τους εντυπωσίαζε

πάρα πολύ το λιτοδίαίτο των Ελλήνων στρατιωτών, η ανθεκτικότητά τους, η αντοχή τους, η γρηγοράδα τους και ταυτόχρονα τους περιγράφουν ως άπληστους, άναρχους, καυχησιάρηδες, εγωιστές και ανθρώπους οι οποίοι είναι εθισμένοι στην αναρχία και στην πολυαρχία και δεν μπορούν να καθοδηγηθούν σε μία γραμμή όλοι μαζί, κάτι που για τη στρατιωτική δράση είναι φυσικά πάρα πολύ προβληματικό και επίσης και για την πολιτική πλευρά.

Τώρα, γίνονταν δράσεις αυτόνομες που έκρινε ο ένας καπετάνιος ότι έπρεπε να γίνουν εδώ ή εκεί, αλλά πολλές φορές οι δράσεις έπρεπε να είναι δράσεις συντονισμένες, να συντονιστούν πολλές τέτοιες αυτόνομες ομάδες. Έτσι οι αρχηγοί των ομάδων αυτών οι καπεταναίοι, έδιναν σήμα ο ένας τον άλλον: ναι, ωρέ, έλα να συναντηθούμε. Συναντιόντουσαν τρεις, πέντε, δέκα, δεκαπέντε καπεταναίοι σε ένα μέρος, συζητούσαν, παίρναν απόφαση πώς θα δράσουν την επόμενη μέρα, για τις δράσεις τις οποίες έκαναν. Πρέπει να πούμε στο σημείο αυτό ότι οι Έλληνες φοβούνταν πολύ το ιππικό, διότι οι ίδιοι δεν διέθεταν, ενώ οι Οθωμανοί διέθεταν ιππικό. Και γι' αυτό η δράση μες τη μέρα τούς ανησυχούσε και τούς ανησυχούσε επίσης η δράση σε πεδίο που μπορούσε να κινηθεί ιππικό. Γι' αυτό κατά κανόνα οι δράσεις των Ελλήνων, επειδή η απέναντι πλευρά ήταν σαφώς υπέρτερη, σαφώς πιο πειθαρχημένη, σαφώς πιο οργανωμένη, εκεί ήταν στρατός και περισσότερο εξοπλισμένη, επεδίωκε να γίνουν οι συγκρούσεις σε έδαφος στο οποίο δεν μπορεί να αναπτυχθεί το πεζικό και οι Έλληνες εξ αυτού σπέρνονταν πίσω από δέντρα, από βράχια κ.λπ.

Δεν ήταν δηλαδή συντεταγμένοι, ποτέ, επιθυμούσαν τον άτακτο θα έλεγε κανείς πόλεμο, ο οποίος τους συνέφερε λόγω του ότι ήταν λιγότεροι στον αριθμό, δεν ήταν συγκροτημένος στρατός και είχαν μικρότερες απώλειες με αυτόν τον τρόπο. Και είναι κάτι πολύ ενδιαφέρον, ότι ενώ ο πόλεμος γίνεται, φυσικά γίνεται και τη νύχτα, υπάρχουν και νυχτομαχίες και σε αυτές ήταν καταπληκτικοί οι Σουλιώτες, όπως και οι Τουρκαλβανοί απέναντι. Οι περισσότερες μάχες βέβαια γίνονταν την ημέρα, και βέβαια γίνονταν τον καλό καιρό, όπως είπαμε, δηλαδή από τον Απρίλιο μέχρι τον Νοέμβριο, οι περισσότερες μάχες. Επειδή έκανε ζέστη, σαν να είχαν συνεννοηθεί, γύρω στις έντεκα-δώδεκα, σταματούσε η μάχη, ένθεν και ένθεν. Οι ένοπλοι έβρισκαν κάποια σκιά και περίμεναν να πάει ώρα 4-5 το απόγευμα και ξανάρχιζε η μάχη ξανά. Ήτανε μια σύμβαση αυτή που είχε σχέση με το κλίμα της περιοχής στις οποίες γινόταν οι συγκρούσεις.

4.2.3: Δυσκολίες διοίκησης ενός ένοπλου σώματος Ελλήνων

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): ARTEMIS68

Έτσι, ο τρόπος πολέμου της ελληνικής πλευράς ήταν ένας τρόπος ο οποίος εμπεριείχε πάρα πολύ αυθόρμητη δράση, ασυντόνιστη δράση και αυτό έκανε μεγάλη εντύπωση στους Ευρωπαίους φιλέλληνες οι οποίοι πολέμησαν μαζί με τους Έλληνες· διότι εκείνοι είχαν

συνηθίζει σε τακτικούς στρατούς που πολεμούσαν κατά παράταξη, κατά μήκος, με συγκεκριμένες κινήσεις και στρατηγικές, και αυτόν τον τρόπο πολέμου δεν τον καταλάβαιναν, μερικοί έλεγαν: μα αυτό είναι πόλεμος; Τι γίνεται ακριβώς εδώ πέρα; Και επίσης έμεναν άναυδοι, διότι έβλεπαν ότι ενώ, οι αρχηγοί ας πούμε αυτών των διαφόρων ομάδων, πριν από μια δράση, συνεννοούνταν, υποτίθεται, για τον τρόπο με τον οποίο θα δράσουν την επομένη, όταν έρχονταν η ώρα της δράσης ο καθένας, αν νόμιζε ότι κάτι άλλο πρέπει να κάνει, το έκανε και αυτό το οποίο είχε συνεννοηθεί με τους υπολοίπους δεν το τηρούσε.

Ένας Γερμανός φιλέλληνας, ο Bollmann, γράφει: *«Δεν υπάρχει συνεργασία μεταξύ των αρχηγών και επομένως κανένα σχέδιο επιχειρήσεων. Το συμφέρον και η απληστία προκαλούν τη μάχη και η τύχη κρίνει τη νίκη»*. Εξ αυτού η διοίκηση ενός στρατεύματος – στράτευμα, δηλαδή μεγαλύτερες ομάδες, μπόρεσαν να δημιουργήσουν λίγοι αρχηγοί. Ας πούμε ο Κολοκοτρώνης, ο Κολοκοτρώνης μπόρεσε να δημιουργήσει ένα μεγαλύτερο αριθμό, να διοικεί μεγαλύτερο αριθμό ενόπλων. Ο Καραϊσκάκης το ίδιο.

Ο Κολοκοτρώνης λοιπόν, ο οποίος έζησε όλα αυτά τα χρόνια την δυσκολία των πραγμάτων, το ότι οι στρατιώτες, οι ένοπλοι των τμημάτων τους όλων των καπεταναίων, αν θυμόταν ότι έχουν μια δουλειά στο σπίτι τους έφευγαν, χωρίς να πουν τίποτα. Αν ένιωθαν δυσαρεστημένοι, μπορεί να έφευγαν και να πήγαιναν σε έναν άλλο. Δεν ήξερε ο καπετάνιος ακριβώς πόσους έχει, στρατιώτες. Όλα ήταν ρευστά και το βέβαιο ήταν οι απαιτήσεις των ενόπλων για αμοιβές και για λάφουρα. Εξ αυτού ο Κολοκοτρώνης περιγράφει την δυσκολία να διοικήσεις ένα ελληνικό στράτευμα. Και λέει: *«Η αρχηγία ενός στρατεύματος ελληνικού ήταν μία τυραννία. Να βαστάει ο αρχηγός ένα στρατόπεδο με ψέματα, με κολακείες, με παραμύθια και να μην ακούν. Και να φωνάζει ο αρχηγός. Κάθε Έλληνας είχε τα καπρίτσια του και έπρεπε να κάνει δουλειά με αυτούς. Άλλον να φοβερίζει, άλλον να κολακεύει, κατά τους ανθρώπους»*. Και είναι θρυλική η φράση που είχε πει ο Κολοκοτρώνης σε έναν Άγγλο στρατηγό, λέγοντάς του: *«Δώσ' μου εμένα πέντε χιλιάδες δικούς σου στρατιώτες και εγώ τους διοικώ άνετα. Πενήντα δικούς μου να σου δώσω, δεν υπάρχει περίπτωση να τους πειθαρχήσεις»*.

Η διοίκηση ενός σώματος ενόπλων γινόταν ακόμη πιο δύσκολη, διότι ο επικεφαλής έπρεπε να βρίσκει χρήματα πάντοτε, να πληρώνει τους ενόπλους. Τα λάφουρα είναι μία πλευρά, αλλά έπρεπε να πληρώνει για πολλά. Λέει ο Νικόλαος Κασομούλης -ο Νικόλαος Κασομούλης μας μεταφέρει τα λόγια του Καραϊσκάκη με τον οποίο είχε συνομιλήσει- και λέει ο Καραϊσκάκης: *«Ο αρχηγός πλήρωνε κρασί και σφαχτά να γλεντούν τα παλληκάρια. Νταούλια να χορεύουν, μπαξίσια για καλά χαμπέρια. Όποτε δηλαδή ένας ένοπλος έφερνε μια καλή είδηση στον καπετάνιο, έπρεπε να του δώσει ο καπετάνιος ένα ποσό. Μπαξίσια για καραούλια. Όποτε δηλαδή κάποιος ένοπλος του στρατεύματος κρατούσε καραούλι, φύλαγε σε κάποιο σημείο, επίσης πληρωνόταν. Μπαξίσια της καθαλαρίας, μπαξίσια των*

σαλπιστών, μπαξίσια των γενναίων, μπαξίσια των λαβωμένων, των αρρώστων, αποζημιώσεις για χαμένα πλιάτσικα. Αν δηλαδή είχε χαθεί κάποια ευκαιρία λαφύρων, ο καπετάνιος έπρεπε να αποζημιώσει τον ένοπλο. Φύλαγε τα μερίδια όσων έλειπαν από τα πλιάτσικα. Αν δηλαδή την ώρα που γίνονταν το πλιάτσικο, η λαφυραγωγία, κάποιοι εκ των ενόπλων του καπετάνιου, έπρεπε να βρίσκονται σε ένα σημείο και δεν μπορούσαν να μετάσχουν στο πλιάτσικο, έπρεπε και αυτοί να αποζημιωθούν. Φτιαστικά ταμπουριών. Τους πλήρωναν γιατί έκτιζαν τα ταμπούρια. Ποδοκόπια πλούσια». Ποδοκόπια, δηλαδή αν έστελναν (με) κάποιον μήνυμα και έτρεχε για να το μεταφέρει, επίσης πληρωνόταν. Αυτό όλο μετέτρεπε τα πράγματα της διοίκησης των ελληνικών σωμάτων σε μία περιπέτεια για τον κάθε καπετάνιο, ο οποίος έπρεπε να φροντίζει να έχει τα χρήματα, να έχει τα λάφυρα, να κανακεύει, να κολακεύει, πως μας τα είπε ωραία ο Κολοκοτρώνης.

Επίσης ο αρχηγός έπρεπε, σύμφωνα με τις πρακτικές του βουνού, να πολεμά μέσα στη μάχη. Όμως σε πολλούς ευρωπαϊκούς στρατούς, ο επικεφαλής δεν πολεμά, είναι εκείνος ο οποίος καθοδηγεί τα στρατεύματα. Εκπονεί το στρατηγικό σχέδιο και... Ο Κολοκοτρώνης κάποια στιγμή έγραψε ένα μήνυμα στον Καραϊσκάκη. Ο Κολοκοτρώνης στην Πελοπόννησο, ο Καραϊσκάκης στη Δυτική Στερεά, και του λέει το εξής: *«Πληροφορούμαι από διαφόρους ότι δια να φιλοτιμάς τους στρατιώτας εμβαίνεις και ο ίδιος εις τον πόλεμον και ως εκ τούτου αναγκάζονται να εμβαινουν και οι υπόλοιποι οπλαρχηγοί. Τοιαύτη φιλοτιμία αδελφέ δεν είναι καλή, διότι ο αρχηγός ευρισκόμενος έξω φυλάττει τους στρατιώτας, όταν όμως, ο Θεός να μην το δώσει, πάθει ο αρχηγός χάνεται το παν».*

Τώρα μία άλλη πλευρά του προβλήματος της διοίκησης από πλευράς των καπεταναίων και των επικεφαλής των ενόπλων σωμάτων, ήταν το εξής: υπήρχε μια δεισιδαιμονία που ίσχυε πάρα πολύ μεταξύ των Μανιατών, μεταξύ των Σουλιωτών και πολλών ορεισίβιων ενόπλων. Υπήρχε η δεισιδαιμονία ότι εάν σε μετρήσουν, καταμετρηθείς, θα σε σκοτώσει βόλι. Έτσι οι ένοπλοι δεν επέτρεπαν τους καπεταναίους τους να τους μετρήσουν, κατά κανόνα. Αυτό έπαιξε μεγάλο ρόλο αργότερα, όταν οι καπεταναίοι, για να κρατήσουν τα στρατεύματά τους, έπαιρναν χρήματα πλέον από την κυβέρνηση, γιατί πλέον δεν υπήρχαν λάφυρα να λαφυραγωγήσεις και είχαν τελειώσει τα χρήματα που είχαν βάλει από τη τσέπη τους διάφοροι αρχηγοί. Αυτό έπαιξε ρόλο, διότι οι αρχηγοί, οι καπεταναίοι, ζητούσαν χρήματα για έναν αριθμό στρατιωτών, που δεν γνώριζαν ακριβώς ποιος είναι και βέβαια τους βόλευε κι αυτούς κίολας, διότι οι περισσότεροι δήλωναν πολύ περισσότερους στρατιώτες από αυτούς που είχαν, για να τους δίδει η κυβέρνηση περισσότερα χρήματα. Σε σχέση με αυτήν τη δεισιδαιμονία και την άρνηση να μετρηθούν σας διαβάζω από τον Φωτάκο κάτι σχετικά με τους Μανιάτες: *«Εγόγγυσαν κατά του Κολοκοτρώνη οι Μανιάται και έλεγαν ότι εξ αιτίας όπου εμετρήθησαν τους εμάγευσαν οι Τούρκοι και ως εκ τούτου εδεΐλιασαν και δεν εστάθησαν εις τον πόλεμον».* Με αυτόν τον τρόπο δικαιολόγησαν μια ήττα τους οι Μανιάτες, γιατί ο Κολοκοτρώνης, χωρίς αυτοί να θέλουν, τους είχε μετρήσει.

Για να δείξουμε όμως και μια άλλη, όμορφη πλευρά αυτού του στρατεύματος, θέλω να διαβάσω από τα απομνημονεύματα του Μακρυγιάννη, ο οποίος μας λέει πως πριν μία μάχη με τον Ιμπραήμ, και ενώ τα στρατεύματα τα αιγυπτιακά ετοιμάζονται να χτυπήσουν την ομάδα του, ο Μακρυγιάννης διατάζει τα παλληκάρια του να χορέψουν και λέει: «*Τηράνε οι Τούρκοι, πλησιάζουν και άρχισαν τον τουφεκισμόν. Εμείς τους είπα και δεν έριχνε κανένας. Εκεί όπου ρίχναν μου λάβωσαν δύο παιδιά εις τον χορόν. Κέρασα από ένα ρακί τους Έλληνες, τους αθάνατους, τα γενναία λιοντάρια*». Εδώ με μια σκηνή σουρεαλιστική, οι Τούρκοι χτυπούν και ο Μακρυγιάννης και όλοι οι άντρες του χορεύουν και πίνουν ρακί, έχει μια λεβεντιά, μια ομορφιά αυτό το πράγμα.

4.2.4: "Τα αθεμιτουργήματα των Ελλήνων". Ωμότητες, καταστροφές, αρπακτικότητα

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο: mnomikou](#)

Κάθε πόλεμος εμπεριέχει βία, δεν μπορεί να μην είναι έτσι, και η σύγκρουση Ελλήνων και Τούρκων στην περίοδο αυτή, ακόμη έχει κανόνες των παλαιότερων εποχών, συνήθειες που υπήρχαν στον οθωμανικό στρατό, καθώς στις οθωμανικές πρακτικές το να κόβονται κεφάλια, να κόβονται αυτιά, να κόβονται μύτες των αντιπάλων, ήταν αυτονόητο, μάλιστα οι στρατιώτες έπαιρναν ενίσχυση του μισθού τους ανάλογα με τα κομμένα κεφάλια, τις κομμένες μύτες και αυτιά. Αυτό σημαίνει πολλά βαριά διότι υπήρχαν φορές, καλά το κεφάλι, αλλά επειδή αυξανόταν το εισόδημά τους, στρατιώτες έκοβαν μύτες και αυτιά ζώντων ανθρώπων για να αυξηθεί. Εδώ αυτό βέβαια είναι κάτι που θέλουμε να ελπίζουμε ότι οι σύγχρονοι στρατοί δεν το κάνουν, αλλά δυστυχώς στις ειδήσεις σήμερα βλέπει κανείς τέτοιες βαριές ιστορίες ακόμη, σε κάποιες περιοχές του κόσμου.

Εν πάση περιπτώσει στην σύγκρουση Ελλήνων και Τούρκων, στην Επανάσταση του 1821, γίνονταν πολλές ωμότητες. Υπήρχε και βία που δε χρειαζόταν κι από τις δύο πλευρές. Άλλο η σύγκρουση στα πεδία των μαχών και η φυσική βία της σύγκρουσης της ώρας του πολέμου και άλλο η τυφλή, εκτεταμένη βία, οι σφαγές, οι ανασκολοπισμοί, οι τυφλώσεις, οι βιασμοί, όλα αυτά ανήκουν στην κατηγορία όπου βαραίνει τα πράγματα. Οι Έλληνες έκαναν πολλά και οι Τούρκοι έκαναν πολλά.

Ο Σπυρίδων Τρικούπης στην ιστορία του, «*Ιστορία της Ελληνικής Επαναστάσεως*» -ο ίδιος έζησε την Επανάσταση του 1821, (ήταν) ο πατέρας του Χαριλάου Τρικούπη-, στην Ιστορία του γράφει: «*Επέκρινα αμερολήπτως τας πράξεις Ελλήνων και Τούρκων*». Και λέει παρακάτω: «*Τα αθεμιτουργήματα των Ελλήνων*» δηλαδή οι αθέμιτες πράξεις, οι ελεεινές πράξεις των Ελλήνων «*είναι μαθήματα της τουρκικής σχολής, και αποκυήματα της δουλείας. Τα δε των Τούρκων είναι έργα της θελήσεως και της εξουσίας των*». Κατά κάποιον τρόπο ο Τρικούπης ερμηνεύει, δεν δικαιολογεί αλλά εξηγεί γιατί οι Έλληνες έκαναν και εκείνοι βαριές πράξεις.

Οι πράξεις βέβαια είναι και προς ανθρώπους αλλά και προς μνημεία, προς κτίσματα των Οθωμανών. Οι Έλληνες όταν έμπαιναν σε μια περιοχή, κατακτούσαν μια κωμόπολη, μια πόλη, ένα κάστρο, κατέστρεφαν τα τζαμιά, έκαιγαν κατοικίες επωνύμων και παλάτια. Και

ο Φωτάκος πάλι στα απομνημονεύματά του, που γνωρίζει καλά την Πελοπόννησο αυτός, γράφει: «Οι δε Έλληνες και αυτοί εστάθησαν θάρβαροι και άγριοι εις το πάθος των και ουδόλως εσυλλογίσθησαν το μέλλον. Διότι τυφλωμένοι δια την ελευθερία των κατέστρεψαν τα σωζόμενα μνημεία, τα τζαμιά και τους τάφους, τα λουτρά, τας κρήνας και τα παρόμοια, τα οποία θα ήσαν αιώνια αναθήματα δια την ιστορίαν, τον στολισμόν και το μεγαλείον του έθνους μας». Θρηνεί δηλαδή την καταστροφή ωραίων κτισμάτων της τουρκοκρατίας που θα μπορούσαν να είχαν διατηρηθεί.

Πάλι ο Φωτάκος γράφει για την αρχή της Επανάστασης: «Όταν ξεκίνησε η Επανάσταση οι Έλληνες εξεδικήθησαν δια όσα τόσους χρόνους είχαμε πάθει από τους τυράννους μας. Πολλοί καπεταναίοι και άλλοι Έλληνες από φιλανθρωπίαν ήθελαν να σώσουν κανένα Τούρκον. Άλλος όμως Έλλην του οποίου ο Τούρκος την γυναίκα, το παιδί ή και αυτόν είχε κατά καιρούς ατιμάσει, τυραννήσει και αδικήσει, του άναπτεν από πίσω την πιστόλαν». Δηλαδή δεν μπορούσαν να συγκρατηθούν οι Έλληνες από την εκδικητικότητα τους. «Διότι δεν ήτο κανένας Τούρκος ο οποίος να μην είχε δύο και τρεις εχθρούς. Διότι τότε των δεν εσυλλογίσθηκαν», οι Τούρκοι εννοεί, «ότι θα σηκωθούν οι ραγιάδες των και θα ζητήσουν την ελευθερία των. Το δε κακόν τούς ήρθε έξαφνα εις το κεφάλι των». Δηλαδή οι Τούρκοι βρέθηκαν απροετοίμαστοι κι αυτοί από τις εξελίξεις και έμειναν άναυδοι από τη βία που τώρα ασκούσαν εναντίον τους.

Ο Άνθιμος, επίσκοπος στη νοτιοδυτική Πελοπόννησο, είχε συνθέσει και μια προσευχή η οποία ήταν ως εξής: «Θεέ παντοδύναμε, ενίσχυσον και ενδυνάμωσον ημάς, κατατροπώσαι τους εχθρούς της Αγίας σου Εκκλησίας και αναφανήναι νικητάς και τροπαιούχους εναντίον των απογόνων της Αγαρ. Αμήν.»

Ο Φωτάκος πάλι μας εξηγεί γιατί οι Έλληνες έκοβαν κεφάλια Τούρκων. Στην Πελοπόννησο όχι τόσο. Όμως στη Στερεά Ελλάδα οι αρματολοί και οι κλέφτες αμείβονταν και εκείνοι με κομμένα κεφάλια Τούρκων. Και αυτό βέβαια διότι το είχαν μάθει από την τουρκική πλευρά. Λέει πάλι ο Φωτάκος: «Διότι οι Τούρκοι εσυνήθιζον όσους εσκότωναν εις τον πόλεμον τους έκοβαν τα κεφάλια των. Και τα έπαιρναν και τα επήγαιναν εις τον αρχηγόν των δια να τους δώσει μπακτσίσι» δηλαδή δώρα «δια την παλληκαριάν των. Διότι όποιος πήγαινε κεφάλια εθωρείτο παλληκάρι από τους άλλους».

Ο Καραϊσκάκης ήτα ξακουστός για τα μπακτσίσια που έδινε για τα κομμένα κεφάλια Τούρκων που του έφερναν οι στρατιώτες τους, και μάλιστα δημιουργούσε και λόφους από τα κομμένα κεφάλια. Το ίδιο έκαναν και οι Οθωμανοί βεβαίως, γιατί γι' αυτούς ήταν φυσικό.

Ο Μακρυγιάννης μας λέει κάτι ενδιαφέρον που συνέβη στη μάχη του Φαλήρου, το 1827, όταν πολεμούν οι Έλληνες εναντίον των Τούρκων για την ανακατάληψη των Αθηνών και επειδή πλέον την αρχηγία των ελληνικών στρατευμάτων την έχουν ξένοι - ο Κόχραν και ο Τζορτζ δηλαδή, Άγγλοι - οι Έλληνες που έχουν κόψει κεφάλια πηγαίνουν τα κομμένα κεφάλια στους Ευρωπαίους γιατί νομίζουν ότι θα πάρουν μπακτσίσι, όπως έπαιρναν από τους αρχηγούς τους. Και στα απομνημονεύματά του ο Μακρυγιάννης γράφει το εξής:

καθώς οι Έλληνες πάνε στους Ευρωπαίους τα κομμένα κεφάλια «τους επήγαν οι Έλληνες τα κεφάλια για να τους δώσουν μπαχτσίσι. Αμή εκείνοι δεν ηθέλησαν να ιδούνε ούτε εκείνους που τα βαστούσαν». Δηλαδή οι Ευρωπαίοι μέιναν άναυδοι με τους τύπους που περιφερόταν με τα κομμένα κεφάλια και δεν ήθελαν να κοιτάνε ούτε τους πολεμιστές που φέρναν τα κεφάλια, πόσο μάλλον τα κομμένα κεφάλια.

Τώρα μια άλλη πλευρά μεγάλη είναι η ληστεία. Η ληστεία και η λαφυραγωγία καθώς έληξε η τουρκική αρχή, εκεί όπου ξεκίνησε η Επανάσταση, η νέα περίοδος που ξεκινάει είναι διαφορετική, οι αρχές των Οθωμανών έχουν απομακρυνθεί, υπάρχει πολλές φορές κενό εξουσίας ή ανησυχία και αναταραχή, αυτό βοηθά την ληστεία. Η ληστεία δηλαδή την περίοδο της Επανάστασης σε διάφορες περιοχές οξύνθηκε και αυξήθηκε και το ίδιο έγινε και στη θάλασσα. Γινόταν εκτεταμένη πειρατεία. Σας διαβάζω ένα έγγραφο που αφορά την πειρατεία Κασιωτών στη Νάξο και είναι ένα έγγραφό που έστειλαν οι πρόκριτοι της Νάξου στην Ύδρα στις 11 Μαΐου του 1826 με τη οποία ζητούν από την Ύδρα να επέμβει και να τους σώσει από αυτούς τους φοβερούς πειρατές που καταστρέφουν το νησί τους και εξηγούν τί κάνουν αυτοί οι Κάσιοι. *«Βόδια δε μας άφησαν. Πρόβατα και κατσίκια παρομοίως. Η γεωργική κατηργήθη από την έλλειψιν των βοδίων. Η ποιμαντικήν εξέλειπεν από την καθημερινήν διαρπαγήν των κατσικοπροβάτων. Αι καταχρήσεις αυτών κατά ξηράν και κατά θάλασσαν μας έφεραν εις παντελή απελπισίαν. Δια τούτον ζητούμεν έλεος από τον ισχυρόν βραχίονα της θαλασσοκρατούσης Ύδρας, ήτις μόνη δύναται να θεραπεύσει αυτά τα ανυπόφορα δεινά τα οποία δοκιμάζουν από αυτούς τους ληστές και τους ομοίους αυτών. Ταύτα και μένομεν ευσεβάστως. Εν Νάξω, τη 11η Μαΐου 1826»*. Οι Κάσιοι οι οποίοι ήδη έχουν υποστεί την καταστροφή του νησιού τους, αλλά συνεχίζουν, κάποιοι από αυτούς φυσικά, όχι όλοι, να ασκούν πειρατεία.

Τώρα, το ίδιο συμβαίνει και με τη ληστεία. Όπως μας λέει ο Κασομούλης στα απομνημονεύματά του: *«Μόλις έλλειψεν ο νόμος του Τούρκου ο παλιός κλέφτης στις ορεινές επαρχίες ρίχτηκε στην αρπαγή και την αδικία. Έπεφταν μέσα στα χωριά»* - χριστιανικά χωριά - *«δένανε χωριάτες ευκατάστατους, τους πηγαίνανε στα λημέρια τους, και με λύτρα, ξαγορά, τους απωλούσαν»*.

Ο Κασομούλης πάλι αναφέρεται στους κατοίκους του Βάλτου [11:28 χάρτης]. Ο Βάλτος είναι τα ορεινά της Αμφιλοχίας και ήταν μια περιοχή ξακουστή για την ωμότητα των κλεφτών της. Σ' όλη την τουρκοκρατία, και στην Επανάσταση του 1821. Οι Βαλτινοί δεν ήταν απλώς λεηλάτες, αλλά βίαζαν κίολας. Αυτό είναι τρομερό! Θεωρούνταν ανήκουστο αδίκημα να το κάνει κάποιος και μάλιστα Έλληνας σε Έλληνα, και θεωρούνταν τέρατα από πολλούς. Και γράφει γι' αυτό το θέμα ο Κασομούλης: *«Από τους Βαλτινούς»* - βέβαια γενικεύει, δεν ήταν όλοι οι Βαλτινοί αλλά εκεί υπήρχανε πραγματικά αδυσώπητοι ληστές, κλέφτες - *«από τους Βαλτινούς, αν και μερικοί εξεπλήρωσαν το χρέος των με το αίμα των, υπηρετήσαντες ειλικρινώς την πατρίδα, το περισσότερον μέρος εξ αυτών όχι μόνο δεν ωφέλησαν αλλά και έβλαψαν εις πολλές περιστάσεις την πατρίδαν»*. Και είναι κάτι που λέει σε σχέση με τις ληστρικές τους έξεις.

4.2.5: Η λαφυραγωγία ως δικαίωμα: Μανιάτες, Σουλιώτες

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): goldyabd

Ληστρικές συνήθειες, ως αυτονόητη αμοιβή, έχουν οι Μανιάτες και οι Σουλιώτες. Αυτοί το θεωρούν αυτονόητο! Οι Μανιάτες ήταν ο φόβος και ο τρόμος των Πελοποννησίων αλλά και η ευλογία της Πελοποννήσου, διότι όταν πολεμούσαν, ήταν εξαιρετικοί πολεμιστές, τα πράγματα θα πήγαιναν καλά. Αλλά εάν δεν πήγαιναν τα πράγματα καλά, και ακόμη και αν πήγαιναν καλά οι Μανιάτες στην συνέχεια ορμούσαν σε σπίτια και χωριά και λεηλατούσαν. Γράφει, λοιπόν, ο Φωτάκος για τους Μανιάτες, και στην ίδια κατεύθυνση γράφει και ο Κολοκοτρώνης στα απομνημονεύματά του, που ο Κολοκοτρώνης είχε δεσμούς με τους Μανιάτες, οι Μαυρομιχαλαίοι ήταν σχεδόν αδελφοποιητοί με τον Κολοκοτρώνη, αλλά έτσι είναι οι Μανιάτες. Λέει, λοιπόν, ο Φωτάκος: «Οι δε Μανιάται, περιγράφει μια μάχη, *εδόθησαν εις το να γυμνώνουν τους κατοίκους, άνδρας και γυναίκας κατά την συνήθειαν των, διότι αυτά κάμουν εις την ανε(σ)μοζάλην, γδύνουν τους γείτονάς τους και τότε λέγουν ούτως: "κάλλιον εγώ, κουμπαρούλη μου, να σε γδύσω παρά άλλος να σε γδύσει"*».

Είχαν δηλαδή και επιχειρήματα την ώρα που λεηλατούσαν! Και λέει σε άλλο σημείο ο Φωτάκος πάλι για τους Μανιάτες: «*Η πενία, η φτώχεια τους, δηλαδή, τα εδάφη τους είναι φτωχά, εκεί το αποδίδει, τους έκαμε άρπαγας και ένεκα τούτου εγίνονται δυσάρεστο εις τους Πελοποννησίους, οι οποίοι τους απεκάλουν "καταβόθραν"*, αυτό ήταν το παρατσούκλι που έλεγαν οι άλλοι Πελοποννήσιοι για τους Μανιάτες, *τουτέστιν ότι είναι αχόρταγοι στην λαφυραγωγία*».

Τώρα, το λαφυραγωγείν θεωρούνταν αυτονόητη αμοιβή του στρατιώτη και με αυτό θα κλείσουμε την ενότητα που αντιμετωπίζουμε. Ο Κολοκοτρώνης, ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ήταν λαϊκός άνθρωπος. Ήταν ορεσίβιος, κλέφτης, κάπος, όμως είχε μάθει και γράμματα, κάποια γράμματα όπως είπαμε, είχε διαβάσει και κάποια βιβλία στην Ζάκυνθο, όπου είχε βρεθεί, είχε υπηρετήσει και σε τάγματα του αγγλικού στρατού, άρα είχε μετάσχει και σε κάτι πιο συγκροτημένο, πιο πειθαρχημένο, δεν ήταν ο μέσος Πελοποννήσιος πολεμιστής, αλλά ήταν λαϊκός άνθρωπος και εξ αυτού- ήξερε εξ άλλου, ότι οι στρατιώτες του θα μείνουν κοντά του, μόνον αν παίρνουν λάφυρα-και εξ αυτού έκανε στρατηγική του τα λάφυρα. Το παρατσούκλι του Κολοκοτρώνη στην περίοδο της επαναστάσεως ήταν "ο καπετάν Λαφύρας". Και κατηγορούνταν κιόλας ότι από τα λάφυρα τα οποία έπεφταν στα χέρια του, είχε γίνει πλούσιος και ήταν μια από τις κατηγορίες που εκτοξεύονταν εναντίον του. Παραδείγματος χάριν ο Μακρυγιάννης λέει -ο Μακρυγιάννης ήταν Στερεοελλαδίτης- στα απομνημονεύματά του, γράφει για τον Κολοκοτρώνη ότι: «*Αφού ήρθε γυμνός εις την Ελλάδα, επλούτινεν και έγιναν Κιαμιλμπέηδες και αυτός και οι σύντροφοί του*».

Ο Κιαμίλ μπέης ήταν ένας Τούρκος προύχοντας της Πελοποννήσου που θεωρούνταν βαθύπλουτος. Δηλαδή, ο Μακρυγιάννης κατηγορεί τον Κολοκοτρώνη για το γεγονός ότι πλούτισε στην περίοδο της Επανάστασης. Ο Κολοκοτρώνης, πριν από τα Δερβενάκια, για να ενισχύσει τους Έλληνες βγάζει έναν πύρινο λόγο στους στρατιώτες του, ήταν σπουδαίος ρήτορας και ήξερε να χρησιμοποιεί παραβολές, να μιλάει στα αυτιά και στην καρδιά των στρατιωτών του, σ' αυτό ήταν εξαιρετικός, και μας μεταφέρει τώρα ο Φωτάκος τμήμα της ομιλίας του, και τους λέει: *«Έλληνες, τους είπε, σήμερα εγεννήθημεν και σήμερα θα πεθάνομεν δια την σωτηρίαν της πατρίδας μας και δια την ιδική μας»*. Η καθαρεύουσα είναι του Φωτάκου. *«Σήμερα, καθείς από εμάς θα καταδιώκει πολλούς, θα πάρετε λάφυρα πολλά, φλωρία, τα οποία έχουν οι Τούρκοι, τα οποία είναι χρήματα χριστιανικά παρμένα από τους αδελφούς μας, ο άγιος Θεός μας τα έστειλε και είναι κελεπούρι δικό μας. Αύριον, αυτήν την στιγμήν, θέλω να σας ιδώ όλους με τα άρματα των Τουρκών, με τα άλογά τους, λαμπροφορεμένους με τα ρούχα των, ο Θεός είναι με ημάς. Μη σας μέλει τίποτε»*.

Και πάλι, μετά την πτώση της Τριπολιτσάς, ο Κολοκοτρώνης στα απομνημονεύματά του μας λέει το εξής.

Έπεσε η Τριπολιτσά στην οποία έγινε μια ανήκουστη λαφυραγωγία, χωρίς κανένα πρόγραμμα από την πλευρά των Ελλήνων, και τα λάφυρα διασκορπίσθηκαν σε όλη την Πελοπόννησο αντί για το εθνικό ταμείο. Πάντως ο Κολοκοτρώνης είχε άποψη για την λαφυραγωγία και γράφει στα απομνημονεύματά του: *«Έπειτα από δέκα ημέρας, εβγήκαν όλοι οι Έλληνες με τα λάφυρα»*. Από την Τριπολιτσά. Δηλαδή, ο κάθε ένας πήρε λάφυρα. Αντί να ασφαλισθεί ότι τα λάφυρα της πρωτεύουσας της Πελοποννήσου θα φυλαχθούν όλα κάπου, για να τροφοδοτηθεί ο αγώνας κεντρικά, ο κάθε Πελοποννήσιος ή κι όποιος βρέθηκε σε αυτή την κατάληψη της Τριπολιτσάς, πήρε τα λάφυρα και τα πήγε στο σπίτι του. *«Έπειτα από δέκα ημέρας, εβγήκαν όλοι οι Έλληνες με τα λάφυρα και επήγαν ες τας επαρχίας τους τους σκλάβους, τες σκλάβες»*. Δηλαδή, είχαν και ανθρώπους συλλάβει. *«Σε δέκα ημέρες απού απήκασα ότι οι Έλληνες σιγουρεύτηκαν τα λάφυρά τους, εκάμαμε συνέλευση ο Υψηλάντης, ο Πετρόμπεης και άλλοι»*.

Δηλαδή, ο Κολοκοτρώνης θεωρούσε αυτονόητο ότι θα περιμένει δέκα ημέρες να ολοκληρωθεί η λαφυραγωγή της Τριπολιτσάς, για να προχωρήσει στα επόμενα βήματα του, και έτσι κάλεσε τον Υψηλάντη και τον Πετρόμπεη για συζήτηση.

4.3: Τοπικά πολιτικά όργανα

4.3.1: Τοπικά πολιτικά όργανα με την έκρηξη της Επανάστασης

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): XarAth

Αναφερθήκαμε στις προηγούμενες ενότητες σε θέματα που αφορούν το κλίμα του πολέμου, το κλίμα της κοινωνικής ζωής που υπήρχε, και ήρθε η ώρα να πάρουμε τα πράγματα σε μια άλλη σειρά που πλέον θα παρακολουθήσουν τα γεγονότα της Επανάστασης. Έχουμε πλέον κάποια δεδομένα που έχουν λεχθεί που θα μας βοηθήσουν – ελπίζουμε– στην κατανόηση των πραγμάτων και των εξελίξεων. Αναφερθήκαμε στην τοπική αυτοδιοίκηση που υπήρχε στην περίοδο της τουρκοκρατίας και που ήταν έντονη ιδιαίτερα στα νησιά και στην Πελοπόννησο με τις δικές τους παραμέτρους, και αυτό έπαιξε ρόλο στην ταχύτατη –και αυτό είναι εντυπωσιακό– έκφραση της οργάνωσης σε τοπικό επίπεδο μιας κάποιας αρχής. Όταν δηλαδή ξεκίνησε η Επανάσταση, και βέβαια ξεκίνησε στην Πελοπόννησο, σε διάφορα σημεία της Πελοποννήσου, σχεδόν ταυτοχρόνως υψηλής κοινωνικής θέσεως άτομα, κατά κανόνα δηλαδή πλούχιοντες και άτομα που συνδέονταν με την διοίκηση, την αυτοδιοίκηση του τόπου –κατά κανόνα πάντα– πήραν την πρωτοβουλία να ιδρύσουν τοπικές συγκλήτους, διευθυντήρια –είναι χαρακτηριστικό ότι χρησιμοποιούνται τέτοιοι όροι που παραπέμπουν στη Γαλλική Επανάσταση, το *directoire* κ.λπ., δείγμα ότι υπάρχει μια κοινότητα κατά κάποιο τρόπο επαναστατικού πνεύματος και η ελληνική πλευρά έχει πάντα τη συγκίνηση της Γαλλικής Επανάστασης που παρότι είχε συμβεί τριάντα χρόνια περίπου πριν, εξακολουθούσε να είναι θερμή στην περιοχή η ανάμνησή της, διότι η περιοχή βρίσκονταν σε αναβρασμό.

Η πρώτη σύγκλητος η οποία δημιουργήθηκε ονομάστηκε «Μεσσηνιακή Σύγκλητος» ή «Μεσσηνιακή Γερουσία» ή «Μεσσηνιακή Βουλή» και είναι και η πρώτη όλων βέβαια, διότι δημιουργήθηκε μετά την πτώση της Καλαμάτας στις 23 Μαρτίου του 1821 και την τελετή που έγινε έξω από το ναό των Αγίων Αποστόλων για την έναρξη του Αγώνα. Φυσικά το άτομο το οποίο παίζει μεγάλο ρόλο σ' αυτήν την κίνηση είναι ο Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης. Οι περισσότερες από αυτές τις οποίες θα εκθέσουμε ήταν βραχύβιες, έγιναν για να μην είναι τα πολιτικά πράγματα της περιοχής χωρίς ένα πηδάλιο. Το «Αχαϊκόν Διευθυντήριο» δημιουργήθηκε και αυτό πολύ κοντά, στις 21 Μαρτίου, όταν η Πάτρα επαναστάτησε με τον Παναγιώτη Καρατζά.

Ο Παναγιώτης Καρατζάς δεν ανήκε στα επίσημα πρόσωπα των Πατρών παρά ήταν υποδηματοποιός, μια προσωπικότητα της Επανάστασης του 1821 που δυστυχώς δολοφονήθηκε πολύ σύντομα, στις 4 Σεπτεμβρίου του 1821, από τον τοπικό κάπο, ο οποίος δεν επιθυμούσε ως φαίνεται να υπάρχει στην περιοχή κάποιο πρόσωπο που να αμφισβητήσει την δύναμή του. Ανάμεσα στα άτομα τα οποία πήραν μέρος στο «Διευθυντήριο» είναι και φυσικά οι μεγάλες οικογένειες, ο Αντρέας Λόντος, ο Ζαΐμης, ο

Μπενιζέλος Ρούφος, ο Παλαιών Πατρών Γερμανός, ο Ιωάννης Παπαδιαμαντόπουλος. Επίσης στην Καρύταινα δημιουργείται σχήμα υπό τον έλεγχο την Δεληγιαννέων που καλύπτει την επαρχία Καρύταινας και περιλαμβάνει και τον Θεόδωρο Κολοκοτρώνη. Στη Γαστούνη στην Ηλεία δημιουργείται ένα σχήμα υπό τον έλεγχο φυσικά των Σισίνιδων που ήταν η σπουδαία οικογένεια. Στην Αργοναυπλία οι Περρούκα και οι Βλάσση δημιουργούν καγκελαρία, έτσι την ονομάζουν. Το ενδιαφέρον στην περιοχή του Άργους και του Ναυπλίου είναι ότι δημιουργείται και δεύτερο ανταγωνιστικό σχήμα με δευτερεύοντες προκρίτους, όπως οι Ασημακόπουλοι, οι Αντωνόπουλοι, οι Σπηλιωτόπουλοι κ.λπ. Στην Κόρινθο οι Νοταράδες, στην περιοχή του Λεονταρίου –πάντα στην Πελοπόννησο– οι Παπατσώνηδες.

Στη Θεσσαλία [05:34, χάρτης] στην περιοχή του Βελεστίου δημιουργείται «Βουλή» από τον Άνθιμο Γαζή. Στη Βοιωτία δημιουργείται «Η Αρχή των Κονσόλων» υπό τον προύχοντα Λογοθέτη και ο στρατιωτικός αρχηγός της περιοχής είναι ο Αθανάσιος Διάκος. Στην χερσόνησο του Άθω ο Εμμανουήλ Παππάς, ο οποίος ηγήθηκε της Επανάστασης, όμως είχε βαρύ τέλος δυστυχώς, δημιούργησε «Εφορία Γενική». Στη Σάμο ο Λυκούργος Λογοθέτης δημιουργεί το «Πολιτικόν Σύστημα Σάμου». Στην περιοχή της Τριφυλίας η «Γενική Εφορία», στην Πελοπόννησο αυτή τη φορά ξανά, από τον Γρηγόριο Δικαίο ή Παπαφλέσσα. Στην Ύδρα την επαναστατική σκυτάλη την πήραν αμέσως άνεργοι ναύτες υπό τον Αντώνιο Οικονόμου, οι οποίοι και ανάγκασαν την επιτάχυνση των επαναστατικών διαδικασιών στο νησί. Ο Αντώνιος Οικονόμου μετά από αυτά δολοφονήθηκε από τους προύχοντες της Ύδρας, δηλαδή με τις πρώτες εβδομάδες της έκρηξης της Επανάστασης υπάρχουν φαινόμενα συγκρούσεων έως και δολοφονιών σε κάποιες περιοχές.

4.3.2: Η Πελοποννησιακή Γερουσία

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): **marplessa**

Από όλες αυτές τώρα τις μικρές τοπικές βουλές, συγκλήτους, ανεξαρτήτως ονόματος, η πιο σημαντική βεβαίως είναι η Πελοποννησιακή Γερουσία. Αυτή, θα έλεγε κανείς, δεν έχει σύγκριση με τα όσα είπαμε και τούτο, διότι εκπροσωπεί τους προύχοντες όλης της Πελοποννήσου, όπου το Μάιο του 1821 με πρωτοβουλία της Μεσσηνιακής Γερουσίας συγκαλείται παμπελοποννησιακή συνέλευση. Σ' αυτήν την παμπελοποννησιακή συνέλευση εκλήθησαν εκ μέρους των προυχόντων της Πελοποννήσου και οι ναυτικοί, οι προύχοντες των νησιών Ύδρα, Σπέτσες και Ψαρρά, οι οποίοι όμως αρνήθηκαν να στείλουν αντιπροσώπους. Η συνέλευση έγινε στη Μονή Καλτετζών, κοντά στην Τρίπολη και νότια της Τριπόλεως υπό την προεδρία του Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, που είχε πάρει την πρωτοβουλία γι' αυτήν την κίνηση. Στη συνέλευση παρευρέθηκαν όλα τα μεγάλα ονόματα της Πελοποννήσου, ανεξαρτήτως αν στο μικρό τους τόπο είχαν ήδη δημιουργήσει κάποια βουλή, κάποια σύγκλητο. Και ότι η Πελοποννησιακή Γερουσία μπόρεσε γρήγορα να συντονιστεί και να βρεθεί στη Μονή Καλτετζών δεν είναι παράξενο: θα θυμόμαστε από

προηγούμενη ενότητα, ότι στη διάρκεια της Τουρκοκρατίας και ιδιαίτερα μετά το 1715 οι προύχοντες της Πελοποννήσου, οι χριστιανικές ορθόδοξες προυχοντικές οικογένειες της Πελοποννήσου ήταν ήδη οργανωμένες με την κάλυψη της οθωμανικής πλευράς όχι μόνο στην τοπική τους εκπροσώπηση ανά χωριό και κωμόπολη και περιφέρεια αλλά και την κεντρική τακτική συγκρότηση θεσμοθετημένου σώματος, μέσα στα πλαίσια της διοίκησης της Πελοποννήσου, που ονομαζόταν Πελοποννησιακή Γερουσία και ελάμβανε χώρα στην Τρίπολη.

Επομένως, οι προύχοντες της Πελοποννήσου δεν έκαναν κάτι καινούργιο, είναι κάτι το οποίο γνωρίζουν πολύ καλά να κάνουν, και γι' αυτό το έκαναν ταχέως και με τις συντεταγμένες που ήξεραν, αυτή τη φορά η Πελοποννησιακή Γερουσία δε γίνεται πλέον σε οθωμανικό περιβάλλον κυριαρχίας αλλά σε επαναστατικό περιβάλλον και εξ αυτού η Πελοποννησιακή Γερουσία θα πάρει ειδικό βάρος στις εξελίξεις των πραγμάτων, ακριβώς γιατί είναι συντονισμένο όργανο εξουσία της Πελοποννήσου, που η Πελοπόννησος είναι από μόνη της ένα μεγάλο κομμάτι του επαναστατημένου χώρου, καίριο κομμάτι. Σ' αυτήν τη συνέλευση, την πρόσκληση, ανταποκρίνονται οι Φιλικοί, ανταποκρίνονται ιερείς, ο Βρεσθένης Θεοδώρητος, ο Έλους Άνθιμος, ο Αμβρόσιος Φραντζής, ο Παλαιών Πατρών Γερμανός και στις 26 Μαΐου δημοσιοποιεί η συνέλευση την εκλογή Γερουσίας: δημιουργήθηκε δηλαδή Γερουσία που έκρινε ως *«αυτοδικαίως υπαχθείσας εις αυτήν τας λειτουργούσας έως τότε προσωρινάς γενικής εφορίας της Πελοποννήσου»*. Επομένως στις 26 Μαΐου απορροφήθηκαν στην πραγματικότητα μέσα στην Πελοποννησιακή Γερουσία όλες οι μικρές τοπικές βουλές.

Δηλώνει αυτή η Γερουσία ότι θα έχει την ευθύνη διεύθυνσης όλης της Πελοποννήσου μέχρι την κατάληψη της πρωτεύουσας Τριπολιτσάς. Στην πραγματικότητα κάποιοι μελετητές θεωρούν ότι αυτή η ενέργεια των Πελοποννησίων φυσικά είχε σε ένα μεγάλο βαθμό τα ανακλαστικά της πάγιας δράσης των προυχόντων, οι οποίοι ήξεραν να βρίσκουν κοινό βήμα διοίκησης στην Πελοπόννησο από παλαιά. Αλλά πιστεύουν επίσης - κάτι που δεν ήταν εκφρασμένο από τη Γερουσία - ότι αυτή η σύγκλιση από πλευράς των προκρίτων της Πελοποννήσου έγινε συντεταγμένα προκειμένου να προλάβουν εξελίξεις που θα μπορούσαν να συμβούν μια και ήταν γνωστό (όλοι τους ήταν μέλη της Φιλικής Εταιρείας, αυτοί που βρέθηκαν στην Πελοποννησιακή Γερουσία ή σχεδόν όλοι) ότι η Φιλική Εταιρεία στέλνει το Δημήτριο Υψηλάντη, ήταν ζήτημα χρόνου να φθάσει ο Δημήτριος Υψηλάντης στην Πελοπόννησο, όπως και συνέβη, έφτασε τον Ιούλιο στην Πελοπόννησο, και θα ερχόταν ως απεσταλμένος της κεντρικής αρχής, προκειμένου να διοικήσει όλον τον Αγώνα. Κατά τη γνώμη λοιπόν κάποιων μελετητών, η Πελοποννησιακή Γερουσία θέλησε να έχει απέναντί του ο Υψηλάντης ένα έτοιμο, μεγάλο, ισχυρό, με κύρος σώμα εξουσίας, ούτως ώστε να πάρει το μήνυμα ότι *"δεν μπορείς να διοικήσεις εσύ αυτόν τον τόπο. Είμαστε εμείς εδώ"*. Κι αν δεν το είχαν στο νου τους, το έκαναν στην πράξη, όταν ήρθε ο Υψηλάντης.

Η Γερουσία αμέσως, η Πελοποννησιακή, λειτουργεί σαν μικρό κράτος. Έχει την αίσθηση των πραγμάτων, είναι πολιτικό σχήμα και το ξέρει. Προχωρά σε εκλογές επαρχιακών και κοινοτικών αντιπροσώπων και κηρύσσει γενική επιστράτευση, δηλαδή λειτουργεί με άκρως συντεταγμένο πολιτικό σχήμα. Όταν ο Δημήτριος Υψηλάντης τον Ιούλιο έρχεται ως Γενικός Επίτροπος της Αρχής στα Βέρβена, μέσω Τεργέστης, υπάρχει λαϊκός ενθουσιασμός. Ο Δημήτριος Υψηλάντης έγινε δεκτός με πολύ θερμές εκδηλώσεις από τους απλούς ανθρώπους, οι οποίοι πρώτα- πρώτα είχαν μεγάλη συγκίνηση ακόμη με τη Φιλική Εταιρεία, σε λίγο πια η Φιλική Εταιρεία ξεχάστηκε, αλλά εκεί στην αρχή της Επανάστασης ακόμη η Φιλική Εταιρεία είναι γεμάτη από σύμβολα και κύρος ανάμεσα στους ανθρώπους αλλά το ότι ήρθε ο Δημήτριος Υψηλάντης συνάντησε αυτόν το λαϊκό ενθουσιασμό, επειδή οι άνθρωποι πίστευαν ότι πίσω από τη Φιλική Εταιρεία βρίσκεται η Ρωσία.

Δεν είχαν ακόμη απογοητευθεί από αυτήν τους την ελπίδα, παρότι στη Βλαχία και στη Μολδαβία, όταν έγινε το εγχείρημα της Επανάστασης εκεί, ο Αλέξανδρος Υψηλάντης πίστεψε ότι η Ρωσία δεν θα επιτρέψει στην Οθωμανική Αυτοκρατορία να στείλει στρατό στη Βλαχία και στη Μολδαβία, διότι μετά τον ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1806 -1812 η Ρωσία στην πραγματικότητα είχε τον έλεγχο της Βλαχίας και της Μολδαβίας και η Οθωμανική Αυτοκρατορία για να στείλει εκεί στρατεύματα έπρεπε να δώσει την άδεια η Ρωσία. Η Ρωσία έδωσε την άδεια στην Οθωμανική Αυτοκρατορία να στείλει στρατεύματα. Παρόλα αυτά, υπήρχε πάντα η πίστη ότι κάτι μεγάλο βρίσκεται από πίσω από εμάς και έτσι δεν είμαστε μόνοι μας σ' αυτό το μεγάλο Αγώνα. Και ο Δημήτριος Υψηλάντης, επειδή ανήκε στην μεγάλη οικογένεια των Υψηλάντηδων, η οποία θεωρούνταν ότι έχει σχέσεις με τη Ρωσία - και είχε με διάφορους τρόπους - έδειχναν αυτή τη συγκίνηση.

Ο Δημήτριος Υψηλάντης ερχόμενος στα Βέρβена καταθέτει τον Γενικό Οργανισμό της Πελοποννήσου, έχει δηλαδή ήδη εκπονήσει μια πολιτική πρόταση. Στο Γενικό Οργανισμό της Πελοποννήσου ο ίδιος έχει αποφασιστικές αρμοδιότητες. Όπως είπαμε και σε προηγούμενη στιγμή ο Δημήτριος Υψηλάντης ήρθε από τη Φιλική Εταιρεία για να διοικήσει τον Αγώνα και ο ίδιος το θεωρούσε αυτονόητο ότι θα έχει τις αποφασιστικές αρμοδιότητες. Οι πρόκριτοι της Πελοποννησιακής Γερουσίας αμέσως είναι έτοιμοι και παρουσιάζουν δικό τους Οργανισμό, ο οποίος τιτλοφορείται «Οργανισμός και Γνώμη του λαού της Πελοποννήσου». Παρατηρούμε τον τίτλο του Οργανισμού των προυχόντων της Πελοποννήσου, οι οποίοι, στην ουσία, είναι σαν να λένε στον Υψηλάντη ότι *«εμείς εκπροσωπούμε το λαό και εσύ έρχεσαι να μας πεις ότι είσαι κάτι υπεράνω όλων»* και παρουσιάζονται, επομένως με ένα δημοκρατικό πρόσωπο. Μάλιστα στον «Οργανισμό και Γνώμη του λαού της Πελοποννήσου» προβλέπεται η εκλογή αντιπροσώπων από το λαό - άρα μοιάζει να είναι δημοκρατικό, ενώ του Υψηλάντη μοιάζει να είναι αυταρχικό, αν μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τέτοιους όρους.

Βεβαίως, οι προύχοντες της Πελοποννήσου ήξεραν ότι εκείνοι ελέγχουν τα πολιτικά πράγματα της Πελοποννήσου και έτσι κι αλλιώς εδώ και μεγάλο διάστημα ποδηγετούσαν το λαό, τον έλεγχαν τον λαό και, επομένως, αυτό το πιο δημοκρατικό είναι μάλλον ένα σκηνικό, αλλά δεν παύει να είχε την πολιτική του δύναμη αυτό το οποίο έκαναν οι προύχοντες της Πελοποννήσου. Προέβλεπε, επίσης, «ο Οργανισμός και Γνώμη του λαού της Πελοποννήσου» τη διατήρηση της Πελοποννησιακής Γερουσίας και των εξουσιών της με τον Υψηλάντη πρόεδρο, ο οποίος θα είχε ως πρόεδρος δύο ψήφους στις συνελεύσεις. Ο Υψηλάντης αιφνιδιάζεται. Δεν περίμενε, ως φαίνεται, -είπαμε και σε άλλη στιγμή ότι ο Υψηλάντης ήρθε απροετοίμαστος για τα εσωτερικά ζητήματα, τα οποία θα έβλεπε μπροστά του- και γι' αυτό πάντοτε βρέθηκε σε όλες του τις προσπάθειες τελικά να είναι ατελέσφορες και να υποχωρεί - με γενναιότητα, βέβαια και γενναιοφροσύνη - αλλά να υποχωρεί, ενώ εκείνος είχε γνώμες, οι οποίες θα μπορούσαν να έδιναν τις δικές του λύσεις. Εγκαταλείπει, λοιπόν, ο Υψηλάντης το στρατόπεδο, αρνείται, μάλιστα υπήρξε και λόγω του γεγονότος ότι ήταν πολύ πρόσφατη η έλευσή του και πολύ πρόσφατη η λαϊκή συγκίνηση για την έλευσή του, το γεγονός ότι οι προύχοντες τον δυσαρέστησαν έφερε αναταραχή μεταξύ των πολιτών, που βρίσκονταν εκεί, μάλιστα ο Κολοκοτρώνης μας λέει στα απομνημονεύματά του ότι προσπάθησε να τους καθησυχάσει γιατί υπήρξε πρόθεση εκ μέρους τους βίας εναντίον των προυχόντων. Τελικά, κατέληξε το πράγμα σε ένα είδος δυαρχίας με τον Υψηλάντη να έχει εκλεγεί από έναν αριθμό καπεταναίων, ανάμεσά τους και ο Κολοκοτρώνης, διότι, όταν ήρθε στα Βέρβена, ήρθαν αρκετοί καπετάνιοι, πρώην κάποι, πρώην κλέφτες, όπως ο Κολοκοτρώνης να τον υποδεχτούν και αυτοί ήταν μαζί του σ' αυτήν την φάση. Έτσι, δημιουργείται μια δυαρχία, θα λέγαμε, με τον Υψηλάντη και καπεταναίους, οι οποίοι και τον όρισαν μόνοι τους αρχιστράτηγο των σωμάτων, που θα πολιορκούσαν την Τριπολιτσά, η δε Γερουσία να εξακολουθεί να υφίσταται, αμφισβητώντας την αρχή του Υψηλάντη.

4.3.3: Τοπικά πολιτικά όργανα στην Δυτική και στην Αν. Στερεά

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): **katiapap**

Τρεις-τέσσερις μήνες λοιπόν μετά την έκρηξη της Επανάστασης στην Πελοπόννησο, τα πολιτικά πράγματα παίρνουν τροπή. Η Πελοπόννησος συγκροτεί το πιο ισχυρό πολιτικό όργανο όλης της Επαναστάσεως πριν από τις εθνοσυνελεύσεις, δηλαδή την Πελοποννησιακή Γερουσία. Η έλευση του Υψηλάντη φέρνει ήδη σχίσμα και το σχίσμα αυτό, στην πραγματικότητα, θα ακολουθήσει την Επανάσταση επί μακρόν, διότι οι κάποι και οι στρατιωτικοί που βρέθηκαν στο πλευρό του Υψηλάντη στην Πελοπόννησο αμφισβητούν την ηγεσία των προεστών της Πελοποννήσου όταν παίρνουν την απόφαση να ανακηρύξουν οι ίδιοι -αυτό είναι πολιτική πράξη- τον Υψηλάντη αρχιστράτηγο των σωμάτων που θα πολιορκούσαν την Τριπολιτσά. Εμμέσως χτυπούν την Πελοποννησιακή Γερουσία και είναι σαν να λέει ο Πλαπούτας, παλιός κάπος των Δεληγιανναίων π.χ.: ότι δεν

σε υπολογίζω πλέον, εγώ είμαι σαν εσένα και πιο πάνω από σένα και παίζω μεγάλο ρόλο σ' αυτό το εγχείρημα το οποίο γίνεται.

Σ' αυτό το σημείο κάνω μια παρένθεση να πω κάτι σε σχέση με το παράδειγμα που έδωσα: Ο Κανέλλος Δεληγιάννης, όταν γράφει τα απομνημονεύματά του μετά τη λήξη της Επανάστασης του '21 -οι περισσότεροι τα έγραψαν δεκαετίες μετά τη λήξη- έχει ζήσει τον κύκλο των πραγμάτων, αλλά ακόμα είναι οργισμένος από την ανατροπή των πραγμάτων, των κοινωνικών δεδομένων που είχαν υπάρξει και, αναφερόμενος στον Πλαπούτα λέει σε κάποια στιγμή των απομνημονευμάτων του: *«Ποιος, ο Πλαπούτας, που άμα σκάψεις τα δόντια των Πλαπουταίων, Δεληγιανέικο ψωμί θα βγει»*. Δηλαδή, ήσαν κάποι των Δεληγιανναίων, ήταν εργάτες, υπάλληλοι των Δεληγιανναίων και τώρα πήραν υπόσταση και πολιτική δύναμη· γιατί; Γιατί ήσαν ένοπλοι και στις συνθήκες της Επανάστασης οι ένοπλοι βρήκαν την ευκαιρία, βεβαίως, είναι φυσικό μια και είναι πόλεμος, να είναι σε πλεονεκτική θέση και να πάρουν κύρος και δύναμη, την οποία σε άλλες στιγμές δεν θα μπορούσαν εφόσον ίσχυε η *raja ottomanica*, η οθωμανική διοίκηση.

Τώρα, άλλες δυο περιοχές της Στερεάς Ελλάδος αυτή τη φορά, δημιούργησαν επίσης συγκροτημένα σώματα, που δεν μπορούν να συγκριθούν με την Πελοποννησιακή Γερουσία και την έκταση και το κύρος της, αλλά κι αυτά έχουν την βαρύτητά τους στην ιστορία της Επανάστασης του '21. Πρόκειται για τον «Οργανισμό της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος». Η Δυτική Χέρσος Ελλάς, δηλαδή η περιοχή προς το Ιόνιο πέλαγος της Στερεάς Ελλάδας, όπως είπαμε σε άλλη αφορμή, βρέθηκε τελικά κάτω από την πολιτική ομπρέλα ενός Φαναριώτη πολιτικού, του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου, που, όπως είπαμε, αναδείχθηκε, με απόσταση, στον μεγαλύτερο πολιτικό άντρα της Επανάστασης των Ελλήνων.

Ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος μόλις είχε έρθει κι εκείνος – τώρα έχει εκραγεί η Επανάσταση – έρχεται στην Πελοπόννησο, έρχεται στην Δυτική Στερεά, φέρνει μαζί του όπλα, συναντά τον Δημήτριο Υψηλάντη, του εξηγεί ότι η Δυτική Στερεά χρειάζεται οργάνωση. Ο Υψηλάντης είναι ένας άνθρωπος ο οποίος, όπως είπαμε και με άλλη αφορμή, δεν υποψιάζεται, είναι καλοπροαίρετος, ακούει με προσοχή αυτά που του λένε και ο Μαυροκορδάτος και ο Νέγρης, σε σχέση με την κατάσταση της Δυτικής ή της Ανατολικής Στερεάς – γιατί ο Νέγρης θα παίξει ρόλο στην Ανατολική Στερεά – και καθώς του ζητούν και ο Μαυροκορδάτος και σε άλλη στιγμή ο Νέγρης, να ηγηθούν των πολιτικών πραγμάτων σε αυτές τις περιοχές, τους δίνει την άδεια. Άρα, ο Μαυροκορδάτος και ο Νέγρης σε αυτή τη φάση, όντας ετερόχθονες, όντας ξένοι κατά κάποιον τρόπο, δεν είναι παγιδευμένοι σε κάποια από τα τοπικά σχήματα διοίκησης, τα οποία αμέσως δημιουργήθηκαν, όπως στην Πελοποννησιακή Γερουσία π.χ., είναι ελεύθεροι σκοπευτές, και έτσι κινείται ο Μαυροκορδάτος προς την Δυτική Στερεά και εκεί έρχεται και συγκαλεί στις 4 Νοεμβρίου του 1821 συνέλευση εκπροσώπων της Δυτικής Στερεάς Ελλάδος στο Μεσολόγγι.

Παρευρίσκονται τριάντα δυο (32) παραστάτες, όπως λέγονταν τότε, εκπρόσωποι, ανάμεσα τους είναι και Σουλιώτες, διότι οι Σουλιώτες βρίσκονται ελεύθεροι και εκείνοι σκοπευτές μετά από τις εξελίξεις που επίσης έχουμε πει, και ψηφίζουν αυτοί οι τριάντα δυο παραστάτες τον «Οργανισμό της Δυτικής Χέρσου Ελλάδος». Πρόεδρος ψηφίζεται στο σώμα αυτό ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, και επίσης ψηφίζεται δεκαμελής γερουσία - ονομάζεται γερουσία- από εκπροσώπους των επαρχιών, με ετήσια θητεία. Έτσι ο Μαυροκορδάτος εγκαινιάζει τη δράση του στην κεντρική πολιτική σκηνή, εκπροσωπώντας μια σημαντική περιφέρεια, η οποία έχει και οπλικό βάρος και ισχύ. Θα αναδειχθεί επομένως το άστρο του ήδη στο πρώτο εξάμηνο του Αγώνα.

Ο Θεόδωρος Νέγρης, επίσης εκ Φαναριωτών προερχόμενος, θα παίξει παρόμοιο ρόλο και με τις ίδιες διαδρομές στην Ανατολική Χέρσο Ελλάδα. Ο Νέγρης συγκαλεί στις 10 Νοεμβρίου στα Σάλωνα, στην Άμφισσα δηλαδή, συνέλευση των επαρχιών της Ανατολικής Στερεάς. Σε αυτήν εκπροσωπούνται και περιοχές της Ηπείρου, της Μακεδονίας, Έλληνες δηλαδή από την Ήπειρο και την Μακεδονία, γι' αυτό κι εδώ οι εκπρόσωποι είναι εβδομήντα τρεις (73). Ανάμεσά τους είναι και οι μεγάλοι αρματολοί, ο Ανδρούτσος, ο Οδυσσεάς Ανδρούτσος, ο αρματολός των Σαλώνων ο Πανουργιάς, εκπρόσωποι του κλήρου, ο Ταλαντίου Νεόφυτος, ο Λιδωρικίου Ιωαννίκιος και σπουδαγμένα άτομα, δυτικότροπα, όπως ο Αινιάν, με προεξάρχοντα φυσικά τον Θεόδωρο Νέγρη, ο οποίος πρωταγωνίστησε στους εμφυλίους αργότερα, αλλά, όπως είπαμε, πέθανε το 1824. Στη συνέλευση κυριαρχεί ο Νέγρης και εγκρίνεται η «Νομική Διάταξις της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος», την οποία συνέταξε ο ίδιος. Ένα περίπλοκο πολιτικό-νομικό κείμενο, που είναι ζήτημα τί θα κατάλαβαν αυτοί οι οποίοι παρίσταντο σε διάφορα σημεία και το ψήφισαν.

Η «Νομική Διάταξις της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος» περιελάμβανε δωδεκαμελή γερουσία, η οποία ονομαζόταν «Άρειος Πάγος». Εδώ είναι η σφραγίδα του Αρείου Πάγου [09:45, εικόνα], η οποία ήταν τετραμερής και προκειμένου να υπάρξει η σφραγίδα έπρεπε να συμφωνήσουν τα τέσσερα κεντρικά μέλη και προβλέπεται μάλιστα ότι θα κόψει και νόμισμα η Ανατολική Στερεά, ο Άρειος Πάγος, και στις επαρχίες τοποθετούνται οπλαρχηγοί, στρατιωτικοί πλέον διοικητές.

Σας διαβάζω μερικές προβλέψεις της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος: *«Νομική Διάταξις της Ανατολικής Χέρσου Ελλάδος: Όσοι κάτοικοι της Ελλάδος πιστεύουσιν εις Χριστόν είναι Έλληνες. Έλλην δεν ημπορεί να λάβει εντός της Ελλάδος ξένο υπουργήμα ή ξένην υπεράσπισιν. Όλοι οι Έλληνες εις όλα τα αξιώματα και τιμάς της Ελλάδος έχουσιν το αυτό δικαίωμα, δοτήρ δε τούτων μόνη εκάστου η αξιώτις. Είναι ωραία έκφραση: μόνο ή αξία είναι εκείνη η οποία προετοιμάζει τον άνθρωπο για τα αξιώματα. Ο πολιτογραφούμενος λαμβάνει ταύτα τα χρέη και δικαιώματα, τα με τους αυτόχθονας Έλληνας.»*

Άρα, τα κείμενα – το ίδιο και το κείμενο της Δυτικής Στερεάς – βρίσκονται στην γραμμή των φιλελευθέρων κειμένων που συνόδευσαν τις επαναστάσεις που ενέπνευσαν και την Ελληνική, δηλαδή την Γαλλική, την Αμερικανική Επανάσταση που είχαν προηγηθεί.

4.4: 1821: Τρίπολη και Πάτρα

4.4.1: Η πολιορκία των Πατρών

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): Nag7

Από τις πρώτες στρατιωτικές κινητοποιήσεις του Αγώνα είναι η προσπάθεια για την κατάληψη των Πατρών. Η πόλη αυτή είναι κομβική, [0:14, χάρτης] είναι πόλη η οποία ελέγχει, συνομιλεί με την Δυτική Στερεά Ελλάδα και επομένως έπρεπε να πέσει στα χέρια των Ελλήνων και λέω εξ αρχής, το είχαμε πει και σε άλλη αφορμή, η πόλη των Πατρών τελικά δεν έπεσε ποτέ στα χέρια των Ελλήνων, σε όλη την διάρκεια της Επανάστασης το φρούριο των Πατρών ήταν υπό τον έλεγχο των Οθωμανών, η πόλη ως πόλη κατά καιρούς βρίσκονταν στα χέρια των Ελλήνων αλλά το κάστρο παρέμενε υπό τον έλεγχο των Οθωμανών, και έτσι όπως χειρίστηκε η ελληνική πλευρά τα πράγματα η Πάτρα παρέμεινε προπύργιο άμυνας της οθωμανικής δύναμης, κάτι το οποίο πλήρωσε πολύ ακριβά ο Αγώνας, αργότερα όταν το Μεσολόγγι βρίσκονταν σε τέτοια πίεση και κινδύνευε να χαθεί όλη η Επανάσταση, όπως και με την πτώση του Μεσολογγίου.

Γυρνάμε όμως τώρα στις πολύ αρχικές φάσεις της Επανάστασης του 1821. Οι Έλληνες αμέσως με την έκρηξη του Αγώνα ορμούν στην πόλη και καταλαμβάνουν την πόλη αλλά οι Τούρκοι είναι μέσα στο κάστρο και γρήγορα έρχεται οθωμανική δύναμη να ενισχύσει τους αμυνομένους Οθωμανούς του κάστρου. Για να έχουμε μια αίσθηση του πόσο ακόμα ήταν ανώριμες, σε κάποιες τους πλευρές, σε κάποιους φορείς, οι συντεταγμένες της Επανάστασης του 1821, τα στρατεύματα τα οποία έρχονται για να χτυπήσουν τους Έλληνες και να ενισχύσουν την άμυνα των πολιορκημένων Τούρκων τα μεταφέρουν Μεσολογγίτες με μεσολογγίτικα πλοία, μισθώνονται δηλαδή και τα μεταφέρουν. Οι ναυτικοί του Μεσολογγίου δεν έχουν ακόμη αντιληφθεί ότι γίνεται μία εθνική προσπάθεια. Με τον καιρό θα το καταλάβουν.

Έρχονται λοιπόν τα μεσολογγίτικα πλοία με την οθωμανική δύναμη και δεν συναντούν αντίσταση, διότι οι στρατιώτες, οι ένοπλοι οι οποίοι είχαν ήδη κάνει το εγχείρημα και καταλάβει την πόλη, ασχολούνταν με την λεηλασία των συνοικιών της πόλεως και δεν είναι σε καμία εγρήγορση σε σχέση με τις ανάγκες της απώθησης των Οθωμανών που έρχονται. Εκείνος ο οποίος παίζει σημαντικότατο ρόλο, όρθιος και σε συνεχή εγρήγορση, είναι αυτός ο ηρωικός τσαγκάρης, ο Παναγιώτης Καρατζάς, ο οποίος κρατά όσο μπορεί άμυνα με τους συντρόφους του. Στους συντρόφους του περιλαμβάνονται 150 Ζακυνθinoί, δηλαδή Επτανήσιοι. Οι Επτανήσιοι έπαιξαν μεγάλο ρόλο στον Αγώνα και βοηθώντας υλικά και με τρόφιμα και οτιδήποτε και βοηθώντας διπλωματικά την Ελλάδα, αλλά και έρχονταν συνεχώς εθελοντές οι οποίοι συγκροτούσαν σώματα ηρωικότερα, έτοιμα να δώσουν τη ζωή τους.

Δρα λοιπόν ο Καρατζάς και προσπαθεί να εμποδίσει τους Οθωμανούς να κάνουν τα τουρκικά στρατεύματα επιδρομές στα γύρω χωριά, και τα πράγματα είναι βαριά διότι ο Γιουσούφ πασάς, ο οποίος έρχεται, καίει 700 σπίτια Ελλήνων και αποκεφαλίζει 40 Έλληνες, και όλα αυτά διότι δεν υπήρχε καμία εγρήγορση από πλευράς των Ελλήνων να αντιμετωπίσουν τη νέα έλευση των Οθωμανών.

Στην Πάτρα, όπως είπαμε πριν, θα συνεχίσουν να συμβαίνουν επαναστατικά γεγονότα, τα οποία είναι χαρακτηριστικά των πραγμάτων, διότι όποτε ο Κολοκοτρώνης κινείται και παίρνει πρωτοβουλίες απελευθέρωσης των Πατρών και ανακατάληψης των Πατρών, οι προύχοντες της περιοχής της Αχαΐας δείχνουν μια τέτοια στάση που στην πραγματικότητα τον υπονομεύουν. Το ίδιο συμβαίνει αντιστρόφως, όταν οι προύχοντες των Πατρών παίρνουν πρωτοβουλίες, ο Κολοκοτρώνης έχει μία στάση που μοιάζει να τους υπονομεύει. Με τούτα και με τ' άλλα η Πάτρα έμεινε στα χέρια των Τούρκων.

Οι Τούρκοι όντας νικηφόροι στην Πάτρα περνούν απέναντι στο Γαλαξίδι [05:53, χάρτης]. Το Γαλαξίδι είναι ένας ναυτότοπος με σημαντικό εμπορικό ναυτικό, το οποίο είχε ανθήσει στην περίοδο της ανόδου της ελληνικής εμπορικής ναυτιλίας. Οι Γαλαξιδιώτες έχουν μπει στην Επανάσταση, οι Μεσολογγίτες ακόμη όχι, αλλά οι Γαλαξιδιώτες ήταν γρήγοροι σε αυτήν τη διαδικασία. Επάνω στα ορεινά της Στερεάς– το Γαλαξίδι βρίσκεται φυσικά στην παράλια ζώνη– αλλά στα ορεινά πάνω από το Γαλαξίδι ο μεγάλος αρματολός είναι ο Πανουργιάς. Οι Γαλαξιδιώτες θεωρούν ότι με τα δικά τους πλοία και με την κάλυψη του Πανουργιά θα μπορέσουν να αντιμετωπίσουν τα πράγματα, όμως οι 200 οπλοφόροι του Πανουργιά που είχαν έρθει για να βοηθήσουν τους Γαλαξιδιώτες, μόλις έρχεται ο στόλος, μόλις έρχονται οι Τούρκοι για να χτυπήσουν το Γαλαξίδι, λιποτακτούν. Έτσι το Γαλαξίδι μένει μόνο του, πέφτει, και οι Τούρκοι πυρπολούν τα πλοία του Γαλαξιδιού μέσα στο λιμάνι. Έτσι η ελληνική πλευρά έχασε πολύτιμο στόλο που θα μπορούσε να είχε βοηθήσει περαιτέρω τον Αγώνα, λόγω της αδιαφορίας των αρματολών της Δυτικής Στερεάς. Όταν φτάνει ο ελληνικός στόλος με τον Τομπάζη και τον Μιαούλη, πια τα πράγματα έχουν τελειώσει, το Γαλαξίδι έχει λήξει και ο Οθωμανός ναύαρχος μπαίνει στην Κωνσταντινούπολη με 30 Γαλαξιδιώτες κρεμασμένους στα κατάρτια του και σέρνοντας πίσω από τον νικηφόρο στόλο του τα αιχμαλωτισμένα πλοία των Γαλαξιδιωτών.

Αυτές οι εξελίξεις στην Πάτρα και στο Γαλαξίδι ήταν βαριές και έδειξαν γρήγορα και οι δύο αυτές πλευρές τις εγγενείς αδυναμίες του Αγώνα, ο οποίος φυσικά ήταν σε ένα πρώιμο στάδιο και η ένταση υπάρχει. Ο Κολοκοτρώνης ήδη γράφει στα Απομνημονεύματά του: *«πλην ανάθεμα το μερικόν συμφέρον όπου αυτό μόνον προηγείται των επιχειρημάτων μας και αυτό διαθέτει την πατρίδα όπως θέλει»*. Ο Κολοκοτρώνης ψέγει τον εγωισμό και τα όσα συμβαίνουν. Ο Παλαιών Πατρών Γερμανός πάλι, μιλώντας για τα όσα είπαμε, γράφει: *«οι προεστώτες μετά των καπιταναίων εφατρίασαν εις όλες τας επαρχίας της*

Πελοποννήσου και εκάστη φατρία επροσεπάθη παντοίοις τρόποις να αποτρέπει τα σχέδια στρατολογίας της άλλης. Καμία επαρχία δεν ήτο ατάραχος».

4.4.2: Η πολιορκία της Τρίπολης

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): **katiapap**

Παρόμοιο κλίμα μπορεί κανείς να δει στο παράλληλο εγχείρημα, διότι την ώρα που γίνονται δράσεις για την κατάληψη των Πατρών έχει ξεκινήσει το εγχείρημα της κατάληψης της Τριπολιτσάς, στην οποία θυμίζω ότι οι καπεταναίοι της Πελοποννήσου, οι οποίοι βρέθηκαν στα Βέρβена όπου είχε έρθει ο Δημήτριος Υψηλάντης, είχαν ορίσει τον Δημήτριο Υψηλάντη αρχιστράτηγο αυτής της δράσης. Με τον τρόπο αυτό ήθελαν οι καπεταναίοι να δώσουν έμφαση στην πλευρά την στρατιωτική, διότι ο Δημήτριος Υψηλάντης θεωρούνταν στρατιωτικός και συνέπραξε, στην επόμενη του εξάλλου πορεία, με τους λεγομένους καπεταναίους, το στρατιωτικό σκέλος, αν και στην Πελοπόννησο, κι αυτό είναι πολύ ενδιαφέρον – το επαναλαμβάνουμε – στην Πελοπόννησο το πολιτικό ήταν και στρατιωτικό, διότι οι προύχοντες της Πελοποννήσου είχαν δικά τους ένοπλα σώματα με τα οποία πολεμούσαν. Βέβαια τα ένοπλα σώματα των κάπων, των πρώην κάπων και των κλεφτών, τουλάχιστον τον πρώτο καιρό, είναι πιο ετοιμοπόλεμο διότι οι επικεφαλής τους γνωρίζουν από πόλεμο και με αυτό τον τρόπο οι καπεταναίοι είχαν κερδίσει ήδη μάχες που τους είχαν δώσει κύρος.

Ο Δημήτριος Υψηλάντης όταν έρχεται, έχει μαζί του πολεμοφόδια. Όταν έρχεται στην Πελοπόννησο δεν έρχεται μόνος του αλλά έρχεται με κάποιους φιλέλληνες που είναι έμπιστοί του και παίζουν ρόλο στα στρατιωτικά πράγματα, και βέβαια με πολεμοφόδια, τα οποία έχει αγοράσει με δικά του χρήματα· ξόδεψε την περιουσία του για τον αγώνα. Ο πιο σημαντικός από τους ανθρώπους που είναι κοντά του, είναι ο φιλέλληνας Μπαλέστ, ο οποίος και αρχίζει συνεργασία με οδηγίες του Δημητρίου Υψηλάντη.

Ο Δημήτριος Υψηλάντης πίστευε ότι η ελληνική πλευρά πρέπει να αποκτήσει τακτικό στρατό. Είχε έρθει με μια σύλληψη διοίκησης: Ο ίδιος θα ήταν ο επικεφαλής, η χώρα θα είχε τακτικό στρατό, όχι μικρές-μικρές ομάδες και θα πολεμούσε συντεταγμένα κατά το πρότυπο της εποχής. Κάτι το οποίο, όπως είπαμε, δεν έγινε στην πραγματικότητα ποτέ. Ο Δημήτριος Υψηλάντης το πίστευε λοιπόν αυτό και ο Μπαλέστ οργάνωνε τακτικό στρατό. Οι πρώτοι πυρήνες δηλαδή τακτικού στρατού αποτελούνται από αυτές τις πρωτοβουλίες και βέβαια εκείνοι που κατατάσσονται για να χρησιμοποιούνται για τους πρώτους άντρες του τακτικού στρατού, προέρχονται από τους Έλληνες που έχουν διαφύγει των σφαγών των Κυδωνιών, της Σμύρνης, της Κύπρου, της Ρόδου και τόσων περιοχών και αρκετοί από αυτούς ήρθαν να πολεμήσουν στην Πελοπόννησο και στην Ελλάδα. Έτσι, από αυτούς δημιουργείται ένα πρώτος πυρήνας.

Ο Μπαλέστ έχει μεγάλη εκτίμηση στον Υψηλάντη και μας έχουν μείνει σκέψεις του γι' αυτόν. Γράφει: «*Τίποτα δεν τρομάζει τον Υψηλάντη. Το μόνο που τον βασανίζει είναι η*

αναρχία που βλέπει και που δεν μπορεί να την γιατρέψει». Μας λέει επίσης: «Ο πρίγκιψ δεν διαφέρει εις τίποτα από έναν απλούν στρατιώτην. Κακοκοιμάται εις πέτρες, κακονυκτά, κακοτρώγει. Κανένας μας δεν ημπορεί να παραπονεθεί δια κακοπέρασιν έχων αυτόν ως παράδειγμα».

Ο Υψηλάντης ενόσω μπορεί να παίξει κάποιο ρόλο στα πράγματα διότι, καθώς θα δούμε, τον ρόλο τελικά τον έπαιξε ο Κολοκοτρώνης, ο Υψηλάντης καταδικάζει τις λεηλασίες εκ μέρους των Ελλήνων στα περίχωρα της Τριπολιτσάς, διότι καθώς μαζεύεται στράτευμα που είναι χωρικοί, που έρχονται από παντού – όπως μας τα περιέγραφαν σε άλλη ενότητα ο Παλαιών Πατρών Γερμανός και ο Φωτάκος – άνθρωποι που ακόμη δεν ήξεραν από πόλεμο, αλλά έρχονται για να λεηλατήσουν. Ο Υψηλάντης το θεωρεί αυτό μεγάλη ντροπή, προσπαθεί να ελέγξει τα πράγματα, είναι διαπρύσιος εναντίον των λεηλασιών, είναι και ασθενής. Όπως είπαμε, ο Υψηλάντης είχε ασθενικό κορμί και πολλές φορές από τη θλίψη του από αυτά που συνέβαιναν, καθώς έβλεπε ότι δεν μπορούσε να σταματήσει τα πράγματα, έπεφτε στο κρεβάτι άρρωστος, βαριά, υπέφερε πολύ αυτός ο άνθρωπος. Ο Υψηλάντης έλεγε: *«Πρέπει να φερόμεθα ευτάκτως, να πολεμούμεν ανδρίως τους ενόπλους εχθρούς και εις την γην και εις την θάλασσαν. Να μεταχειριζόμεθα δε φιλανθρωπώς τους αόπλους και όσοι παραδίδονται απλώς ή με συνθήκας, ούτως απαιτεί και η δικαιοσύνη και το συμφέρον και η δόξα του ελληνικού ονόματος»*, προσπαθεί να δημιουργήσει ένα κλίμα φιλοτίμου δηλαδή, το οποίο δεν είχε απήχηση, διότι αυτό που συνέβη στην Τριπολιτσά ήταν ακριβώς το αντίθετο απ' αυτό που ήθελε ο Υψηλάντης.

Ο Κολοκοτρώνης σε αυτή τη φάση, σαν στρατιωτικός επόπτης των πραγμάτων, ευχαριστείται από μια πλευρά, από το γεγονός ότι όπως λέει: *«Οι πρώην άνανδροι και άπειροι Έλληνες μας απού έπαιρναν τα βουνά όταν έβλεπαν Τούρκο, ήδη κατήντησαν να μην τους ψηφούν»*, δηλαδή δεν λογάριαζαν πια τους Τούρκους. Έβλεπε ότι υπάρχει μια πρώτη εκπαίδευση εκεί πέρα στους Πελοποννησίους.

Ο Μπαλέστ πάλι μας λέει πως βλέπει την κατάσταση των ενεδρών που βάζουν οι Έλληνες και πως πολιορκούν. Ο ίδιος είναι επαγγελματίας στρατιωτικός και βρίσκεται μπροστά σε καταστάσεις που δεν τις έχει δει, διότι εδώ στην ανατολική πλευρά της Μεσογείου, στα Βαλκάνια και την Οθωμανική Αυτοκρατορία, ο πόλεμος γίνεται με άλλους τρόπους και βέβαια στην περίπτωση του ελληνικού αγώνα κυριαρχούσε ο κλεφτοπόλεμος. Λέει λοιπόν ο Μπαλέστ: *«Πολλά φρούρια πρόκειται να παραδοθούν. Θα είχαν μάλιστα παραδοθεί από καιρό εάν επικρατούσε μεταξύ των Ελλήνων έστω και λίγη τάξη. Αλλά δυστυχώς όλα βρίσκονται σε τέτοια αταξία και κακομοιριά, ώστε μόνο ένα ανώτερο ον μπορεί να τη γιατρέψει.»* Ο Μπαλέστ έβλεπε ήδη ότι δεν υπάρχει διέξοδος σ' αυτό το πράγμα. *«Εάν είχα μόνο δυο τάγματα από το παλιό μου σύνταγμα, η Τριπολιτσά θα έπεφτε σε μισή μέρα. Αλλά τί να περιμένεις από απειθαρχητα μπουλούκια και από αρχηγούς που ενδιαφέρονται να συνεχίζεται η αταξία;»*. Είναι μεγάλη φράση αυτή.

Το ίδιο κλίμα θα δούμε και στα όσα μας λέει ο Τόμας Γκόρντον. Ο Τόμας Γκόρντον είναι ένας σπουδαίος φιλέλληνας. Έμεινε πιστός φιλέλληνας κι ας πληγωνόταν απ' αυτά που έβλεπε. Το λέω αυτό διότι πάρα πολλοί απ' τους φιλέλληνες βλέποντας τέτοιες καταστάσεις που προείπαμε, απογοητεύτηκαν, έφυγαν τα πρώτα δυο χρόνια. Ο φιλελληνισμός απέκτησε μεγάλη ροπή ξανά κυρίως μετά το Μεσολόγγι, την πτώση του Μεσολογγίου.

Ο Τόμας Γκόρντον είναι από αυτούς που ήρθαν στην Ελλάδα νωρίς και κράτησαν τον φιλελληνισμό τους βρίσκοντας πάντοτε μια ερμηνεία για να μπορέσει να δεχτεί την έκταση των αγριοτήτων, των ωμοτήτων, των λεηλασιών που παρουσιαζόταν, της αταξίας, της απειθαρχίας που παρουσιαζόταν αρκετές φορές και πλήγωναν εκείνους οι οποίοι ήθελαν τα πράγματα να γίνονται με έναν τρόπο υψηλού πολιτισμού. Αυτός ήταν πλούσιος Σκωτσέζος και βοήθησε τον αγώνα και με την περιουσία του και με την παρουσία του και προσπάθησε να βοηθήσει και τον Υψηλάντη στη δημιουργία του τακτικού στρατού που επιθυμούσε.

Τώρα, στην Τριπολιτσά έρχεται και ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης. Πρέπει να πούμε σ' αυτό το σημείο ότι η οικογένεια Μαυρομιχάλη της Μάνης, που ήταν σπουδαία οικογένεια της Μάνης, έδωσε στον Αγώνα σαράντα εννέα (49) άτομα. Σαράντα εννέα Μαυρομιχαλαίοι σκοτώθηκαν στον αγώνα και ανάμεσα στους Μαυρομιχαλαίους αυτούς, ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης θεωρούνταν μια εξαιρετική προσωπικότητα και έπαιξε ρόλο μέχρι τον θάνατό του.

Ο Κολοκοτρώνης, καθώς τα πράγματα προχωρούν, ως φαίνεται - κατά κάποιους μελετητές το κάνει εσκεμμένα - πείθει τον Υψηλάντη να εγκαταλείψει το στρατόπεδο στην Τριπολιτσά και να κινηθεί προς την Πάτρα, για να προστατεύσει τα παράλια της Πάτρας. Εξηγεί στον Υψηλάντη ότι είναι επείγον να γίνει αυτό και ότι μόνο εκείνος μπορεί να το κάνει. Έτσι, ο Υψηλάντης εγκαταλείπει το στρατόπεδο της Τριπολιτσάς και δεν βρίσκεται στην ώρα της τελικής επίθεσης για την κατάληψη της πόλης.

4.4.3: Οι βαριές πλευρές της κατάληψης της Τρίπολης

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): Nag7

Έτσι την ώρα που ετοιμάζεται η τελική επίθεση στην Τριπολιτσά, που όπως είπαμε πήρε χρόνο ενώ δεν θα έπρεπε, ήταν μία παράξενη πολιορκία που εμπεριείχε αγοραπωλησίες μεταξύ Ελλήνων και Τούρκων, οι Τούρκοι μέσα στο κάστρο, στα τείχη, δεν ήταν και πολύ σπουδαία τα τείχη της Τριπολιτσάς, Έλληνες απέξω οι οποίοι τους πουλούσαν διάφορα πράγματα, τρόφιμα κ.λπ., επικοινωνία των προυχόντων των Τούρκων διοικητών με απέξω, ήταν μία παράξενη κατάσταση η οποία σερόνταν στον χρόνο και όπως έλεγε ο Μπαλέσταν ήταν συντεταγμένα τα πράγματα η Τριπολιτσά έτσι όπως δεν είχε στρατό, διότι ο

στρατός πολεμούσε στον Αλή πασά, και ήταν λίγα όπως είπαμε τα οθωμανικά στρατεύματα στην Πελοπόννησο, θα έπρεπε να είχε πέσει ταχύτατα.

Εκείνοι που υποπτεύονται τον Κολοκοτρώνη, ο Κολοκοτρώνης είχε άποψη για τα λάφυρα αυτό το είπαμε και σε άλλη στιγμή, ο Δημήτριος Υψηλάντης πίστευε στον τακτικό στρατό, στην κεντρική διοίκηση του Αγώνα και φυσικά πίστευε ότι, φυσικά θα έπαιρνε κανείς τα λάφυρα όταν θα έμπαινε μέσα σε μία πόλη και θα έπαιρνε τα πλούτη και τα χρήματα και τα τιμαλφή τα οποία θα βρισκόταν στα παλάτια στα κυβερνητικά κτήρια κ.λπ. αλλά αυτά θα είναι, ήταν σε αυτό κάθετος ο Δημήτριος Υψηλάντης, όταν θα μπορούμε στην Τρίπολη θα οργανώσουμε έτσι το πράγμα ούτως ώστε τα λάφυρα να μπουν σε κασέλες και να αποτελέσουν το δημόσιο ταμείο, ούτως ώστε να υπάρχει η δυνατότητα ως κεντρική διοίκηση πλέον να καθοδηγούνται τα πράγματα κεντρικώς και να μην υπάρχει σπατάλη, να μην χαθούν πηγές πλούτου που μας χρειάζονται σε ώρα πολέμου.

Ήδη από τους πρώτους μήνες υπήρχε μεγάλη αγωνία για τα οικονομικά διότι στην πραγματικότητα, όπως είπαμε και με άλλη αφορμή, η Επανάσταση χρηματοδοτούνταν από τους πλούχιους, από τους καραβοκυραίους κ.λπ. και εκείνοι που έβαζαν τα περισσότερα χρήματα για τις ανάγκες της Επανάστασης ήταν οι Υδραίοι, οι οποίοι τα έδιναν τα χρήματα τους αλλά αγωνιούσαν για την σπατάλη και για τις λαφυραγωγίες και τις λεηλασίες που πήγαιναν στον βρόντο στην περιοχή της Πελοποννήσου. Φυσικά χρήματα έφεραν και θερμοί φιλέλληνες που ήρθαν για να βοηθήσουν, ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος επίσης και ο Υψηλάντης τα είπαμε όλα αυτά.

Έτσι όπως έγινε το πράγμα καθώς ο Κολοκοτρώνης έπεισε τον Υψηλάντη να κατευθυνθεί στην Πάτρα και ταυτοχρόνως ο γιος του ο Γενναίος να έρθει στην Τρίπολη, την ώρα που έγινε η τελική έφοδος και οι Έλληνες κρέμασαν σχοινιά και μπήκαν μέσα στην Τρίπολη και κατελήφθη η πόλη, δεν ήταν παρών ο αρχιστράτηγος Δημήτριος Υψηλάντης να φέρει το κλίμα του και να σταματήσει την λεηλασία. Αντιθέτως τα πράγματα πήραν μια βαριά τροπή, οι μόνοι οι οποίοι έμειναν στις θέσεις τους και έδωσαν παράδειγμα πειθαρχίας την ώρα της Τριπολιτσάς ήταν οι τακτικοί, αυτό το μικρό σώμα τακτικού στρατού που είχε δημιουργηθεί υπό τον Μπαλέστ που είχε άλλους τρόπους δράσης οι οποίοι ποτέ όμως δεν έγιναν οι κυρίαρχοι στην περίοδο της Επανάστασης του '21.

Εν πάση περιπτώσει, ενόσω έτρεχαν τα πράγματα και πριν από την ολοκλήρωση της πολιορκίας ο Κολοκοτρώνης είχε κάνει συνθήκες με τους Αρβανίτες που ήταν μέσα, τους Αλβανούς που ήταν μέσα, τους Τουρκαλβανούς δηλαδή. Και γράφει: *«Εποιήσαμεν συνθήκας μετά των Αλβανιτών να τοις δώσομεν ανεπηρέαστον την έξοδον των δια την Ρούμελην προς τον Αλή πασά, ποιήσαντες συμφωνίαν και συμμαχίαν μετ'αυτών ενόσω ζει ο Αλή πασάς και είναι με θυμόν να είναι και αυτοί σύμμαχοι αχώριστοι»*, θα θυμάστε ότι είχαμε πει σε άλλο σημείο, είχαμε αναφερθεί στη συμμαχία που υπήρχε μεταξύ

Τουρκαλβανών, σε αυτήν την φάση ίσχυε και Ελλήνων «και ούτω σήμερον έως αύριον μετά του Κεχαγιά και του καϊμακάμη και των χαρεμίων εξέρχονται και απέρχονται. Οι δε εντόπιοι μένουσιν έσωθεν, αν μεταξύ δε συμβιβαστώμεν και δεν μας παραδώσουσιν τον κεφαλοδέστερον τ' άρματα μέλλει γενέσθαι...κ.λπ.». Άρα έγινε μία συμφωνία με τους Τουρκαλβανούς που ήταν μέσα εκ μέρους του Κολοκοτρώνη, ο Κολοκοτρώνης είχε μεγάλη αγωνία σε αυτό το θέμα, δηλαδή όπως και πολλοί καπεταναίοι, ήταν ένα θέμα αντρικής τιμής, στρατιωτικής τιμής αυτό και μάλιστα από την αλβανική πλευρά η οποία έδινε στίγμα πολεμικό στα Βαλκάνια ότι υπήρχε η έννοια της μπέσας, δηλαδή τηρώ τον λόγο μου. Ο Κολοκοτρώνης έδωσε λοιπόν τον λόγο του αλλά έτσι όπως ήρθανε τα πράγματα και μπήκαν μέσα τα στίφη των άτακτων Ελλήνων ενόπλων οι οποίοι άρχισαν να σφάζουν, να λεηλατούν. Ο Κολοκοτρώνης δεν μπόρεσε να ελέγξει τα πράγματα, τον ξεπέρασε αυτό το πράγμα και γράφει στα απομνημονεύματά του : «το άλογον μου από τα τείχη ως στα σαράγια δεν πάτησε γη». Όταν μπήκε μέσα στην Τριπολιτά ο Κολοκοτρώνης πατούσε πάνω σε πτώματα, το άλογο του δεν πατούσε γη, τόση ήταν η βία των Ελλήνων ενόπλων που μπήκαν μέσα. Οι Τούρκοι στα τείχη προσπάθησαν να αντισταθούν, παραδόθηκαν στον Κολοκοτρώνη με εγγύηση για την ζωή τους αλλά μέσα στην ταραχή και Αλβανοί και Τούρκοι εκ των αμυνομένων, στους οποίους ο Κολοκοτρώνης είχε υποσχεθεί προστασία, δεν μπόρεσε τελικά να τους παράσχει την προστασία και αυτό τον στεναχώρησε και αυτή η άτακτη σφαγή και λεηλασία της Τριπόλεως δημιούργησε δεινή εντύπωση σε πολλούς Έλληνες αλλά και κυρίως σε φιλέλληνες. Η είδηση για την άγρια και ανελέητη σφαγή βγήκε στην Ευρώπη και δημιούργησε δεινή εντύπωση, φιλέλληνες έχασαν την πίστη τους στην Ελλάδα και βέβαια αυτό το αίμα, το φοβερό αίμα της Τριπόλεως έπαιξε τον ρόλο και για επόμενες βαριές καταστάσεις από πλευράς τώρα Τούρκων στην πλευρά των Ελλήνων.

Εκτός των άλλων η άτακτη λαφυραγώγηση της πόλης έφερε σαν αποτέλεσμα την κατασπατάληση αυτού του πλούτου που, αν είχε συγκεντρωθεί, θα είχε μπορέσει να τροφοδοτήσει οικονομικές ανάγκες του Αγώνα για ένα σεβαστό διάστημα και δεν θα είχαν ανάγκη τόσο απελπιστική οι Έλληνες, η ελληνική πλευρά, από δάνεια τα οποία με αγωνία επεδίωκαν να κάνουν ήδη από το 1823, το 1822 κάνουν κινήσεις ήδη γιατί δεν είχε δημιουργηθεί κανένα δημόσιο ταμείο.

4.4.4: Ο Δ. Υψηλάντης και η άλωση της Τρίπολης

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): kristal

Όταν έρχεται ο Υψηλάντης και βλέπει τα πράγματα, αρρωσταίνει από την θλίψη του, κοντεύει να πεθάνει κυριολεκτικά, μετανιώνει που εγκατέλειψε την θέση της Τριπόλεως και πήγε προς την Πάτρα, και ψέγει την φοβερή κατάσταση που υπάρχει στην Τρίπολη. Προσπαθεί έστω και τώρα να φέρει κάποια τάξη στα πράγματα. Κοντά του –δεν είναι μόνος- δεν είναι όλοι έτοιμοι να δεχτούν αυτή την κατάσταση π.χ. ο Νικητάς Σταματελόπουλος, ο γνωστός Νικηταράς, ήταν σε όλη του την πορεία, θεωρείται ένα από

τα πολύ έντιμα άτομα της Επανάστασης ο οποίος πίστευε βαθιά στον σεβασμό της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και ζωής και επίσης στο ότι πρέπει να υπάρχουν κανόνες εθνικοί στη λαφυραγώγηση και σε όλη τη βία του πολέμου, θα πρέπει να υπάρχουν όρια. Δεν ήταν δηλαδή τα πράγματα μονομερή.

Οι πρόκριτοι της Ύδρας γίνονται έξω φρενών όταν μαθαίνουν την κατασπατάληση του πλούτου της Τριπολιτσάς και εκφράζουν τον θυμό τους, διότι εκείνοι χρηματοδοτούν σε ένα μεγάλο βαθμό τον Αγώνα και καταλαβαίνουν ότι δεν υπάρχει σεβασμός στην δικιά τους προσφορά, μια και ο Κολοκοτρώνης έτσι όπως ήρθαν τα πράγματα θεώρησε αυτονόητο ότι μπορεί να λεηλατεί ο καθένας και άφησε τη λεηλασία να γίνεται σε άλλη στιγμή. Και ο Κολοκοτρώνης και ο Φωτάκος δικαιολογούν αυτή τη λεηλασία και από την πλευρά του Κολοκοτρώνη το πίστευε ότι πρέπει να λεηλατείται, να λεηλατούνται τα πράγματα με αυτόν τον τρόπο. Εξάλλου ήξερε ότι αφήνοντας τον μέσο άνθρωπο να λεηλατεί, κατά κάποιο τρόπο αυτός γλυκαίνεται και θα επανέλθει σε ένοπλες συγκρούσεις. Έτσι θα υπάρχει προσέλευση ενόπλων σε επόμενες δράσεις.

Φυσικά οι τακτικοί θυμώνουν πάρα πολύ. Ο Υψηλάντης μπαίνει στην Τρίπολη προσπαθώντας να κάνει ό,τι μπορεί για να σταματήσει, δίνει εντολές για την καθαριότητα, για την ταφή των πτωμάτων –ήδη είχε αρχίσει ο τύφος να θερίζει. Προσπάθησε να φυλάξει την ζωή όσων αιχμαλώτων είχαν μείνει εν ζωή και δεν είχαν σφαγεί, να αποτρέψει τις αιχμαλωσίες και την σκλαβοποίηση των ανθρώπων. Και ο Υψηλάντης φωνάζει: *«Ο πόλεμος ημών δεν γίνεται κατά των Οθωμανών και των οικιών των αλλά κατά της τυραννίας»* είναι βαθιά, είναι παιδί τα λόγια του της Γαλλικής Επανάστασης. Ο στόχος είναι πολιτικός, δεν είναι απλώς ωμός, να σφάζουμε ανθρώπους και να καίμε σπίτια. Πολεμούμε την τυραννία. *«Πολεμούμεν όπως και ημείς ζήσωμεν και αυτούς κάμνωμεν να ζήσωσιν εφεξής υπό νόμους»*, δηλαδή έχει το όραμα του Ρήγα ο Υψηλάντης, να δημιουργήσουμε ένα κράτος στο οποίο να λειτουργεί η δικαιοσύνη και η αξιοπρέπεια των ανθρώπων, να έχει θεσμούς που θα τα προστατεύουν όλα αυτά και οι Τούρκοι να ζουν μαζί μας με αξιοπρέπεια– αυτό δείχνουν τα λόγια του– αλλά να έχουμε ανατρέψει την τυραννία. Αυτό ήταν και το όραμα του Ρήγα. *«Αι υπό την εξουσίαν των βαρβάρων πόλεις είναι ελληνικαί, οι δικαί μας και δια τούτο δεν πρέπει να φθείρομεν τα ίδια μας»*. Τα δικά μας πράγματα γιατί τα καταστρέφουμε; Μπήκαμε στην Τρίπολη, η πόλη αυτή είναι δικιά μας. Γιατί καίτε τα παλάτια, γιατί καίτε τις υπέροχες κατοικίες αυτές; Δικές μας θα 'ναι τώρα. Γιατί τις καταστρέφουμε;» Κι όμως ήτανε πολύ εκτεταμένη αυτή η πραγματικότητα.

Ανάμεσα στα άλλα οι Έλληνες σκάβουν τάφους, όπου έχουν ταφεί Τούρκοι, για να λαφυραγωγήσουν, με αποτέλεσμα ο τύφος να θερίσει. 3000 άνθρωποι πεθαίνουν προσβεβλημένοι από τον τύφο, που είχε κυρίως την αιτία του στο γεγονός ότι, επειδή είχε προϋπάρξει τύφος μέσα στους πολιορκημένους, καθώς ανοίγονταν οι τάφοι για λεηλασία των σορών, πέρασε ο τύφος στους ανθρώπους, και καθώς οι άνθρωποι έφευγαν με τα

λάφυρα, οι λαφυραγωγήσαντες έφευγαν με τα λάφυρα στα χωριά τους, μετέφεραν τον τύφο, και αυτό διαδόθηκε και ήταν ένα από τα μεγάλα προβλήματα σε εκείνη τη φάση της Επανάστασης.

Στην Τρίπολη με κίνδυνο της ζωής τους δρουν λίγοι γιατροί, ανάμεσα σε αυτούς ο περίφημος Πολωνός φιλέλληνας Kutzowski (Κουτσόφσκι) που ανήκε στην ακολουθία του Δημητρίου Υψηλάντη, που γράφει ο Φιλήμων για αυτόν: *«Μόνος διέπρεψε ο παρά τω Υψηλάντη ιατρός Κουτσόφσκης, πολλής παιδείας και εξαιρέτου φιλανθρωπίας ανήρ»*, αυτός ο άνθρωπος έδωσε προσπάθεια να σώσει ό,τι μπορούσε να σωθεί, *«το σύστημα δε αυτού ακολουθήσαντες εχρησίμευσαν κατά δεύτερον λόγον ο τε Παναγιώτης Σοφιανόπουλος και Σάμιος τις ιατρός»*.

Λίγες φορές μαθαίνουμε νέα για γιατρούς στην περίοδο της Επανάστασης. Συνήθως οι πληγές αντιμετωπίζονταν εμπειρικά με την λαϊκή ιατρική, αλλά φιλέλληνες που είχαν προσέλθει ήταν γιατροί και βοήθησαν σ' αυτό, όπως και μεταξύ των Ελλήνων πολεμιστών υπήρχαν και γιατροί οι οποίοι είχαν σπουδάσει Ιατρική στην Ευρώπη και είχαν μια πιο συντεταγμένη ιατρική ενημέρωση. Έτσι η Τριπολιτσά έπεσε χωρίς να έχουμε τα κέρδη που θα μπορούσαμε να έχουμε στον Αγώνα του '21, όμως δεν παύει να είναι σημαντικό ότι η πρωτεύουσα της οθωμανικής διοίκησης του Μοριά, η Τριπολιτσά, έχει πέσει στα χέρια των Ελλήνων και έπεσε στα χέρια των Ελλήνων υπό την καθοδήγηση του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη, του οποίου το κύρος ενισχύεται εξ αυτού. Μπορεί ο τρόπος που έπεσε η Τριπολιτσά να έριχνε σκιές πάνω στον άντρα, αλλά δεν έπαυε να είναι πολύ σημαντικό αυτό που συνέβη.

Μια και αναφέραμε τους ιατρούς πρέπει να πούμε ότι στο στρατόπεδο του Κολοκοτρώνη -ο Κολοκοτρώνης είχε ένα ένοπλο σώμα γύρω του όπως είπαμε και σε άλλη στιγμή- όπως ήταν η κατάσταση στην Επανάσταση το σώμα του σταδιακά γίνονταν μεγαλύτερο και μεγαλύτερο, διότι ήταν ένας επιτυχημένος οπλαρχηγός, καπετάνιος. Το σώμα του φημιζότανε για την πειθαρχία διότι ο Κολοκοτρώνης ήταν άτεγκτος στα θέματα αυτά και είχε το χάρισμα να είναι και αγαπητός και πολύ αυστηρός, αλλά στο στρατόπεδό του δεν υπήρχαν ιατροί, υπήρχαν άγια λείψανα και αν υπήρχαν θέματα ιατρικής, λύνονταν με λαϊκή ιατρική και με ιερείς, τρισάγια και άγια λείψανα.

Ο Κολοκοτρώνης πρέπει να πούμε ότι κατηγορήθηκε από πολλούς για το γεγονός ότι δεν πολέμησε ποτέ εκτός Πελοποννήσου. Ο ίδιος δεν πολέμησε ποτέ εκτός Πελοποννήσου, όμως έστειλε τους γιους του και πολέμησαν σε άλλα μέτωπα, στη Στερεά Ελλάδα, στο Μεσολόγγι κτλ. Ο Μακρυγιάννης όταν μιλάει για τον Κολοκοτρώνη και τον κύκλο του -ο Μακρυγιάννης ήταν Στερεοελλαδίτης- έγραφε ότι: *«Την πατρίδαν την ήθελαν από τον Ισθμόν κατά την Πελοπόννησον και όχι από τον Ισθμόν και κατά την Ρούμελην»*. Κατηγορείται δηλαδή ο Κολοκοτρώνης ότι ήτανε πάρα πολύ Πελοποννήσιος. Η αλήθεια

είναι ότι ήταν, αλλά όπως είπα είχε ευρύτερη αίσθηση των πραγμάτων, δεν ήταν μόνο τόσο στενά τα πράγματα στο μυαλό του. Εξάλλου ο Κολοκοτρώνης, ο οποίος ήταν ένας ευφυής, ευφυέστατος άνθρωπος, ικανός, στιβαρός στο σώμα, ακούραστος, δραστήριος, στοχευμένος, είχε τέτοια χαρακτηριστικά, είχε παραλλήλως δίπλα του ένα άτομο το οποίο εμπιστευόταν περί τα πολιτικά πράγματα και ήταν ο Ανδρέας Μεταξάς, Επτανήσιος, με τον οποίον είχε στενή επαφή και αυτός ο Κεφαλλονίτης κόμης –έχει ενδιαφέρον– δημιουργεί ένα δίδυμο με τον Κολοκοτρώνη ο οποίος δεν έχει σχέση με αυτή την κοινωνική προδιαγραφή ενός κόμητα.

4.5: Η Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου

4.5.1: Η Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου: Οι αποφάσεις της

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): **ginath**

Είδαμε λοιπόν πως η πτώση της Τριπολιτσάς τον Σεπτέμβριο του 1821 δίνει μια νέα δυναμική στα πράγματα και κατοχυρώνει ένα δίπολο στην πελοποννησιακή πραγματικότητα: οι κοτζαμπάσηδες, οι προεστοί, ελέγχουν την Πελοποννησιακή Γερουσία και οι στρατιωτικοί, εκ των οποίων πλέον ο Κολοκοτρώνης είναι αδιαφιλονίκητος ο πλέον προβεβλημένος, κινούνται σε άλλες διαδρομές. Αυτό το δίπολο θα φανεί ήδη στην Α' Εθνοσυνέλευση, η οποία θα συμβεί στην Επίδαυρο τον Δεκέμβριο του 1821 με αρχές του 1822, τον Ιανουάριο του 1822. Λοιπόν, ήταν μεγάλη στιγμή η Επίδαυρος. Ο Νικόλαος Δραγούμης γράφει για αυτό: *«Οἱ εὐτυχήσαντες νὰ ἀνοίξωσι τοὺς ὀφθαλμοὺς των πρὸς ἥλιον μὴ σκοτιζόμενον ὑπὸ νεφῶν δουλείας, οἱ κληρονομήσαντες τὸ ἀνεκτίμητον δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι καὶ συνδιαλέγεσθαι ἀδυνατοῦσι νὰ φαντασθῶσι τὸν ἑξαλλον ἐνθουσιασμόν τοῦ ἔθνους, ὅτε συνήρχετο δι' ἀντιπροσώπων ἵνα βουλευθῇ κυριαρχικῶς περὶ τῶν οἰκείων συμφερόντων»*.

Ήταν μια μεγάλη στιγμή ο Δεκέμβριος του 1821 και υπήρχε μια κοινή αίσθηση ότι πρέπει όλοι οι Έλληνες να βρεθούν κάπου να συζητήσουν. Ο Μαυροκορδάτος έδινε το στίγμα σε αυτό και ο Δημήτριος Υψηλάντης πίστευε πολύ σε αυτή την προσπάθεια που πρέπει να γίνει, άσχετα εάν στο τέλος στην Επίδαυρο δεν παρευρίσκονταν ούτε ο Υψηλάντης ούτε ο Κολοκοτρώνης. Ο Δημήτριος Υψηλάντης λειτουργεί ακόμη με την αίσθηση του επικεφαλής των πραγμάτων και στέλνει πρόσκληση στους προκρίτους για εθνοσυνέλευση. Εκείνοι, οι πρόκριτοι της Πελοποννήσου, του ανταπαντούν λέγοντας ότι πρόκειται να γίνει μια εθνοσυνέλευση, όπως και γίνεται, στο Άργος με 24 άτομα. Θέλουν να τον αποκλείσουν, αυτό είναι φανερό. Ο Υψηλάντης, και αυτό είναι που είπαμε και σε άλλη στιγμή, απηυδισμένος, αποχωρεί, απομακρύνεται από τις διαδικασίες, και έτσι τελικά δεν παρευρίσκεται στην εθνοσυνέλευση, προτιμά να φύγει και να πάει στην Κόρινθο για να πολεμήσει για την κατάληψη του φρουρίου της πόλης. Και έτσι στην Επίδαυρο στις 20 Δεκεμβρίου του 1821, στην Πιάδα, είναι ένα χωριό κοντά στην αρχαία Επίδαυρο, πραγματοποιείται η Α' Εθνοσυνέλευση.

Ο μεγάλος πρωταγωνιστής της θα είναι ο Μαυροκορδάτος. Οι μεγάλοι απόντες αυτής της εθνοσυνέλευσης είναι και οι τρεις αυτό που λέμε στρατιωτικοί: ο Δημήτριος Υψηλάντης, ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης και ο Οδυσσέας Ανδρούτσος. Στην Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου παραβρίσκονται 59 παραστάτες, εκπρόσωποι δηλαδή. Ανάμεσα σε αυτούς, το είπαμε και σε άλλη στιγμή, ένας προέρχεται από τους Τουρκαλβανούς συμμάχους επειδή ακόμη ίσχυε η συμμαχία. Έρχεται και από την Κάσο εκπρόσωπος, από τα νησιά, από τη

Στερεά, Σουλιώτες κ.λπ. Και ψηφίζεται εσωτερικός κανονισμός και πρόεδρος της συνελεύσεως, για τη διεξαγωγή της συνελεύσεως, είναι ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος.

Την 1η Ιανουαρίου 1822 ψηφίζεται το πρώτο σύνταγμα της Επανάστασης, το «Προσωρινόν Πολίτευμα της Επιδάουρου». Εδώ [04:50, εικόνα] βλέπουμε την πρώτη και αρχική του σελίδα: «*Το Ελληνικόν Έθνος, το υπό την φρικώδη Οθωμανικήν δυναστείαν, μη δυνάμενον να φέρη τον βαρύτατον και απαραδειγμάτιστον ζυγόν της τυραννίας...*» το έχουμε διαβάσει σε άλλη αφορμή. Εδώ βλέπει κανείς [05:14, εικόνα] το «Προσωρινόν Πολίτευμα της Ελλάδος», Έκδοσις Πρώτη, Εν Κορίνθω, 1ο έτος της Ανεξαρτησίας, 1822.

Γενικά το ελληνικό έθνος μπαίνει σε μια διαδικασία οργάνωσης πλέον, συντεταγμένης οργάνωσης, η οποία περιλαμβάνει ό,τι περιμένει κανείς: γραπτά κείμενα, σφραγίδες, τήρηση πρακτικών. Μπαίνει δηλαδή κάποιου τύπου οργάνωση και τάξη και βέβαια αυτό στην πορεία της Επανάστασης θα πάρει και μεγαλύτερη διάσταση και ωριμότητα, διότι σταδιακά θα εκδοθούν και εφημερίδες [06:15, εικόνα]. Η πρώτη εφημερίδα τυπώνεται στην Καλαμάτα το 1821, Αύγουστο του 1821, είναι η «Σάλπιγξ Ελληνική» και το χαρακτηριστικό της είναι ότι δημοσιεύει επίσημα έγγραφα, πολεμικά ανακοινωθέντα για την Πελοπόννησο, τη Στερεά Ελλάδα. Η «Εφημερίς Αιτωλική» που βγαίνει στο Μεσολόγγι πάλι το '21, ο «Αχελώος» που εκδίδεται στη Δυτική Ελλάδα το 1822, περίφημα είναι τα «Ελληνικά Χρονικά» που εκδίδονται στο Μεσολόγγι και σε αυτά είναι καταγεγραμμένα τα χρονικά των δύο μεγάλων πολιορκιών του Μεσολογγίου, ο «Telegrafo Greco», που εκδίδεται σε πολλές γλώσσες για τους φιλέλληνες στην ουσία, η «Εφημερίς των Αθηνών» στη Σαλαμίνα, «Ο Φίλος του Νόμου», η «Γενική Εφημερίς της Ελλάδος» κ.λπ. Μια τέτοια εφημερίδα που εκδίδεται στην Ύδρα [07:24, εικόνα] είναι η εφημερίδα που βλέπουμε εδώ, «Ο Φίλος του Νόμου, Εφημερίς της Διοικήσεως και της νήσου Ύδρας». Η Ύδρα το 1825 παίζει τον κεντρικό ρόλο στη διοίκηση των ελληνικών πραγμάτων, έτσι «Ο Φίλος του Νόμου», όπως σωστά λέει ο τίτλος του, είναι «Εφημερίς της Διοικήσεως και της νήσου Ύδρας».

Όλα αυτά ξεκινούν στην ουσία με την Εθνοσυνέλευση της Επιδάουρου οπότε οι παραστάτες συζητούν και ψηφίζουν το σύνταγμα της Επανάστασης, το «Προσωρινόν Πολίτευμα της Επιδάουρου». Πίσω από την σύνταξη αυτών των θαυμάσιων κειμένων, που είναι στην κατεύθυνση των επαναστατικών κειμένων του ευρωπαϊκού και αμερικανικού 18ου αιώνα, βρίσκεται ο ίδιος ο Μαυροκορδάτος όπως είναι φυσικό, ο Θεόδωρος Νέγρης, ο Αναστάσιος Πολυζωίδης και μια ιδιότυπη προσωπικότητα, ο Ιταλός Vincenzo Gallina, ο οποίος ήταν ένας επαναστάτης, διεθνής επαναστάτης, που συμμετείχε σε επαναστάσεις σε διάφορα μέρη του κόσμου και συμμετείχε σε τέτοιες δράσεις και στη συγγραφή επαναστατικών κειμένων.

Τα πρότυπα αυτών των σπουδαίων κειμένων της Ελληνικής Επανάστασης βρίσκονται στο Γαλλικό Σύνταγμα του 1795 και στο Αμερικανικό του 1787. Στο σύνταγμα αυτό Έλληνες θεωρούνται «όσοι αυτόχθονες της επικρατείας της Ελλάδος πιστεύουσιν εις Χριστόν. Οι Έλληνες εισίν όμοιοι ενώπιον των νόμων, άνευ τινός εξαιρέσεως ή βαθμού ή κλάσεως ή αξιώματος. Έχουν όλοι το δικαίωμα του εκλέγειν ή εκλέγεσθαι ανεξαρτήτως κοινωνικής τάξης» –εδώ έχουμε τις φιλελεύθερες πλευρές της εποχής–«ανεξαρτήτως κοινωνικής τάξης, καταγωγής, επαγγέλματος και μόνο κριτήριο είναι η αξιότης εκάστου». Και βέβαια, ακριβώς επειδή τα συντάγματα του 18ου αιώνα δίνουν έμφαση στην ασφάλιση της περιουσίας του καθενός –ήταν επαναστατικό αυτό–, και τα ελληνικά συντάγματα το προβλέπουν. Η τιμή και η περιουσία και η ασφάλεια όλων βρίσκονται υπό την προστασία των νόμων και των κρατικών φορέων.

4.5.2: Η Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου: Το κυβερνητικό σχήμα

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): **ginath**

Η διοίκηση αποφασίζεται και πάλι με τα προχωρημένα για την εποχή πρότυπα του δυτικού κόσμου και σύγκειται από δύο σώματα, το Βουλευτικό και το Εκτελεστικό. Το Εκτελεστικό είναι εκείνο που ασκεί στην πράξη την εξουσία, το Βουλευτικό έχει τη νομοθετική εξουσία. Στη σύλληψη της Επιδαύρου το Εκτελεστικό έχει σαφώς μεγαλύτερες εξουσίες και έχει και δικαίωμα βέτο σε πλευρές της δράσης του Βουλευτικού, και παραλλήλως προβλέπεται και Δικαστικό – αυτό είναι επίσης εξαιρετικά σημαντικό και επαναστατικό διότι η πλευρά της δικαιοσύνης προβλέπεται να είναι ανεξάρτητη και του Βουλευτικού και του Εκτελεστικού– και προβλέπεται η δημιουργία «Κριτηρίων» όπως λεγόταν, δηλαδή δικαστηρίων σε κάθε επαρχία, «Ανωτάτου Κριτηρίου» στην πρωτεύουσα που θα οριζόταν, και να αποφασίζονται «αι πολιτικάί και εγκληματικάί διαδικασίαι ανεκκλήτως». Συστήνονται Ειρηνοδικεία, αποφασίζεται να στηθούν Ειρηνοδικεία στην πρωτεύουσα και την περιφέρεια.

Τώρα, ο Κωνσταντίνος Παπαρρηγόπουλος λέει στα βιβλία του, στις μελέτες του: «ουδέποτε σπουδαίως εφαρμόσθησαν τη αληθεία και ήτο αδύνατον να έλεγε τις να εφαρμοσθώσιν πράγματι». Ήταν πολύ πρώιμα, όλα αυτά ήταν πολύ προχωρημένα για την κοινωνία η οποία τα αποφάσισε. Είναι γνωστό ότι οι περισσότεροι συμμετέχοντες ήταν άνθρωποι απλοί, δεν είχαν μόρφωση, ήταν βέβαια προσωπικότητες ο καθένας αλλά άκουγαν πράγματα καινοφανή για αυτούς, και πολλοί ψήφισαν χωρίς να καταλάβουν ακριβώς τι ψηφίζουν, εν αμηχανία. Όμως αυτά που ψήφισαν ήταν πολύ προχωρημένα για την εποχή τους και επομένως είχαν ένα χαρακτήρα βαθιά ευρύ κοινωνικό, όμως η κοινωνία που τα υποδεχόταν δεν ήταν έτοιμη για αυτό και είναι ένας λόγος για τα όσα ακολούθησαν.

Πρόεδρος του Βουλευτικού εξελέγη ο Δημήτριος Υψηλάντης παρότι δεν μετείχε, και τούτο διότι θέλησαν οι παραστάτες, και αυτό είχε μια μορφή ισορροπίας των πραγμάτων, δεν μπορούσε ο Δημήτριος Υψηλάντης να μην πάρει καμία θέση στη διοίκηση των Ελλήνων σε αυτή την φάση. Ήταν πολύ πρόσφατη η έλευσή του και έτσι αισθάνθηκε η Συνέλευση ότι μπορεί μεν να μην τον κάνει πρόεδρο του Εκτελεστικού –διότι εκεί ήταν η πραγματική δύναμη– αλλά τον τοποθέτησε πρόεδρο του Βουλευτικού. Και πρόεδρος του Εκτελεστικού εξελέγη ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, δηλαδή κατά κάποιο τρόπο ο πρώτος πρωθυπουργός θα λέγαμε της χώρας ήταν αυτός ο δραστήριος και ικανότατος, εξαιρετικά μορφωμένος Φαναριώτης, ο οποίος θα παίζει και στη συνέχεια συνεχώς πολύ μεγάλο ρόλο.

Επομένως ο μεγάλος νικητής θα λέγαμε ότι είναι ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, ο οποίος, όπως μας λέει ο Οικονόμου στα Ιστορικά του, *«μετά του Νέγρη, εντός βραχυτάτου χρόνου κατόρθωσαν να σαγηνεύσουν και να υποσκελίσουν πάντας σχεδόν τους αριστοκράτες πολιτικούς τε και πολεμικούς, εκ της μεταξύ των αντιζηλίας ωφελούμενοι»*. Δηλαδή ο Μαυροκορδάτος και ο Νέγρης επωφελήθηκαν από την καχυποψία που υπήρχε μέσα στην Εθνοσυνέλευση της Επιδάουρου μεταξύ των στρατιωτικών και των πολιτικών. Μινίστρος των Εσωτερικών ορίστηκε ο Ιωάννης Κωλέττης στον οποίο έχουμε αναφερθεί, ο οποίος θα δούμε να παίζει ρόλο στα πράγματα και της Στερεάς, σημαντικό, και Μινίστρος της Οικονομίας ορίστηκε ο Πανούτσος Νοταράς, ο σοφός γέρων της Επανάστασης όπως λεγόταν, στο δε Υπουργείον, το Μινιστέριον της Θρησκείας το οποίο δημιουργήθηκε –και αναφερθήκαμε σε αυτό σαν επαναστατική τομή, το ότι υπήρξε Μινιστέριον της Θρησκείας και αποκοπή από το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως– ορίστηκε ο Επίσκοπος Ανδρούσης Ιωσήφ από την Δημητσάνα, ο οποίος ήταν ενεργός και στα πεδία του πολέμου.

Έτσι σε αυτές τις προβλέψεις, οι Υδραίои και η οικογένεια Κουντουριώτη, οι οποίοι θα αναδειχθούν αργότερα, μετά το 1823, στη σημαντικότερη πολιτική οικογένεια της Ελλάδος, και η Ύδρα συνολικά, σε αυτό το πρώτο εγχείρημα της Επιδάουρου έχουν ήδη έναν άνθρωπό τους στο Εκτελεστικό [05:57, εικόνα και *ένθετη σημείωση*: Μέλος του Εκτελεστικού ορίστηκε και ο Ιωάννης Ορλάνδος, Σπετσιώτης караβοκύρης, συγγενής εξ αγχιστείας της Υδραϊκής οικογένειας Κουντουριώτη], τον Ιωάννη Ορλάνδο ο οποίος σχετίζεται συγγενικά με τους Κουντουριώτηδες.

Η Εθνοσυνέλευση της Επιδάουρου, σύμφωνα με τους μελετητές της Επανάστασης του 1821, είναι η ληξιαρχική πράξη θανάτου της Φιλικής Εταιρείας. Έκτοτε, η Φιλική Εταιρεία πλέον δεν παίζει κανένα ρόλο, διότι ο Δημήτριος Υψηλάντης θα παραμεριστεί σταθερά από τα πράγματα. Το πολιτικό σύστημα το οποίο προέβλεπε ήταν σε πολλές πλευρές, παρότι ήταν πρωτοπόρο στις συλλήψεις του, χαοτικό, και αυτό γιατί όταν υπάρχει πόλεμος, όταν κανείς λειτουργεί σε πολεμική κατάσταση, χρειάζεται συγκέντρωση της δύναμης, αυτό συμβαίνει πάντοτε σε εμπόλεμες καταστάσεις. Αντ' αυτού οι Έλληνες επέλεξαν ένα πολύ

δημοκρατικό σύστημα, εντός ή εκτός εισαγωγικών, το οποίο θα ήταν χαοτικό ακόμα και σε καιρό ειρήνης. Εξ αυτού, οι προδιαγραφές θα είναι δύσκολες.

Πρέπει να πούμε το εξής: είναι επαναστατικά τα κείμενα της Επιδαύρου διότι καταργούν τα ταξικά ή τα τοπικά προνόμια τα οποία ήταν φυσικά στην περίοδο της Τουρκοκρατίας, άρα ανατρέπουν τον οθωμανικό κόσμο, δίνουν έμφαση στα ατομικά δικαιώματα, το αντιπροσωπευτικό σύστημα εκλογής, την ισονομία, πράγματα τα οποία στοιχίζονται με τα πιο προοδευτικά συντάγματα του κόσμου εκείνη την εποχή, αλλά ήδη έχουν δυσλειτουργίες. Ο Κοραΐς, στο Παρίσι όπου βρισκόταν, ο οποίος περίμενε με μεγάλη ανυπομονησία να διαβάσει τα κείμενα της Εθνοσυνέλευσης, γίνεται έξαλλος που προβλέπονται τόσοι υπουργοί και λέγει: «*8 υπουργοί εις την ερημωμένην Ελλάδα ήτις έχει χρείαν από γεωργούς παρά από πολιτικούς υπουργούς*», του φαίνονται πάρα πολλοί οι οκτώ υπουργοί.

Η Εθνοσυνέλευση της Επιδαύρου συνθέτει και την περίφημη Διακήρυξη της Εθνικής Ανεξαρτησίας η οποία απευθύνεται στους Δυτικούς, σε όλο τον κόσμο βέβαια αλλά και στα πολιτισμένα έθνη, δηλαδή τις προχωρημένες χώρες της Δύσεως και εξηγεί ότι η Επανάσταση έγινε εναντίον των τυράννων, εναντίον των βαρβάρων, οι οποίοι δεν επέτρεπαν στους Έλληνες να ζήσουν με αξιοπρέπεια και με τιμή.

Έχει ενδιαφέρον ότι ήδη στην Α' Εθνοσυνέλευση, δηλαδή Δεκέμβριο του 1821-Ιανουάριο του 1822, αποφασίζεται η αποστολή πέντε ατόμων– Ελλήνων, αλλά οι τέσσερεις ήταν Έλληνες, ο ένας ήταν Γερμανός φιλέλληνας, ο Ντίτμαρ– για να ζητήσουν από τη Γερμανία χρηματική ενίσχυση του Αγώνα, δηλαδή να συντονίσουν στη Γερμανία τη χρηματική ενίσχυση του Αγώνα. Γιατί στη Γερμανία; Γιατί η Γερμανία ήταν το προπύργιο του φιλελληνισμού. Εκεί το φιλελληνικό κλίμα ήταν το πιο θερμό από όλα, το πιο διαδεδομένο από όλα και σε κάποια κρατίδια, όπως ας πούμε στη Βαυαρία, ο Βασιλιάς της Βαυαρίας Λουδοβίκος ήταν θερμότερος φιλέλληνας από την αρχή μέχρι το τέλος της Επανάστασης, για αυτό εξάλλου και ο γιος του Όθων τελικά επελέγη ως ο πρώτος βασιλεύς των Ελλήνων.

4.6: 1822: Η μάχη του Πέτα και η Α΄ πολιορκία του Μεσολογγίου

4.6.1: Σημασία της μάχης των Δερβενακίων. Η μάχη του Πέτα

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): **Enya**

Το 1822 μπαίνει λοιπόν με το δεξί, θα έλεγε κανείς, διότι το έθνος Ιανουάριο του 1822 μπορεί και συνέρχεται και τέλος πάντων βρίσκει ένα κοινό βηματισμό και ψηφίζει κείμενα υψηλού επιπέδου, τα οποία όπως είπαμε συντάσσονται από τον Μαυροκορδάτο, τον Γκαλλίνα κ.λπ. Όμως το 1822 είναι ταυτοχρόνως ένα έτος δοκιμασίας της Επανάστασης για τον εξής λόγο: ο Αλή πασάς έχει πέσει πλέον και έτσι το 1822 απελευθερώνονται τα οθωμανικά στρατεύματα που τον πολιορκούν και είναι τώρα βέβαιο, ότι οθωμανικές στρατιές θα κινηθούν προς τον Νότο, όπως και θα συμβεί. [01:07, χάρτης]

Μία μεγάλη στρατιά υπό τον στρατηγό Δράμαλη θα κινηθεί προς την πλευρά της Ανατολικής Στερεάς, θα διέλθει την Ανατολική Στερεά, θα συντρίψει κάθε αντίσταση στο δρόμο του, θα κάψει, θα πυρπολήσει την Θήβα και θα περάσει τον Ισθμό, θα συντρίψει κάθε αντίσταση και εδώ στον δρόμο του και θα προχωρήσει προς το κέντρο της Πελοποννήσου και μόνο η στρατηγική ιδιοφυΐα του Κολοκοτρώνη, ο οποίος, ενώ τα πράγματα έμοιαζαν ότι είναι χαμένα, βρίσκει λύση πολεμική και στην ουσία παγιδεύει την στρατιά του Δράμαλη στα Δερβενάκια τον Ιούλιο του 1822, θα σώσει την Επανάσταση από αυτήν την ισχυρή στρατιά. Μέχρι τότε η Επανάσταση το 1821 δεν είχε αντιμετωπίσει πραγματικά μεγάλες στρατιές. Καθώς ο όγκος του οθωμανικού στρατού βρίσκονταν στην περιοχή της Ηπείρου. Τώρα δοκιμαζόταν το μέγεθος των δυνατοτήτων. Τώρα δοκιμαζόταν στο στρατιωτικό πεδίο. Η νίκη ενάντια στον Δράμαλη από τον Κολοκοτρώνη έγινε τον Ιούλιο του 1822 και φυσικά εκτίναξε το κύρος του Κολοκοτρώνη και την δύναμη του Κολοκοτρώνη στα ουράνια. Ο Κολοκοτρώνης μετατράπηκε σε λαϊκό ήρωα και απετέλεσε αντικείμενο θαυμασμού. Και δικαίως, διότι αυτή η νίκη στα Δερβενάκια διέσωσε την Πελοπόννησο, την Επανάσταση ολόκληρη. [03:21, χάρτης] Το γεγονός βέβαια ότι η στρατιά διήλθε από την Ανατολική Στερεά, χωρίς να μπορέσουν οι ένοπλοι της Στερεάς να την σταματήσουν, μείωσε κατά κάποιο τρόπο το κύρος των ενόπλων της Ανατολικής Στερεάς. Μεταξύ των οποίων ο πιο ισχυρός σε αυτήν τη φάση είναι ο Οδυσσέας Ανδρούτσος, λόγω του γεγονότος ότι, όπως είχαμε πει σε άλλο σημείο, είχε το 1821 την τιμή να οδηγήσει τους ενόπλους του σε νίκη, απρόσμενη νίκη δεδομένων των αρνητικών συσχετισμών, στο Χάνι της Γραβιάς. Ο Οδυσσέας Ανδρούτσος ήτανε ορκισμένος εχθρός του συστήματος της Ανατολικής Στερεάς Ελλάδος που είχε δημιουργηθεί από τον Νέγρη, το υπονόμειε συνεχώς, άρα [04:28, χάρτης], το γεγονός ότι η Ανατολική Στερεά έχει χάσει σε αυτήν τη φάση το κύρος της κατά κάποιον τρόπο, θα αδυνατίσει και την θέση του Οδυσσέως Ανδρούτσου, πράγμα το οποίο θα φέρει εξελίξεις σε άλλα ζητήματα.

Το πράγμα όμως δεν μένει στην Ανατολική Στερεά. Το πράγμα έχει πλευρές και στην Δυτική Στερεά. Δεν κατεβαίνουν προς τον Νότο μόνο στρατεύματα από την Ανατολική πλευρά της Στερεάς Ελλάδος μέσω Θεσσαλίας, αλλά και στρατεύματα στην Δυτική πλευρά. Και εδώ, στην Δυτική Στερεά, θα δοθεί μία μάχη, την οποία κρίνω ότι θα πρέπει να μελετήσουμε. Γενικά επέλεξα να σταθούμε σε κάποιες μάχες που έπαιξαν ρόλο, όχι μόνο στο στρατιωτικό σκέλος, αλλά και στα πολιτικά, στις πολιτικές ισορροπίες των πραγμάτων. Ειδικά οι μάχες του αγώνα είναι πολλές και μπορούσε κανείς να δώσει ολόκληρο χρόνο σε αυτές τις αναλύσεις.

Η μάχη του Πέτα γίνεται τον Ιούλιο του 1822 [05:53, χάρτης] και γίνεται στην περιοχή της Άρτας. Το Πέτα βρίσκεται... είναι προάστιο θα έλεγε κανείς της Άρτας, είναι χωριό κοντά στην Άρτα. Και εκεί ο Μαυροκορδάτος επιθυμεί να συγκρουστεί με τους Τούρκους που κινούνται προς τον Νότο, γιατί ανησυχεί για την τύχη των Σουλιωτών. Πιστεύει ο Μαυροκορδάτος τους Σουλιώτες, παρότι εκείνοι είναι οι κάτοικοι του βουνού, οι πιο άγριοι κάτοικοι των βουνών κι εκείνος ένας πρίγκιπας. Αλλά ο Μαυροκορδάτος είχε, όπως είπαμε και σε άλλη στιγμή, οξύτατη παρατήρηση και διαίσθηση και αίσθηση και καταλάβαινε τι μεγάλο ρόλο θα παίξουν οι Σουλιώτες και επιθυμούσε να κρατήσει όσο το δυνατόν περισσότερο έδαφος υπό ελληνικό έλεγχο, να προστατεύσει τους Σουλιώτες. Εξ αυτού, γιατί ο Μαυροκορδάτος στο Πέτα; Διότι πρώτα-πρώτα είναι ο πρωθυπουργός της χώρας, είναι ο πρόεδρος του Εκτελεστικού. Ο ίδιος δε, έχει στενή σχέση με την Δυτική Στερεά και παίρνει επάνω του αυτήν την υπόθεση της υπεράσπισης της Δυτικής Στερεάς από τις οθωμανικές στρατιές και όσον το δυνατόν μεγαλύτερης προστασίας του σουλιωτικού στοιχείου. Δεν το κάνει αυτό στον αέρα ο Μαυροκορδάτος. Πρώτον-πρώτον έτσι πρέπει να γίνει. Ήταν αδήριτη ανάγκη να σταματηθεί το πράγμα και στην Δυτική Στερεά που τον ενδιαφέρει πρωτίστως. Και ενδιαφέρει και τον Αγώνα πρωτίστως, διότι άμα πέσει η Στερεά, τα στρατεύματα πάνε στην Πελοπόννησο και στη συνέχεια το πράγμα τελειώνει. Η Δυτική Στερεά έπαιζε το ρόλο της ασπίδας. Διότι συνήθως τα στρατεύματα τα μεγάλα έρχονταν από βορειότερα σημεία που ήταν υπό τον οθωμανικό έλεγχο, απ' τα Γιάννενα ξεκινούσαν, απ' τη Θεσσαλονίκη, απ' τη Λάρισα, πόλεις οι οποίες είχαν μεγάλα στρατόπεδα και από 'κει κινούνταν προς τον Νότο. Δεύτερον, άλλος λόγος που ο Μαυροκορδάτος δίνει έμφαση σ' αυτήν την προσπάθεια του Πέτα, είναι διότι επιθυμεί και ο ίδιος να εμπλακεί στρατιωτικά στα πράγματα, θέλοντας να ενισχύσει την θέση του. Δηλαδή, όπως οι προύχοντες της Πελοποννήσου ήταν και στρατιωτικοί και πολιτικοί, ο ίδιος μέχρι στιγμής είναι μόνο πολιτικός, και φυσικά πόλεμος είναι, και το στρατιωτικό σκέλος των επιδόσεων έχει μεγάλη σημασία, θέλει να ενισχύσει το κύρος του ως πρωθυπουργού, αλλά και το αξίωμα του προέδρου του Εκτελεστικού, διότι ο Μαυροκορδάτος πίστευε στο κοινοβουλευτικό σύστημα, στο φιλελεύθερο πολιτικό σύστημα και ήθελε να στεριώσει η κυβέρνηση την οποία είχε δημιουργήσει, εν πολλοίς από τις πρωτοβουλίες του και τους οραματισμούς του.

Ο Μαυροκορδάτος στην ώρα αυτή κάνει μία μεγάλη κίνηση. Ονομάζει τον Κολοκοτρώνη αρχηγό της εκστρατείας στην Δυτική Ελλάδα. Είναι εντυπωσιακό αυτό και έχει πολλές ερμηνείες. Ο Κολοκοτρώνης είναι συνδεδεμένος με την Πελοπόννησο. Βέβαια, ήδη έχει κύρος από πολλές πλευρές και βέβαια και από την Τριπολιτσά. Όμως ο Κολοκοτρώνης αρνείται. Γιατί επιθυμεί να δράσει στην Πάτρα και επίσης φοβάται ότι αν μετακινήσει την δύναμή του προς την Στερεά, θα αποδυναμωθεί στην Πελοπόννησο, που είναι αυτή που τον ενδιαφέρει. Γι' αυτό και στέλνει τον γιο του, τον Γενναίο, με τριακόσιους άνδρες που τους μεταβιβάζει ο Μιαούλης στο Μεσολόγγι.

Ο Μαυροκορδάτος λοιπόν, μετά την άρνηση του Κολοκοτρώνη, τοποθετεί ως αρχηγό του επιτελείου των φιλελλήνων που υπάρχουν στο Μεσολόγγι -και είναι πολλοί- τον Γερμανό στρατηγό Νόρμαν, ο οποίος ήταν φον Νόρμαν, ήταν μία προσωπικότητα ο Νόρμαν. Είχε έρθει να πολεμήσει με τους Έλληνες, ήταν στρατηγός, ευγενής του γερμανικού κόσμου και ένας πάρα πολύ επαγγελματίας στρατιωτικός και θερμός φιλέλληνας. Καθώς οι περισσότεροι φιλέλληνες ήταν Γερμανοί, και ο Νόρμαν ήταν ο πιο επίσημος απ' όλους τους στρατιωτικούς εκ των φιλελλήνων, είχε κάθε λόγο να επιλέξει τον Νόρμαν ως επικεφαλής του τάγματος των φιλελλήνων που είχε δημιουργήσει, το οποίο ήταν τακτικό τάγμα. Δεν ήταν άτακτο. Δηλαδή λειτουργούσε με τους κανόνες των τακτικών ταγμάτων της Δύσεως. Βέβαια, δεν ήταν πολυάριθμο, αλλά δεν ήταν και καθόλου ασήμαντο.

Τώρα, στην πλευρά των Ελλήνων προσέρχεται για πόλεμο ο Κανέλλος Δεληγιάννης, δηλαδή η Πελοπόννησος εκπροσωπείται σ' αυτήν την προσπάθεια της Δυτικής Στερεάς. Αυτό είναι εντυπωσιακό και σημαντικό. Ξεπερνιούνται δηλαδή τα όρια τα τοπικά και αρχίζει να γίνεται η αίσθηση ότι η δράση είναι κοινή. Ο Κανέλλος Δεληγιάννης λοιπόν, από το κέντρο της Πελοποννήσου με άντρες του, και φυσικά κάποιοι Σουλιώτες οι οποίοι είχαν έρθει -σταδιακά θα 'ρθουν πολλοί-, ο Γενναίος Κολοκοτρώνης, και επίσης έρχεται και σώμα απ' το Μυστρά με επικεφαλής τον Παναγιώτη Γιατράκο, οικογένεια της Μάνης. Ο Παναγιώτης Γιατράκος είχε το προσωνύμιο φαφλατάς, ήταν ένα άτομο που δεν ενέπνεε κύρος. Και εν πάση περιπτώσει, ο Γιατράκος έρχεται με μόνο πενήντα από τους χίλιους πεντακόσιους άνδρες, τους οποίους είχε πει ότι θα φέρει, διότι οι άντρες του είχαν λιποτακτήσει και είχαν φύγει πριν έρθουν. Επίσης έρχεται και ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης. Ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης έρχεται με εκατόν πενήντα Μανιάτες, λίγους Μανιάτες, γιατί δεν είχε να τους πληρώσει και η κυβέρνηση δεν είχε να τους πληρώσει και οι Μανιάτες αν δεν πληρώνονταν δεν έρχονταν. Κι έτσι μόνο εκατόν πενήντα Μανιάτες ήρθαν μαζί του, όσοι μπορούσαν να πληρωθούν.

Ο Μαυροκορδάτος, επειδή το πράγμα επείγει και χρειάζονται χρήματα για τις δαπάνες του πολέμου, ζητά αναγκαστικό δάνειο. Αναγκαστικό δάνειο. Από τους εύπορους και τα μοναστήρια της Στερεάς προσπαθεί να τα εισπράξει, αλλά τα αποτελέσματα είναι πενιχρά. Τώρα, το γεγονός ότι σ' αυτήν την εκστρατεία ο Νόρμαν έχει τόσο σπουδαία θέση,

δημιουργεί μια πληγή στον Αγώνα, που σχετίζεται με το πρόσωπο του Γεωργίου Βαρνακιώτη, ο οποίος ήταν ο σημαντικότερος αρματολός της Δυτικής Στερεάς. Ήταν ο αρματολός του Ξηρόμερου και επειδή ήταν τόσο σπουδαίος, δεν ονομαζόταν Γεώργιος Βαρνακιώτης, αλλά ο Γιωργάκης Βαρνακιώτης. Αυτός ήταν ένα άτομο με... ως φαίνεται μια προσωπικότητα που ενέπνεε εμπιστοσύνη και κύρος, απέπνεε εμπιστοσύνη και κύρος και όλοι οι άλλοι αρματολοί της Δυτικής Στερεάς, παρ' όλες τις εσωτερικές τους αντιμαχίες, μίση και έριδες, σιωπηλά ήταν σαν να παραδέχονταν την υπεροχή του Βαρνακιώτη σε όλα. Ο Γεώργιος λοιπόν Βαρνακιώτης ψυχραίνεται από το γεγονός ότι δεν είναι εκείνος ο αρχιστράτηγος αυτής της εκστρατείας και αυτό θα παίξει ρόλο στα πράγματα και στις εξελίξεις.

4.6.2: Ήττα στο Πέτα και «καπάκια» καπεταναίων της Ρούμελης

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): **Enya**

Έτσι, όταν οι αρματολοί της Δυτικής Στερεάς παίρνουν θέση στο Πέτα, οι φιλέλληνες τοποθετούνται στο κέντρο, δηλαδή στην πεδιάδα· οι αρματολοί, όσοι συμμετέχουν, θα έπαιρναν θέσεις σε διάφορους λόφους γύρω από την πεδιάδα, καθώς περίμεναν ότι ο Ρεσίτ πασάς θα χτυπήσει το κέντρο και επομένως από την πλευρά της περιφέρειας οι αρματολοί θα έρθουν προς βοήθεια των φιλελλήνων που θα πολεμούν στο κέντρο και τον περισπασμό των οθωμανικών στρατευμάτων. Είχε προαποφασισθεί η θέση των διαφόρων αρματολών στους λόφους γύρω από το Πέτα. Η ελληνική πλευρά, οι αρματολοί, προειδοποιούν τους φιλέλληνες ότι αυτή τους η απόφαση να τοποθετηθούν στο κέντρο των πραγμάτων, στην πεδιάδα, χωρίς κάλυψη και χωρίς να κτίσουν ταμπούρια, δηλαδή προφυλακτικά τοιχεία κατά κάποιον τρόπο, όπως ήταν η συνήθεια στην περιοχή, οι φιλέλληνες απάντησαν ότι «ταμπούρια θα 'ναι τα στήθη μας». Έτσι εκείνοι απεφάσισαν να αντιμετωπίσουν με τον τρόπο του τακτικού στρατού τον οποίο γνώριζαν, τους Οθωμανούς, ενώ οι Έλληνες ένοπλοι των αρματολικών σωμάτων, όσων μετείχαν σ' αυτήν την ιστορία, θα χτυπούσαν από την περιφέρεια, όπως είπαμε.

Το αποτέλεσμα ήταν να χτυπήσει ο Ρεσίτ πασάς τους φιλέλληνες, αλλά οι αρματολοί δεν έπραξαν αυτό το οποίο είχε προσυνεννοηθεί. Δηλαδή το σχέδιο δεν λειτούργησε. Μάλιστα κάποιοι αρματολοί έλειπαν ολότελα από τις θέσεις τους, όχι μόνο δεν έκαναν τις κινήσεις που είχαν συμφωνηθεί, αλλά κάποιοι αρματολοί έλειπαν εξ ολοκλήρου από τις θέσεις τους, με χαρακτηριστικότερη την περίπτωση του Γώγου Μπακόλα, ο οποίος δεν υπήρχε στο σημείο το οποίο του είχε ορισθεί. Αποτέλεσμα ήταν, οι φιλέλληνες στην ουσία να μείνουν εκτεθειμένοι στο χτύπημα του Ρεσίτ πασά και να συντριβούν με τεράστιες απώλειες. Στην σύγκρουση αυτή οι άτακτοι, όταν είδαν να σπάει το μέτωπο στο κέντρο, εγκατέλειψαν τελείως τις θέσεις τους και άρχισαν να φεύγουν αγεληδόν γιατί νόμιζαν ότι έχουν κυκλωθεί, και οι τακτικοί υπέστησαν μια δεινή ήττα με τεράστιες απώλειες. Απωλέσθηκαν στο πεδίο της μάχης του Πέτα οι μισοί του τάγματος των Ιονίων νήσων που

μετέσχαν, οι Επτανήσιοι δηλαδή, και τα τρία τέταρτα των φιλελλήνων. Συνολικά δηλαδή χάθηκε ο μισός από τον τακτικό στρατό που είχε δημιουργηθεί και επίσης σκοτώθηκε στο πεδίο της μάχης πολεμώντας ηρωικότετα, ο Κυριακούλης Μαυρομιχάλης, ένα από τα 49 μέλη της οικογένειας Μαυρομιχάλη που, όπως είπαμε, σκοτώθηκαν στις μάχες του '21.

Όταν κατέρρευσε το στράτευμα και άρχισε να κινείται προς τον Νότο πλέον απερίσπαστος ο Μεχμέτ Ρεσίτ με τα στρατεύματά του, εκείνος που έμεινε όρθιος να τους πολεμά είναι ο Γιωργάκης Νικολού Βαρνακιώτης, που έδινε μόνος του τις μάχες, στην πραγματικότητα με ελάχιστη βοήθεια, ενώ οι αρματολοί της Στερεάς οι υπόλοιποι, Τσόγκας, Ράγκος, ο Καραϊσκάκης, μένουν εκ του μακρόθεν και παρακολουθούν τις εξελίξεις. Αυτό είναι μια πλευρά που επίσης αξίζει να προσέξουμε. Και ο Μαυροκορδάτος, ο οποίος μετέσχε σε αυτούς όλους τους σχεδιασμούς και τους συντονισμούς του πράγματος, αναφέρει για τα πράγματα: *«Εκείνο που προ πάντων με λυπεί είναι η ασυμφωνία και το να βλέπω ότι ο καθείς κινείται δια ίδια τέλη. Ο Ράγκος, είναι αρματολός της Δυτικής, κορισπονδάρει, δηλαδή επικοινωνεί, με τον Ισμαήλ πασάν, ο Καραϊσκάκης δεν ξεύρω με ποιον, ο καθείς του κεφαλιού του»*. Είναι μια απελπιστική (*κραυγή*), μια κραυγή απελπισίας του Μαυροκορδάτου από το τελείως ασυντόνιστο των πραγμάτων, και όχι μόνο αυτό, από το γεγονός ότι ξεσπούν φιλονικίες μεταξύ των οπλαρχηγών, και καθώς δημιουργείται η εντύπωση ότι οι Οθωμανοί, ο οθωμανικός στρατός που πλέον κινείται νικηφόρος προς τον Νότο – και που θα πάει; τι θα είναι το επόμενο που θα χτυπήσει; Δεν υπάρχει αμφιβολία, είναι το Μεσολόγγι. Καθώς αρματολοί της Δυτικής Στερεάς σ' αυτήν τη φάση αισθάνονται ότι θα είναι νικητές οι Οθωμανοί, αρκετοί από αυτούς κάνουν «καπάκια» με τους Οθωμανούς και στην ουσία συντάσσονται με την πλευρά των Οθωμανών. Σαφάκας, Στουρνάρης, Κοντογιανναίοι κ.λπ. παίζουν «καπάκια» αυτήν τη στιγμή και ο Μαυροκορδάτος πάλι λέει: *«Ο Καραϊσκάκης καθώς μαθαίνω έκαμε και συνθήκας με τους Τούρκους δια να μην τους ενοχλεί εις τον κάμπον. Επήρε και ρεχέμια, ομήρους εννοείται, και ενί λόγου κάμνει ό,τι κι αυτός θέλει»*.

Το Σούλι πλέον είναι χαμένο, μετά την ήττα του Πέτα συνθηκολογεί. Οι Τούρκοι καλούν τους αρματολούς σε συνθηκολόγηση. Ο Βαρνακιώτης αισθάνεται μεγάλο θυμό που οι υπόλοιποι αρματολοί δεν βοηθούν την κατάσταση και θεωρεί τον εαυτό του ότι είναι υπονομευόμενος, γιατί και οπλαρχηγοί τον πιέζουν και αυτόν να προσκυνήσει. Ο Βαρνακιώτης σε κάποια στιγμή κάνει και αυτός «καπάκι» με τους Οθωμανούς, ισχυριζόμενος ότι είναι «ψευδοκάπακο» και ότι του το ζήτησε να το κάνει ο Μαυροκορδάτος, ο πρίγκιψ, όπως έλεγε ο Βαρνακιώτης. *«Μου το εξήτησε ο πρίγκιψ»*, για λόγους στρατηγικής της στιγμής. Έτσι το εξηγούσε. Όμως το ότι ο Ράγκος, ο Γιάννης Ράγκος, ο Ανδρέας Σίσκου, επίσης έχουν προσκυνήσει, δηλαδή ένας μεγάλος αριθμός των αρματολών της Δυτικής Στερεάς, αντί να βγουν στην πορεία του οθωμανικού στρατού και να τον χτυπήσουν και να προετοιμαστούν για την πολιορκία του Μεσολογγίου, βρίσκονται

στο αντίπαλο στρατόπεδο. Και ανάμεσα σ' αυτούς είναι και ο Βαρνακιώτης, ο οποίος αισθάνεται, όπως εξηγεί μετά, μεγάλη πικρία για τα όσα συνέβησαν και τον κατηγορήσαν εκ των υστέρων για τα «καπάκια» του... για το «καπάκι» του, το οποίο εκείνος εξηγεί ότι το έκανε με υπόδειξη του Μαυροκορδάτου. Ο Μαυροκορδάτος παγίως εκδήλωνε τον απόλυτο θυμό του γι' αυτήν την πρακτική των αρματολών της Δυτικής Στερεάς και της Ανατολικής, με τα «καπάκια», ωστόσο ως φαίνεται, ενδεχομένως κάτι είχε υπάρξει που έτσι το εξέλαβε ο Βαρνακιώτης. Το αποτέλεσμα ήταν ότι η Επανάσταση [Ένθετη σημείωση, 08:58: Ο Γ. Βαρνακιώτης ορίστηκε, στις 17 Σεπτ. 1822, από την ελληνική πλευρά, Γενικός Αρχηγός. Ωστόσο εκείνος, τον Οκτ. του 1822, συνετάγη με τους Τούρκους. Έτσι, κατά την Α' πολιορκία του Μεσολογγίου, βρισκόταν στο τουρκικό στρατόπεδο, μαζί και με άλλους αρματολούς της Δ. Στερεάς.] έχασε ολότελα τον Βαρνακιώτη, ο οποίος μετά από αυτό, έπαψε να μετέχει στα πράγματα και απομακρύνθηκε. Απομακρύνθηκε πάρα πολύ πικραμένος στην πράξη, με ένα είδος συνεργασίας με τους Τούρκους. Ο Βαρνακιώτης ο ίδιος, ο οποίος ονομάστηκε Τουρκογιωργάκης ή Τουρκοβαρνακιώτης, δεν ήταν περισσότερο από τους άλλους αρματολούς, δεν μπορεί να ξέρει κανείς ακριβώς τι έγινε στην περίπτωση του Βαρνακιώτη. Μας εξηγεί σε κείμενό του: *«Ανάμεσα εις τοσούτον διάστημα όπου έγινεν δια την ελευθερία της πατρίδος, τι δεν εδοκίμασα; Ο κοινός λαός απειθής και δυσκίνητος. Οι ευπατρίδες ασύμφωνοι και αντίμαχοι αλλήλοις δια τους βαθμούς των. Εφώναζα καθημερινώς, κανένας δεν με ήκουεν. Τοσάκις έκαμα σύναξιν δια να δώσουμε έναν καλόν δρόμον των πραγμάτων και να προβλέψομεν μίαν ορθήν οικονομία εις το στρατόπεδον, και αντί να κυβερνήσομεν, τα εχαλάσαμεν χειρότερα. Εκεί φθόνοι, εκεί πάθη και τόσα μύρια κακά τα οποία είναι απερίγραπτα. Λοιπόν τι να κάμω; Η πατρίς υπέπεσε εις τον παντελή και άφευκτον κίνδυνον. Επραγματεύτηκα λοιπόν το προσκύνημα το οποίον ήτον ψηφισμένον με έγγραφον απόφασιν του πρίγκιπος. Γυρίζοντας από Άρταν, άλλην φιλογένειαν και πατριωτισμόν δεν εγνώρισα να δείξουν οι εδώ ζηλωταί, παρά να κινήσουν τον κόσμον, άνδρας και γυναίκας, να με κατηγορούν ως προδότην και τουρκολάττην».*

4.6.3: Η Α' πολιορκία του Μεσολογγίου

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): **Enya**

Και έτσι θα συμβεί το επόμενο και αναμενόμενο. Η πολιορκία του Μεσολογγίου. Το Μεσολόγγι πολιορκήθηκε δύο φορές στη διάρκεια της Ελληνικής Επανάστασης. Η Α' πολιορκία του Μεσολογγίου διήρκησε από τις 27 Οκτωβρίου του 1822 έως τον Ιανουάριο του 1823 και ήταν επιτυχής. Σε αυτήν την πολιορκία, τα πράγματα ήταν παράξενα, διότι οι ντόπιοι οπλαρχηγοί, δηλαδή οι αυτονόητοι υπερασπιστές του Μεσολογγίου που θα ήταν οι αρματολοί της Δυτικής Στερεάς, ή βρίσκονταν στα βουνά ή είχαν κάνει «καπάκια» με τους Τούρκους. Αντιθέτως, οι Σουλιώτες τώρα, ο Κίτσος Τζαβέλας και ο Μάρκος Μπότσαρης – να πούμε στο σημείο αυτό ότι αυτές οι δύο οικογένειες ήταν εχθρικές μεταξύ

τους, αλληλομισούμενες μεταξύ τους, αλλά όταν γίνονταν μάχη, όπως συνέβαινε και στην περίπτωση των Μανιατών, οι διαφορές παραμερίζονταν και πολεμούσαν συντεταγμένα, μετά οι διαφωνίες ξαναέρχονταν. Μέσα στο Μεσολόγγι βρίσκεται και ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος και η πολιορκία αρχίζει στις 27 Οκτωβρίου όπως είπα, με τον Μεχμέτ Ρεσίτ πασά, τον επονομαζόμενο και Κιουταχή. Ο Μεχμέτ Ρεσίτ [01:48, εικόνα] προέρχονταν από την περιοχή του Καυκάσου, ήταν Γεωργιανός στην καταγωγή και υπήρξε χριστιανός. Άλλαξε θρήσκευμα, έγινε μουσουλμάνος και έγινε ένας από τους αξιότερους στρατηγούς της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Οι Έλληνες, και αυτό είναι χαρακτηριστικό του σωστού στρατιωτικού, ο σωστός στρατιωτικός τιμά τον άξιο αντίπαλο και οι Έλληνες αντίπαλοί του παραδέχονταν ότι ο Ρεσίτ πασάς ήταν ένας μεγάλος στρατιωτικός ηγέτης και ήταν ακατάβλητος, ήταν ευφυής, είχε στρατηγική αντίληψη των πραγμάτων, γι' αυτό και έπαιξε ρόλο σε αρκετές πλευρές των μαχών, όχι μόνον εναντίον των Ελλήνων και άλλων.

Έτσι λοιπόν [02:48, χάρτης] η πολιορκία αρχίζει στις 27 Οκτωβρίου, εδώ στο Μεσολόγγι. Το Μεσολόγγι βρίσκεται απέναντι από την Πάτρα, έχει σημασία αυτό, με 10.000 περίπου άνδρες και με τον Ρεσίτ πασά, ενώ το Μεσολόγγι το υπερασπίζονται ελάχιστοι πολεμιστές, ούτε χίλιοι, εκ των οποίων οι πεντακόσιοι προέρχονταν από το γειτονικό Αιτωλικό. Στο τουρκικό στρατόπεδο βρίσκονται ο Ράγκος, ο Ίσκος και ο Βαλτινός, βρίσκονται μες στο στρατόπεδο, οι αρματολοί οι οποίοι είχαν κάνει «καπάκια» και επομένως οι Έλληνες πολεμούν με τους δικούς τους επίσης απέναντι. Αυτές ήτανε οι παράξενες καταστάσεις που συνέβαιναν στην Στερεά, στην Ελληνική Επανάσταση με αυτήν την τακτική των «καπακιών», που ήταν μια αρρώστια, ένα πολύ αρνητικό σημείο των πραγμάτων εκεί στην Ρούμελη.

Οι πολιορκούμενοι προσπαθούν να κερδίσουν χρόνο. Ο Μάρκος Μπότσαρης βρίσκει κάτι συστήματα και κάποιους τρόπους για να κερδηθεί χρόνος και να αποφευχθεί η επίθεση των Τούρκων, ζητώντας εκεχειρία. Γιατί ο Μπότσαρης εξηγεί στην τουρκική πλευρά ότι προσπαθεί να τους πείσει να προσκυνήσουν οι Έλληνες, γι' αυτό μην επιτίθεσθε, θα το καταφέρουμε να γίνει τέλος πάντων με έναν απλό τρόπο. Ο Μπότσαρης το είπε επίτηδες στην τουρκική πλευρά για να καθυστερήσουν, διότι αν επιτίθονταν εκείνη τη στιγμή οι Οθωμανοί, το Μεσολόγγι θα είχε πέσει. Όμως κρατώντας αυτό το κέρδος του χρόνου, πρόλαβαν να φτάσουν επτά υδραεροσπαστικά πλοία, τα οποία σπάζουν την πολιορκία την οθωμανική της θάλασσας και φτάνουν, μπαίνουν μες το Μεσολόγγι και στις 14 του μηνός αποβιβάζουν στο Μεσολόγγι εφτακοσίους Πελοποννήσιους, και Επτανήσιους, με αρχηγούς τον Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη, τον Ανδρέα Ζαΐμη και τον Κανέλλο Δεληγιάννη.

Αυτό αλλάζει αμέσως τα πράγματα, οι πολιορκούμενοι αισθάνονται πια ασφάλεια, καθώς και ο στόλος βρίσκεται κοντά. Ο Μπότσαρης βγαίνει στις τάπιες και μιλάει στους Τούρκους, - ήτανε πολύ πονηρός, όχι μόνο, οι Σουλιώτες και όλοι αυτοί οι στρατιωτικοί της Στερεάς

και των βουνών ήταν ασκημένοι στους τρόπους και στις διαδρομές – και λέει το εξής: «Εγώ ζήτησα δια να σας κάμω δούλευσιν δια προσκύνησιν, πλην τώρα δεν ημπορώ, επειδή και έφθασαν οι πρώτοι του Μωρέως και λένουν ότι έχουν δια την ευγένειάν σας μπαρούτι και μολύβι, δηλαδή ήρθαν αυτοί του Μοριά και θέλουν πόλεμο, ενώ εγώ δεν το ήθελα, λοιπόν κάμετε όπως αγαπάτε». Λέει στην τουρκική πλευρά η οποία γίνεται έξω φρενών, διότι θεωρούν ότι ο Μπότσαρης πάτησε την μπέσα του. Και εξ αυτού αρχίζει ανελέητος κανονιοβολισμός εναντίον του Μεσολογγίου. Όμως η θάλασσα παρέμενε ανοιχτή λόγω των ελληνικών πλοίων, ο ανεφοδιασμός του Μεσολογγίου είναι εύκολος εξ αυτού. Από τη Ζάκυνθο, η επιτροπή Ζακύνθου, στέλνει πολεμοφόδια, η Κεφαλονιά στέλνει πολεμοφόδια, οι φιλέλληνες επίσης προσπαθούν και στέλνουν όσο μπορούν μέσω των Επτανησίων πολεμοφόδια.

Στο Μεσολόγγι μέσα τα πράγματα είναι δύσκολα, αλλά φιλέλληνες όπως ο γερμανός φιλέλληνας γιατρός Γιόχαν Έλστερ (Johann Elster) προσφέρουν μεγάλη βοήθεια στους κτυπημένους και βοηθός του είναι ο θρυλικός Ελβετός Γιόχαν Τζάκομπ Μάγερ (Johann Jacob Meyer), ο οποίος θα είναι και ο εκδότης της εφημερίδας *Ελληνικά Χρονικά*. Ο Μάγερ προέρχεται από την γερμανόφωνη Ελβετία, ήλθε στην Ελλάδα για να πολεμήσει με τους Έλληνες, έπαιξε ρόλο τεράστιο στις δύο πολιορκίες του Μεσολογγίου, σχεδόν έγινε ένα με τους Έλληνες ο άνθρωπος αυτός, παντρεύτηκε Ελληνίδα στο Μεσολόγγι, απέκτησε παιδιά και χάθηκε και αυτός και όλη του η οικογένεια στην έξοδο του Μεσολογγίου, δηλαδή στη δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου. Μια σπουδαία μορφή του φιλελληνισμού είναι ο Γιόχαν Τζάκομπ Μάγερ, ο οποίος ήταν φοιτητής της ιατρικής και έτσι παρείχε και τέτοιες υπηρεσίες.

Στο Μεσολόγγι πεθαίνει ο Νόρμαν, ο οποίος είχε πληγωθεί στο Πέτα αλλά ήταν τόσο θλιμμένος από την έκβαση των πραγμάτων στο Πέτα, τόσο... δεν μπορούσε να κατατάξει στο μυαλό του, όχι μόνο την απώλεια τόσων σπουδαίων πολεμιστών που είχε στις διαταγές του, αλλά και θεωρούσε... αισθανόταν τεράστια πικρία απ' το γεγονός ότι τον κατηγορούσαν κάποιοι απ' την ελληνική πλευρά ότι ευθύνεται για την ήττα, γιατί ο ίδιος δεν πρόβλεψε τις εξελίξεις και δεν σταμάτησε την στάση των αρματολών, κι εκείνος θεωρούσε ότι ήταν τελείως άδικες αυτές οι κατηγορίες.

Ενώσω κρατά το Μεσολόγγι, κι αυτό είναι χαρακτηριστικό, και πλέον έχει μπει μέσα, χάρη στο ναυτικό, ελληνικός στρατός, αρχίζουν κάποιοι απ' τους αρματολούς που έχουν κάνει «καπάκια» και βρίσκονται στην απέναντι πλευρά, επειδή τώρα διαφαίνεται ότι θα αντέξουν οι Έλληνες και επομένως ο πόλεμος θα συνεχιστεί με την πλευρά των Ελλήνων, κάποιοι εξ αυτών εγκαταλείπουν τους Τούρκους και έρχονται στην ελληνική πλευρά. Ένας απ' αυτούς είναι και ο Ιωάννης Ράγκος, ο οποίος εγκαταλείπει την τουρκική πλευρά και χτυπάει από πίσω τους Οθωμανούς. Ενώ ο Καραϊσκάκης εξακολουθεί να είναι απών, είπαμε και σε άλλη στιγμή, αυτή δεν είναι η ζώνη του μεγαλείου του Καραϊσκάκη. Ο

Καραϊσκάκης θα γίνει σπουδαίος μετά, το 1825. Και γράφει ο Μαυροκορδάτος: *«Εγγράψαμεν δια να φθάσει μίαν ώρα αρχύτερα εις βοήθειάν σας και τον λέγομεν παστρικά δια να λείψουν εις το εξής τα «καπάκια», τα οποία όχι μόνον ωφέλειαν δεν προξενούν, αλλά και μεγίστην βλάβην».* Αυτό αφορά τον Καραϊσκάκη στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Ο Βαρνακιώτης πλέον αποσύρεται όπως είπαμε, οι πασάδες ορίζουν επίθεση την ημέρα των Χριστουγέννων, οι Έλληνες το πληροφορούνται από έναν Έλληνα, ο οποίος είναι ο κυνηγός του Ομέρ Βρυώνη και ονομάζεται Ιωάννης Ζούκα ή Γούναρης. Ο άνθρωπος αυτός δηλαδή έβαλε το κεφάλι του κάτω και έφερε στους Έλληνες την είδηση. Ο Μαυροκορδάτος αμέσως πήρε μέτρα προσεκτικά στα τείχη και ανέπτυξε μεγάλη δραστηριότητα. Για τα πράγματα έχουμε πληροφορίες και από τον Αμερικανό φιλέλληνα Τζάρβις, ο οποίος γράφει στο ημερολόγιό του: *«Από έναν λιποτάκτη, εννοεί τον Ιωάννη Ζούκα, οι Έλληνες του Μεσολογγίου πληροφορήθηκαν το σχέδιο του εχθρού να τους επιτεθεί και να εκτελέσει την έφοδό του αύριο το πρωί δύο ώρες πριν φέξει. Ο καπετάνιος μας αποβιβάστηκε βιαστικά στην ξηρά κατά τα μεσάνυχτα με μερικά βλήματα και μπαρούτι που του ζητούσαν οι Μεσολογγίτες. Χίλιοι διακόσιοι Τουρκαλβανοί χτυπούν τους Έλληνες, οι οποίοι όμως τους περιμένουν. Η μάχη κράτησε ως το πρωί και έληξε με νίκη των Ελλήνων, καθώς έπεσαν νεκροί τετρακόσιοι Αλβανοί, ενώ από την ελληνική πλευρά χάθηκαν είκοσι τέσσερις πολεμιστές».*

4.6.4: Οι πολιτικές επιπτώσεις της ήττας στο Πέτα και της νίκης στο Μεσολόγγι

Απομαγνητοφώνηση [βίντεο](#): **VasilkhKI**

Έτσι όλο αυτό το εγχείρημα έληξε με νίκη των Ελλήνων, το Μεσολόγγι κρατήθηκε, η Δυτική Στερεά παραμένει σε ένα σημαντικό βαθμό στον έλεγχο των Ελλήνων και το γεγονός αυτό θα έχει και πολιτικές επιπτώσεις. Τα όσα συνέβησαν στο Πέτα και στο Μεσολόγγι έχουν μεγάλη σημασία, διότι έδωσαν δύο μηνύματα. Έτσι τουλάχιστον εκλήφθηκαν ή ήθελαν να εκληφθεί. «Ο τακτικός στρατός δεν είναι κατάλληλο όπλο για τον πόλεμό μας». Αυτό ήταν ένα μήνυμα που ήθελαν οπωσδήποτε να περάσουν πολλοί οπλαρχηγοί της ελληνικής πλευράς, που δεν πίστευαν ούτε ήθελαν τον τακτικό στρατό, διότι τακτικός στρατός σήμαινε ότι δεν θα ήταν πλέον οπλαρχηγοί, αλλά θα ήταν στρατιώτες ενός μεγάλου τακτικού σχήματος, όπου κάποιος θα ήταν στρατηγός, κάποιος θα είχε κάποιους τίτλους και από εκεί και πέρα όλοι θα ήταν στρατιώτες. Άρα οι οπλαρχηγοί δεν ήθελαν να υπάρξει τακτικός στρατός, διότι θα έχαναν το ατομικό τους, το βαθμό τους, το κύρος τους. Έτσι το έβλεπαν αυτό το πράγμα. Δεύτερον, είναι αλήθεια ότι πολλοί πίστευαν ότι δεν είναι κατάλληλος ο τακτικός στρατός για τις μάχες στο ανάγλυφο της περιοχής και με τον τρόπο που γίνονται συνήθως τα πράγματα και με το γεγονός ότι η οθωμανική πλευρά είχε πάντοτε πολύ περισσότερους στρατιώτες, ενώ η ελληνική πλευρά πολύ λιγότερους. Άρα πίστευαν οι οπλαρχηγοί ότι καλύτερα είναι να πολεμάμε κλέφτικα, όπου λίγοι άντρες μπορούν να κρατήσουν πολλούς.

Άλλη μεγάλη επίπτωση της ήττας στο Πέτα και της νίκης στο Μεσολόγγι είναι ότι ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, παρότι η ήττα του Πέτα τον έβλαψε βαθιά, καθόσον εκείνος πίστευε βαθύτατα στον τακτικό στρατό και ωθούσε τα πράγματα στη δημιουργία τακτικού στρατού και αξιοποιούσε τους φιλέλληνες και τους Επτανήσιους και είχε επενδύσει πολιτική δράση σε αυτό και όραμα, αυτό του το όραμα ηττάται, ηττάται στο Πέτα. Βέβαια θα γνωρίζουμε, είναι γνωστό και συζητείται πάρα πολύ αν η ήττα του Πέτα ήταν και συνεννοημένη, δηλαδή, επειδή αρματολοί εγκατέλειψαν στην ουσία, δεν υποστήριξαν τον τακτικό στρατό των φιλελλήνων στην πεδιάδα, φυσικό είναι κανείς να σκεφθεί ότι πιθανόν να ήταν και συνεννοημένοι ή αρκετοί απ' αυτούς συνεννοημένοι, προτιμώντας να χαθεί μία μάχη παρά να δημιουργηθεί τακτικός στρατός, διότι αν στο Πέτα ο τακτικός στρατός είχε νικήσει, τότε θα είχε οπωσδήποτε ενισχυθεί το πράγμα και ενδεχομένως δημιουργηθεί και τακτικός στρατός πλέον ελληνικός, εθνικός. Δεν έγινε αυτό το πράγμα. Όμως ο Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος, παρότι η ήττα του Πέτα θα μπορούσε να είχε βλάψει το κύρος του ως πρωθυπουργού της χώρας, ως προέδρου του Εκτελεστικού, κράτησε το κύρος του και διότι έδρασε και κυρίως διότι υπερασπίστηκε το Μεσολόγγι. Το υπερασπίστηκε γενναία, πολέμησε και ο ίδιος μέσα, πολέμησε ανιδιοτελώς και έτσι διέφυγε τον μεγάλο κίνδυνο να καταπέσει ως πολιτικός άνδρας και φυσικά στρατιωτικός άνδρας. Δεν μπόρεσε (όμως) τελικά να αναδειχθεί, το προσπάθησε αλλά (τελικά) το 'χασε.

Είναι χαρακτηριστικό ότι μετά την ήττα των Τούρκων πλέον ο Ίσκος, ο Βαλτινός, σαν να μη συνέβη τίποτε, επανέρχονται στο ελληνικό στρατόπεδο, δηλαδή οι αρματολοί. Οι δε Πελοποννήσιοι φεύγουν πλέον για να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Ο Κανέλλος Δεληγιάννης στα απομνημονεύματά του γράφει ότι επί 11 μήνες από την άλωση της Τρίπολης ως την επιστροφή του από το Μεσολόγγι ξόδεψε 250.000 γρόσια, τεράστιο ποσό, και ότι δεν πήρε πίσω από το δημόσιο ταμείο τίποτε, «ούτε εν λεπτόν, μήτε 5 δεκάρια φουσέκια». Αυτό δείχνει κάτι που είπα και στην αρχή, ότι ο Αγώνας πορεύτηκε με τα χρήματα όσων είχαν περίσσειμα στις κασέλες τους και απόθεμα στις κασέλες τους. Σταδιακά όμως, όταν αυτά τα χρήματα πλέον εξαντλήθηκαν ή έλεγαν ότι εξαντλήθηκαν, αυτό είναι στην κάθε περίπτωση άλλο, περίμεναν πλέον την αμοιβή τους. Γι' αυτό μετά τη νίκη, μετά το τέλος του πολέμου, όσοι είχαν βάλει χρήματα ή έδρασαν στην Επανάσταση απαίτησαν αποζημίωση από το ελληνικό κράτος. Θα το πούμε και σε επόμενη στιγμή, αυτό δημιούργησε τεράστια ζητήματα στον Καποδίστρια και στην Αντιβασιλεία, γιατί τα ποσά που θα έπρεπε να βρεθούν ήταν εξωπραγματικά, δεν μπορούσε η χώρα να τα έχει, αλλά όταν έληξαν τα αποθέματα που υπήρχαν, οι στρατιωτικοί αρχηγοί, για να κινούν τα παλικάρια τους, ζητούσαν χρήματα από την κεντρική κυβέρνηση ή έπαιρναν χρήματα αγοράζοντας απ' τους χωρικούς, αγοράζοντας απ' την κυβέρνηση τους φόρους περιοχών, όπως γινότανε επί οθωμανικής αυτοκρατορίας. Και αυτό ξαναδημιούργησε, έπαιξε το ρόλο της σταθεροποίησης του ελέγχου τους στην ύπαιθρο που ήλεγχαν, στην οποία και κινούνταν.

Πρέπει να πούμε ότι ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης μπήκε ακριβώς σ' αυτή τη διαδικασία. Στη διάρκεια της Επανάστασης του '21 στην Πελοπόννησο προαγόραζε φόρους επαρχιών και τους εισέπραττε για να ενισχύσει το ταμείο του και να κρατά τους ενόπλους του.

Αγόραζε κτήματα με στόχο να μετατραπεί και σε πολιτικό αρχηγό, να συνδυάζει δηλαδή το στρατιωτικό και το πολιτικό, όπως έκαναν οι κοτζαμπάσηδες της Πελοποννήσου, και με ακόμη καλύτερους όρους, γιατί αυτός ήταν ένας εξαιρετικός στρατιωτικός. Έχει δε ενδιαφέρον ότι μετά τη συνέλευση της Επιδαύρου, οπότε αποφασίστηκαν και κάποια θέματα σχετικά με τα οικονομικά του κράτους, αποφασίστηκε να εισπράττονται φόροι από τους αγρότες και τους τεχνίτες, κάτι το οποίο έκανε τεράστια εντύπωση στους Έλληνες, οι οποίοι νόμιζαν ότι ελευθερία σημαίνει να μην πληρώνεις φόρο. Οι αγρότες είχαν νομίσει ότι όταν επικρατήσει η Επανάσταση και δημιουργηθεί ένα κράτος ελληνικό δεν θα υπάρχουν φόροι. Αλλά γρήγορα κατάλαβαν ότι θα υπήρχαν και πολλοί μάλιστα φόροι. Έτσι λοιπόν ολοκληρώθηκε το πράμα με αυτή την εκστρατεία του Ρεσίτ Μεχμέτ πασά στην Δυτική Στερεά και με την δράση του Μαυροκορδάτου, ο οποίος κράτησε τη θέση του και το κύρος του λόγω των γεγονότων που είπαμε.

Συνεργάστηκαν οι: Stalker70 (VangelisDar), Ειρήνη Κέλλη, Τάνια Στεφανόγλου, Μαρία Νομικού, Goldyabd, Kristal, Χαρίκλεια Αθανασοπούλου, Μαίρη Πλέσσα, Κάτια Παπαδοπούλου, Νάγκια Γιακουμάκη, Τζίνα Θωμά, Αλεξάνδρα Σαββουλίδου, Βασιλική Κλέτσα, Κατερίνα Πασίση, Βάνα Ανδρουλάκη, Παγώνα Παρασύρη, Μαρία Γερογιάννου, Homo Ludens, Ελισάβετ Σπυριδάκου, Κατερίνα Φυσάκη.